

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	σελ.
ΚΥΡΙΑΖΗ Ν.—Excerpta Syriae. Ἡ Κύπρος ὑπὸ τοὺς Λουζιτιανούς	1
Παλαιογραφικά. Ὁ ναὸς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ καὶ ὁ κώδιξ τῶν ἄνω Λευκάρων (Κτηματολογικὸς κώδιξ ἀρχιεπισκοπῆς).	56
Ὁ ἀρχιεπίσκοπος Χρῦσανθος καὶ αἱ ἐπισκευαὶ τῶν ναῶν	69
Ἐπιστολὴ τοῦ Κπόλεως. Κώδιξ Β. Μ. Κιτίου	70
Ὁ Ι. Μονόχειρ	73
ΧΑΤΖΗΓΩΑΝΝΟΥ Κ.—Νεκρολογία	77
ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ	79

ΕΤΟΣ ΙΓ΄.

ΙΑΝ.—ΜΑΡΤΙΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ Α΄.

1937

Ἐν Λάρνακι (Κύπρου).

Τὰ Κ. Χ. ἐκδιδόμενα ὑπὸ συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς, δημοσιεύουσι πᾶσαν πρωτότυπον ἐπιστημονικὴν μελέτην ἀναφερομένην εἰς τὴν Κύπρον ἢ τοὺς Κυπρίους.

Ἀπευθυντέον: Ν. ΚΥΡΙΑΖΗ, Λάρνακα, γραμματέα—ταμίαν
Συνδρομὴ ἑτησίᾳ Ἐξωτ. σελ. 12.—Ἐσωτερ. σελ. 10.

Τύποις <ΛΒΙΩΝ> Θ. Μ. ΧΑΤΖΗΓΩΑΝΝΟΥ—Λάρνακα.

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἔτος ΙΓ'. 1937

Ἰανουάριος—Μάρτιος

EXCERPTA CYPRIA

Ἡ Κύπρος ὑπὸ τοὺς Λουζινιανούς.

Εἰς τὴν Βιβλιοθήκην Α. Ζ. Πιερίδου ἀνεύρομεν πρό τινας χρόνου ἀποκείμενόν που μεταξὺ ἄλλων χειρογράφων, τὰ ὅποια περιμένουσι τὸν μελετητὴν των, ἀντίγραφόν τι ἐκ τοῦ κώδικος ΧC. 37 τῆς ἐν Νεαπόλει Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, χαρτῶου εἰς φύλλον (ἤ90) μικρόν. Τὸ ἀντίγραφον τοῦτο, ἐν τοῖς μετέπειτα ὡς ΧΠ σημειούμενον, περιεῖχε δύο σημειώματα ἐξ ἴσου ἐνδιαφέροντα τὴν ἱστορίαν τῆς Κύπρου. Τὸ πρῶτον, περιλαμβανόμενον εἰς τὰ φύλλα 246—261, τιτλοφορούμενον «Discorso del signor Ascanio Savognano per le cose di Cipro» καὶ πραγματευόμενον τὴν θέσιν τῆς Κύπρου ἀπὸ ἀπόψεως ἀμύνης, ἐδημοσιεύθη ἤδη εἰς τὰ «Κ. Χρονικά» (τομ. ΙΒ'. σελ. 85 κέξ). Τὸ δεύτερον, τιτλοφορούμενον: «Relatione et historia compediaria del Regno di Cipro fatta nel tempo che sottostava al dominio Veneto nel secolo XVI»; περιελάμβανε σύντομον ἀναγραφὴν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων ἀπὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Ριχάρδου τῆς Ἀγγλίας καταλήψεως τῆς Κύπρου, μέχρι τῆς μεταδιβάσεως αὐτῆς ὑπὸ τὴν Ἑνετιανὴν παρὰ τῆς Κορνάρου. Ἡ ἱστορία τῆς περιόδου αὐτῆς εἶναι γνωστὴ, διὰ τὸ ἀνέκδοτον ὅμως τοῦ χειρογράφου καὶ δι' ἄλλους τινὰς λόγους ἔμελλε νὰ δημοσιευθῇ ἐν καιρῷ.

Χρόνον τινὰ ὕστερον ἐπληροφορούμεθα ὅτι ἐνδιαφέρον τὴν ἱστορίαν τῆς Κύπρου χειρόγραφον εὕρισκετο εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ κ. Γ. Λειμωνίδα, τὸ ὁποῖον οὗτος παρακλήθεις προθύμως ἐνεπιστεύθη εἰς ἡμᾶς. Πρόχειρος τούτου μελέτη, ἀκολούθως ὡς ΧΛ σημειωμένου, μᾶς ἐπειθεν ὅτι εἶχε τὸ αὐτὸ περίπου περιεχόμενον ἐκτὸς ἐπουσιωδῶν διαφορῶν πληρέστερον ὅμως καὶ διαφέρον κατὰ τοῦτο ὅτι, ἐνῶ τὸ ΧΠ περιέχει κατάλογον τῶν πρὸς ἀμυναν τῆς Κύπρου στρατιωτικῶν δυνάμεων, τὸ ΧΛ περιλαμβάνει

νει σημειώσιν τῶν χωρίων καὶ τοῦ πληθυσμοῦ ὡς καὶ τῆς εἰς δημοτριακὰ παραγωγῆς τῆς Νήσου. Ἀπὸ τὸ ΧΑ, διαστάσεων 0.20×0.16 ἀνὰ 4 φύλλα σταχωμένου, ἐξέπεσαν τὰ 29—32 καὶ τὰ 37—44.

Ἡ ἀπώλεια τῶν πρώτων σελίδων δὲν ζημιοῖ διότι περιλαμβάνεται ὕλη περιεχομένη εἰς τὸ ἄλλο χειρόγραφον, τῶν τελευταίων ἕμωσ φύλλων ἢ ἀπώλεια ἐνδέχεται νὰ εἶναι ἐπιζήμιος. Εἰς τὸ δεύτερον ἀσελίδωτον φύλλον τῆς ἀρχῆς ἀναγράφεται ὁ τίτλος τοῦ ἔργου: «Trattato del Regno di Cipro incerto autore». Εἰς τὰ πέραν τοῦ 45 φύλλα περιλαμβάνεται ὕλη διάφορος διὰ τὴν Κύπρον.

Πρὸς μελέτην, παραβολὴν καὶ μεταφράσιν τούτων ἐπιζητήσαντες εὐμενῶς παρασχεθεῖσαν, τὴν βοήθειαν τοῦ κ. Fr. Sforza, ἐπληροφορούμεθα ὅτι ὑφίστατο καὶ τρίτον χειρόγραφον, ὁμοίου περιεχομένου, τὸ ὁποῖον κληθεῖς ἄλλοτε νὰ μελετήσῃ ἐδακτυλογράφησε, μεταφράσας συγχρόνως εἰς τὴν ἀγγλικήν. Τὸ ἔργον τοῦτο ἐν τοῖς μετέπειτα ΧΜ. σημειούμενον, περιλαμβάνεται εἰς φωτοτυπίας, διαστάσεων 0.18×0.14 μὲ ἀριθμὸν φύλλων 9476—978α, ἀπόκειται δὲ εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Μουσείου Κύπρου, προμηθευθὲν ἀπὸ τὸν πρώην κυβερνήτην sir Ronald Storrs. Ἡ ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τῶν ἀρχαιοτήτων, κατόπιν αἰτήσεώς μας, παραχώρησις τούτων, δι' ἣν εὐχαριστοῦμεν, διευκόλυνε τὴν μελέτην τῶν χειρογράφων. Ἡ ἀντιπαραβολὴ τούτων συνεπλήρωσε τὰ κενὰ, κατέστησε δυνατὴν τὴν ἀκριβῆ ἀνάγνωσιν καὶ τὴν ἀποφυγὴν οὐσιῶδων λαθῶν, ποῦ ἄλλως ἦσαν ἀναπόφευκτα, ἀπέδειξε δὲ ὅτι καὶ τὰ τρία χειρόγραφα ἠγνλήθησαν ἀπὸ τὴν αὐτὴν πηγὴν, τῆς σχετικῆς αὐτῶν διαφορᾶς ὀφειλομένης εἰς κακὴν ἀνάγνωσιν ἢ καὶ παραλείψεις τῶν ἀντιγραφῶν. Ὅ,τι οὐσιῶδες καὶ ἐνδιαφέρον τὴν ἱστορίαν περιελάμβανον τὰ ἄλλα χειρόγραφα προσετέθη εἰς τὸ τέλος τῆς μεταφράσεως.

Τὸ ὄνομα τοῦ ἀντιγραφῆς τούτων δὲν ἀναγράφεται παρὰ μόνον εἰς τὸ ΧΜ μὲ τὴν χρονολογίαν τῆς ἀντιγραφῆς. Ἴσως νὰ ἀνεγράφετο καὶ εἰς τὸ ΧΑ εἰς τὰ ἐκπεσόντα φύλλα του. Ἐπίσης ἀγνοοῦμεν τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως τοῦ ἔργου ὡς καὶ τὸν χρόνον καθ' ὃν συνέγραψεν αὐτό. Λαμβάνοντες ὅμως ὑπ' ὄψιν ἡμῶν τὸ: «Dovento... trattare delle cose... di Cipro», καὶ τὸ: «Hora per satisfacer al debito mio con V. M.» δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι οὗτος εἶχεν ἐντολὴν ἢ ὑποχρέωσιν νὰ γράψῃ περὶ Κύπρου ὅτι ἦτο Ἰταλὸς τις, ἐνδιατρίψας εἰς Κύπρον, ἐντριβῆς τῶν τῆς Νή-

σου καὶ γνώστης τῆς ἱστορίας αὐτῆς. Ὁ ἀγνωστος αὐτὸς συγγραφεὺς «incerto autore» κατὰ τὸ ΧΑ φαίνεται ὅτι συνέγραψε τὸ ἔργον του κατὰ τὰ τέλη τοῦ XV ἢ ἀρχὰς τοῦ XVI αἰῶνος, διότι κλείει τὸ σημείωμά του μὲ τὴν ἀναγραφὴν τῆς εἰς τὴν Ἑνετίαν μεταβιβάσεως τῆς κυβερνήσεως τῆς Κύπρου. Τὸ ἔργον του ἀντιγράφη ὑπὸ τοῦ Franc. Bustron τὴν 14 Δεκεμβρίου 1533.

Εἰς τὸ ΧΑ πρὸ ἐκάστου ὀνόματος εἰς τὸν σχετικὸν κατάλογον, προτάσσονται τὰ γράμματα C καὶ P, τῶν ὁποίων ἡ σημασία δίδεται εἰς σημειώσιν ἀναγραφομένην εἰς τὴν ὥαν τοῦ φ. 196, καθ' ἣν «il C vol dir Casali, et il P prastij cioe pizola habitatio». Ἐπὶ πλεόν ἀπαντᾷ, εἰς τὰς πρώτας ἰδίαι σελίδας τοῦ καταλόγου τούτου, καὶ τὸ γράμμα O, ἐκ λάθους ὑποθέτομεν τοῦ ἀντιγραφῆς ἐκλαβόντος μερικὰ C πολὺ κλειστὰ ὡς O. Πρὸς εὐκολίαν τῆς ἐκδόσεως δημοσιεύονται χωριστὰ οἱ casali καὶ χωριστὰ οἱ prastij, προτασσομένου ἐκάστου τούτων ἀθροίσματος τοῦ C ἢ τοῦ P. Ἐπὶ πλεόν ἀναγράφονται ἑλληνιστί, τὰ καὶ σήμερον ὑφιστάμενα χωρία, ἀναγραφομένου τοῦ ὀνόματος καὶ ἰταλιστί ὅπου ἐκρίναμεν ἀναγκαῖον, ἐν ὑποσημείωσει δὲ προσθεσάμεν ὅ,τι εἶναι γνωστὸν περὶ τούτου ἢ ἐκείνου τῶν μὴ ὑφισταμένων σήμερον χωρίων, ἀλλὰ διασωζομένων καὶ γνωστῶν ὡς τοποθεσίαι ἢ ἄλλως πως μετὰ ἢ ἄνευ παραδόσεώς τινος.

Θὰ ἦτο βεβαίως καλὸν νὰ ἐνδιεφέρετο κανεὶς διὰ τὰ μὴ ὑφιστάμενα σήμερον χωρία, καὶ νὰ ἐνησχολεῖτο μὲ τὴν μελέτην περὶ τῶν αἰτίων καὶ τοῦ χρόνου ὡς καὶ τοῦ τρόπου τῆς καταστροφῆς ἐνὸς ἐκάστου τῶν χωρίων, νὰ διεσώζοντο ὑφιστάμεναι παραδόσεις, ὅπως περὶ τοῦ Ὀρόγγου καὶ ἀλλαχοῦ,, πλησίον τοῦ Καλοῦ Χωριοῦ τοῦ διαμερίσματος Λεμεσοῦ, ἔχοντος ἐπίσης τραγικὴν καὶ ἐνδιαφέρουσαν ἱστορίαν ὅπως καὶ ὁ Τρουλληγὸς καὶ ὁ Μάραθος. Δυστυχῶς τὸ τοιοῦτο δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἔργον ἐνὸς καὶ μόνου ἀνδρός, ὅσον καὶ ἂν ἦτο εὐνοϊκῶς διατεθειμένος πρὸς τοῦτο. Τὰ Κυπριακὰ Χρονικὰ προσφέρονται χάριν τῆς ἱστορίας μας νὰ δημοσιεύσωσι λεπτομερείας καὶ προσδοκοῦσι πᾶσαν ὡς πρὸς τοῦτο συμβολὴν τῶν ἀγνωστῶν των. Ἀπὸ ὅ,τι ἐγνωρίσαμεν καὶ ἀντιλαμβανόμεθα τοιαύτη προσπάθεια δὲν δύναται παρὰ νὰ ἀποδώσῃ ἀρκούντως ἐνδιαφερούσας τὴν ἱστορίαν τῆς Κύπρου σελίδας.

Διὰ τὴν μελέτην τοῦ καταλόγου τῶν χωρίων καὶ διὰ τὰς σχετικὰς σημειώσεις, ὡς πρὸς τὰ ἐκλιπόντα ἤδη χωρία, ἐζητήσαμεν τὴν βοήθειαν ἐκείνων, ποῦ ὡς ἐκ τῶν ἀσχολιῶν των ἠδύναντο νὰ μᾶς δώσωσι πληροφορίας ἀθηντικῆς. Βεβαίως παραλείψαις καὶ

σφάλματα θά υπάρχωσι. Ἀμφότερα ἢ προθυμία τῶν συνδρομητῶν τῶν «Κ. Χρονικῶν» δύναται νὰ θεραπεύσῃ.

Μεταξὺ τῶν δύο καταλόγων ὑπάρχει διαφορὰ ὡς πρὸς τοὺς ἀριθμοὺς πληθυσμοῦ, καὶ παραγωγῆς δημητριακῶν, ἢ ἐξῆς:

ΧΜ: χωρία 834, πληθυσμὸς 147.701, σίτου μὲθ. 993.290,

κριθῆς μὲθ. 1.254.907

ΧΛ. » 851, » 159.723, σίτου μὲθ. 1007.455,

κριθῆς μὲθ. 1.464.897

Ν. Γ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ

φ.94β7 Ὁφείλων, ἐξοχώτατε αὐθέντα μου, νὰ εἶπω περὶ τοῦ βασιλείου τῆς Κύπρου, φαίνεται μου ἀνωφελὲς νὰ μνημονεύσω ἰδίᾳ ἐκεῖνα διὰ τὰ ὁποῖα ὠμίλησαν παλαιοὶ, πρὸ Χριστοῦ, συγγραφεῖς. Τῷ ὄντι Πτολεμαῖος, Πλίνιος, Στράβων, Ἡρόδοτος, Ἰουστίνος, Πλούταρχος εἰς τὸν θῖον τοῦ βασιλέως Εὐαγόρου, ὁ Ἰσοκράτης εἰς τὸν λόγόν του περὶ τοῦ βασιλεύειν, 1) ἀπευθυνόμενον εἰς τὸν βασιλέα Νικοκλέα, καὶ ἄλλοι ἱστορικοὶ καὶ ποιηταὶ Ἕλληνας καὶ λατῖνοι ἔχουσιν ἐκτενῶς πραγματευθῆ περὶ τῆς θέσεως καὶ τῶν διαστάσεων τῆς Νήσου, τῶν ἀρχαίων τῆς πέλειον, παραλίω καὶ μεσογείων, περὶ τῶν ἐννέα βασιλέων ὑπὸ τῶν ἐποίων ἐκυβερνήθη ἐπὶ βραχὺ χρόνου διάστημα, περὶ τῆς Σαλαμίως τὴν ὁποίαν ἴδρυσεν ὁ Τεῦκρος, περὶ τῶν διαδόχων τούτου μεταξὺ τῶν ὁποίων καταλέγονται ὁ Εὐαγόρας καὶ ὁ Νικοκλῆς, πολὺ διάσημοι βασιλεῖς ἐνεκα τῶν πολέμων τοὺς ἐποίους διεξήγαγον κατὰ τῶν Ἀσσυρίων καὶ τῶν Αἰγυπτίων, περὶ τοῦ τρόπου αὐτῶν τοῦ πολεμεῖν καὶ τῶν ὅπλων τὰ ὁποῖα οἱ Κύπριοι ἐχρησιμοποιοῦν καὶ πόσον καλῶς ἐξησκημένοι ναυτικοὶ ἦσαν ὥστε ὁ Μ. Ἀλέξανδρος ἐπ' ἀφορμῇ τούτων νὰ ἀποφασίσῃ τὴν κατάκτησιν τῆς Κύπρου καὶ πῶς περιήλθεν αὐτῇ βραδύτερον ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ρωμαίων, καὶ περὶ πολλῶν ἀνδρῶν ἱκανῶς μορφωμένων γεννηθέντων εἰς τὴν Νήσον, περὶ τοῦ πλοῦτος τῆς εἰς ἀρχαιοτέρους χρόνους, περὶ τῶν μεταλλείων τῆς καὶ ἄλλων τινῶν. Μεταξὺ τῶν προλεχθέντων

1) Ὁ Ἰσοκράτης πλὴν τούτου ἔγραψε Εὐαγόρου ἐγκώμιον καὶ τὸν πρὸς Νικοκλέα ἢ Συμβουλευτικὸν Λόγον.

συγγραφέων ὑπάρχουσιν ἀξιόπιστοὶ τινες οἱ ὁποῖοι θεβαιοῦσι πῶς ὁ Ὅμηρος ἦτο Κύπριος, ἐκ τῆς Σαλαμίως, ἢ ὁποῖα, καταστραφεῖσα ἤδη ἀποκαλεῖται παλαιὰ Ἀμμόχωστος. Ὑπάρχουσι πολλοὶ ποὺ χωρὶς νὰ ἀναγνώσωσι τὸν Πτολεμαῖον, χωρὶς νὰ λάβωσιν ὑπ' ὄψιν τῶν τὰς ἀποστάσεις, οὔτε ὅτι ἡ Σαλαμίς ση-φ.948α μειοῦται εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέτωπον τῆς Νήσου, ὑποπίπτουσιν εἰς τὸ λάθος νὰ πιστεύωσιν ὅτι ἡ Σαλαμίς εἶται ἐπου σήμερον ἢ Λάρναξ, εἰς τὰς Ἀλικάς, ἐπου ἐτύγχανε νὰ ὑπάρχῃ πόλις καλουμένη Κίτιον. Μοῦ φαίνεται ἱκανὸν νὰ πραγματευθῶ περὶ πραγμάτων τὰ ὁποῖα δὲν ἐσημειώθησαν ἐν ἀκριβεῖα ἀπὸ ἄλλον συγγραφέα, καὶ τὰ ὁποῖα δὲν ἐσταχυολόγησα 2) ἀπὸ τὰ χρονικά μας, διότι μοναχὸς τις συνέταξε παράρτημά τι πολὺ ἀνεπιτηδεῖως διὰ τὰ χρονικά περὶ Κύπρου, εἰς τὸ ὁποῖον προσθέτει καὶ πράγματα ποὺ οὐδέποτε συνέβησαν ἀλλὰ μόνος του, φαντάζομαι, ὠνειρεύθη. Ἄλλ' οὔτε καὶ ὁ Marcantonio Sabellico πρὸ καλῶς πληροφορημένος περὶ τῶν ἐν Κύπρῳ συμβάντων, περὶ τῶν ὁποίων, ἂν ποτὲ μοῦ παρασχεθῆ ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος, θά πραγματευθῶ μετ' ἀκριβείας ἀναφέρων τὰ ἀξιωμακόμενα. Τώρα, διὰ νὰ ἐκπληρώσω τὸ καθήκον μου πρὸς τὴν Ἰμετ. Ἐξοχότητα, θά εἶπω ἐν συντομίᾳ ὅτι πρέπει νὰ γνωρίζητε. Ἀπὸ τὰ Χρονικά προκύπτει ὅτι ἡ Κύπρος ἠσπάσθη τὸν χριστιανισμὸν διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ ἀποστόλου Βαρνάβα, ἐπὶ τοῦ νεκροῦ τοῦ ὁποίου εὗρέθη τὸ εὐαγγέλιον, γραφὲν διὰ τῆς χειρὸς τοῦ ἀποστόλ. Ματθαίου. Πολλοὺς ὕστερον χρόνους ὑπέφερον ἡ Νήσος ἐπὶ 17 συνεχῆ ἔτη ἀπὸ ἀνομβρίαν. Ἐνεκα τούτου ἐγυμνώθη κατοίκων καὶ διετελέσεν ἐστερημένη αὐτῶν ἐπὶ 36 ἔτη ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Κωνσταντίου. Ἡ μήτηρ τούτου Ἐλένη, ἐπιστρέφουσα ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα μετὰ τὴν ἀνεύρεσιν τοῦ Σταυροῦ τοῦ Σωτήρος ἡμῶν, ἀπεβιβάσθη ἐν Κύπρῳ φ.948β εἰς τόπον καλούμενον Βασιλοπόταμον τῆς ἐπαρχίας τῆς σήμερον καλουμένης τοῦ Μαζωτοῦ. Διέταξε καὶ ἀνηγέρθη ναὸς εἰς τὸ ἐν τῷ διαμερίσματι τούτῳ ὄρος Ὀλυμπος, Σταυροβούνη σήμερον καλού-

2) Τὸ ΧΛ σημειοῖ «che io ho raccolto essendo sparse, per le chroniche postre», τὸ δὲ ΧΠ: «Τὰ ὁποῖα εὗρον διεσπαρμένα εἰς τὰ χρονικά μας. Κάποιος μοναχὸς πολὺ ἀνεπιτηδεῖως ἀνέγραψε παράρτημά τι εἰς τὰ χρονικά περὶ Κύπρου, προσθέσας πολλὰ, τὰ ὁποῖα οὐδέποτε ἐπεσυνέβησαν καὶ τὰ ὁποῖα αὐτὸς μόνος του, εἶδεν ὡς εἶπον ἐν ὀνειρῶ». Ὁ Μ. Sabellico εἶναι ἀγνωστος εἰς ἡμᾶς.

μενον, εις τὸ ὁποῖον ἀφιέρωσε τεμάχιον τοῦ ἀληθοῦς Σταυροῦ. Ἀπὸ τότε ἤρχισεν ἀμέσως νὰ βρέχῃ πάλιν με ἀποτέλεσμα νὰ ἐπανεέλθωσιν εἰς τὴν Κύπρον πολλοὶ ἀπὸ τοὺς παλαιούς κατοίκους τῆς καὶ μερικοὶ ἄλλοι νέοι. Ἐπειδὴ ὁμως τὴν νῆσον ἐλυμαίνοντο κουρσάροι ἐζητήθη ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα τῆς Κ)πόλεως νὰ εὐαρεστηθῇ νὰ ἀποστείλῃ διοικητὴν, οἰκογενείας εὐγενῶν καὶ στρατιώτας διὰ τὴν διακυβέρνησιν καὶ ὑπεράσπισιν τῆς Νήσου. Τούτων ἀποσταλέντων ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος κατὰ τὴν αἰτησίαν των ἐπεβλήθη εἰς τοὺς κατοίκους ἡ πληρωμὴ, ἐτησίως, χρηματικοῦ ποσοῦ διὰ τὴν συντήρησιν τῶν στρατιωτῶν, δηλαδὴ ἕξ βυζάντια καὶ ὀκτώ καράτια³⁾ εἰς ἕκαστον ἐνήλικον χωρικόν, ἡ ὁποία πληρωμὴ ἀπεκλήθη *stratia*, ἕνα πέρπυρον δέ, ἰσοδυναμοῦν πρὸς τρία καὶ ἡμισυ βυζάντια, εἰς ἕκαστον κάτοικον πόλεως. Μὲ τοῦ χρόνου ὁμως τὴν πάροδον εἰς διαφόρους εὐκαιρίας οἱ καταβάλλοντες τὸ πέρπυρον «*perperiani*» (Περπυραῖοι) καλούμενοι ἀπηλλάγησαν ὥστε σήμερον ἐλάχιστοι ἀπέμειναν εἰς τὴν Νῆσον οἱ ὑποκείμενοι εἰς τοιαύτην πληρωμὴν. Οἱ χωρικοὶ ἐπεβαρύνθησαν μὲ φόρους ἀξιοσημείους μέχρι τοιοῦτου σημείου, ὥστε νὰ καταντήσωσι νὰ πληρῶνωσιν ἕ,τι οἱ πάροικοι σήμερον, νὰ γίνῃ δὲ συνήθεια νὰ ὑπόκεινται εἰς καταβολὴν τοῦ ἐνὸς τρίτου, τοῦ ἐκάστοτε εἰσοδήματός των. Εἰς τὸ τέλος φ.949^α ἡ ἐπιβάρυνσις των ἐπηρεξήθη καὶ μὲ διήμερον ἐκάστην ἐβδομάδην ἐργασίαν, ἡ ὁποία καλεῖται τὴν «ἀγγαρία». Αὐτοὶ ἀπεκλήθησαν «πάροικοι» ποὺ σημαίνει ἄλλοδαποὶ κάτοικοι. (4)

Βραδύτερον, ἐπειδὴ εἰς διαφόρους χρόνους ἄλλοι κάτοικοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰ χωρία, διὰ νὰ διακρίνονται ἀπὸ τοὺς παροίκους ἀπεκλήθησαν «*Lefteri*», δηλαδὴ ἐλεύθεροι, ἄλλοι δὲ τινες «Φραγκομάτοι». Εἰς τούτους οὐδὲν ἐπεβλήθη πλὴν ἐλαφρᾶς χειρωνακτικῆς ἐργασίας. Εἰς τὴν κατηγορίαν τούτων περιλαμβάνον-

3) Τὸ ΧΜ γράφει: *Karati* τὸ ΧΛ *coarenti*, ὁ Σακελλάριος (Κυπρ. 417) *Karwitia* καὶ ὁ Ζαννέτος 1 Βυζάντιον=24 κεράτια.

4) Τὸ ΧΠ γράφει: «*Parici* che vien a dir propgry hobitatori. Ἀκολουθῶς, εἰς διαφόρους καιροὺς, ἄλλοι κάτοικοι ἐγκαταστάθεντες εἰς τὰ χωρία περιήλθον εἰς ἐχθρότητα μὲ τοὺς ἄλλους ἐπιβαρυνομένους μὲ φόρους, ἀποκαλούμενοι *sesterzi*», ἦτοι ἐλεύθεροι, εἰς τοὺς ὁποίους ἐπεβλήθησαν ἐλαφρᾶ ἐπιβαρύνσεις. Εἰς τὸν ἀριθμὸν τούτων περιελήθησαν καὶ ἐκεῖνοι τῶν παροίκων οἱ ὁποῖοι κατὰ διαφόρους τρόπους ἀπλευθερώθησαν.

ταί ἐκεῖνοι οἱ πάροικοι, οἱ οὕτως ἢ ἄλλως ἀπελευθερωθέντες. Ὑπάρχουσιν ὄθεν εἰς Κύπρον τέσσαρες τάξεις κατοίκων: Εἰς τὰ χωρία οἱ πάροικοι καὶ οἱ ἐλεύθεροι. Εἰς τὰς πόλεις ὁ λαὸς, οἱ ἀρχαιότερον καλούμενοι «*Perperiani*» καὶ οἱ ἀπόγονοι τῶν εὐγενῶν οἰκογενειῶν, ποὺ ἀπεστάλησαν ἀπὸ τὴν Κπολιν, περὶ τῶν ὁποίων ἐγένετο λόγος. Αὐτοὶ, ὅταν ἦλθον λατῖνοι βασιλεῖς ἀπεκλήθησαν ἄστοι (*borgesi*) κατὰ τὴν γαλλικὴν συνήθειαν. Ἡ νῆσος διετέλεσεν ὑπὸ τὸ καθεστῶς τοῦτο κυβερνωμένη ἀπὸ δούκας μὲ κληρονομικὴν διαδοχὴν καὶ ὑπὸ τὴν ἐξάρτησιν τῆς αὐτοκρατορίας ἐπὶ 880 ἔτη. Διαρκοῦντος τοῦ χρονικοῦ τούτου διαστήματος ἐπεσυνέβησαν πολλὰ ἀξιοσημείωτα γεγονότα, ἔζησαν πολλοὶ ἐπιφανεῖς ἄνδρες, ἐξέχοντες εἰς τὴν μελέτην τῆς ἀγίας Γραφῆς, καὶ μεγάλης ἀγιότητος μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ ἅγιος Σπυρίδων, ὁ Τριφύλλιος, ὁ Ἐπιφάνιος καὶ πολλοὶ ἄλλοι τῶν ὁποίων τὰ σώματα ἀφθονοῦσιν εἰς τὴν Νῆσον σήμερον⁵⁾. Ἡ κατάστασις, αὕτη διήρκεσε μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Ριχάρδου, βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, ὅστις κατὰ τὸ 1190 σπεύσας εἰς βοήθειαν τοῦ Guy, βασιλέως τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ εὐρῶν τὴν πόλιν καταληφθεῖσαν ἤδη, ἐστρεψε τὰ ὄπλα του, ἵνα ἐκδικηθῇ, κατὰ τοῦ Ἰσαακίου (*chirsaco*) βασιλέως τῆς Κύπρου, ὁ ὁποῖος ὀλίγον πρότερον προσεπάθησε νὰ φ.949^β συλλάβῃ καὶ νὰ προσβάλῃ τὴν μητέρα τοῦ ρηθέντος βασιλέως Ριχάρδου καὶ τὴν βασίλισσαν τῆς Γαλλίας, σύζυγον τοῦ βασιλέως Φιλίππου, αἵτινες κατευθυνόμενοι εἰς Ἱεροσόλυμα ἀφίκοντο εἰς Λεμεσό⁶⁾. Τότε ἀφοῦ ἐπολέμησε καὶ ἐνίκησε τὸν ρηθέντα Ἰσαάκιον τὴν πρώτην φοράν παρὰ τὸ χωρίον Κοιλάνι τοῦ διαμερίσματος Λεμεσοῦ, καὶ τὴν δευτέραν φοράν πλησίον τῆς Τρεμεθουσιᾶς τοῦ διαμερίσματος Μεσαορίας καὶ τὸν ἐφόρευσε, ὁ Ριχάρδος, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας, ἐγένετο κύριος τῆς Νήσου. Χωρὶς χρό-

5) ΧΛ: «*Li corpi di quelli... forno destimonio*».

6) Κατὰ τὴν τρίτην σταυροφορίαν (1089) ὑπὸ τοὺς Φριδερίκον Βαρβαρόσαν τῆς Γερμανίας, Φίλιππον Αἰγυπιοστον τῆς Γαλλίας καὶ τὸν Ριχάρδον τῆς Ἀγγλίας ὁ στόλος τοῦ τελευταίου πρὸ ἢ μετὰ τὴν εἰς Ἱεροσόλυμα μετάβασιν ὑπέφερεν ἐκ τρικυμίας παρὰ τὴν Λεμεσό. Ὁ Ριχάρδος εἶτε διότι παρεσπῶνδισεν ὁ Ἰσαάκιος εἶτε διότι ἐπεβουλεύθη τὴν ἐλευθερίαν τῶν ναυαγῶν, ἰδίᾳ τῆς βασιλείας τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Βερεγγαρίας ἐζήτησε νὰ τὸν τιμωρήσῃ καὶ πολεμήσας ἐνίκησεν αὐτὸν παρὰ τὸ Κοιλάνι καὶ ἔπειτα παρὰ τὴν Τρεμεθουσιάν.

τριβήν ἐπώλησεν αὐτὴν εἰς τοὺς ἰππώτας τοῦ τάγματος τῶν Ναϊτῶν ἀντὶ 100.000 δουκάτων, ἐκ τῶν ὁποίων 40.000 προκαταβολικῶς καὶ 60.000 κατὰ δόσεις. Τὸ τάγμα τοῦτο ἔσχε καλὴν ἀρχὴν ἀλλὰ πολὺ κακὸν τέλος, περὶ τοῦ ὁποίου δὲν σκοποῦμεν τώρα νὰ ὁμιλήσωμεν. Οἱ ρηθέντες Ναῖται ἐκυβέρνησαν τὴν Κύπρον ἐπὶ ἔτος περίπου μετὰ δυσκολίας πολλῆς. Τέλος τὸ πλεῖστον αὐτῶν ἐφανεύθη ἐπειδὴ ἤλθον εἰς χεῖρας μὲ τοὺς κατοίκους ὄχι ὁμῶς καὶ χωρὶς μεγάλην αἱματοχυσίαν καὶ θάνατόν πολλῶν ἰθαγενῶν (7) Τοῦτο ἐπεσυνέβη κατὰ τὸ ἔτος 1191 εἰς Λευκωσίαν, ἣ ὁποία ἐχρησιμοποιοῦτο ὡς φρούριον, λείψανα τοῦ ὁποίου φαίνονται καὶ τώρα πρὸ τῆς οἰκίας εἰς τὴν ὁποίαν κατῴκει ὁ μακαρίτης Jacomo Corner. (8) Οἱ Ναῖται βλέποντες ὅτι δὲν δύνανται νὰ κρατήσωσι τὴν Νῆσον ἀπεφάσισαν νὰ ἀναχωρήσωσιν. Ἐπώλησαν αὐτὴν πάλιν 100.000 δουκάτων, 40.000 προκαταβολικῶς καὶ 60.000 κατὰ δόσεις εἰς τὸν Guy de Lusignan, ὅστις μικρὸν πρότερον ἀπώλεσε τὴν πόλιν τῆς Ἱερουσαλῆμ. Ὁ Guy αὐτὸς (9) ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος λατῖνος ἡγεμὼν τῆς Κύπρου. Ἐφερε μετ' αὐτοῦ τὸ κύριον μέρος τῆς Αὐλῆς του καὶ τὸ μεγαλύτερον τμήμα τῆς λατινικῆς εὐγενείας, ἣ ὁποία ἐπροτιμοῦσε νὰ ζῆ εἰς Ἱεροσόλυμα. Ἐξῆσε τρία περίπου ἔτη.

Τὸν Guy διεδέχθη εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς Κύπρου κατὰ τὸ 1194 ὁ ἀδελφός του Ἀμάλριχος, ἄνθρωπος μεγάλης ἀξίας. Ἀποκαταστήσας καλῶς τὴν κτῆσιν του, προίκισας μὲ τιμάρια τοὺς εὐγενεῖς εἰς τὰ χωρία καὶ δωρήσας εἰς αὐτοὺς τίτλους τῶν βαρωνιῶν τῆς Ἱερουσαλῆμ, μέρος τῆς ὁποίας δὲν εἶχεν ἀκόμη κατακτηθῆ ἀπὸ τοὺς ἀπίστους, ἐπέτυχεν ἀπὸ τὸ Συμβούλιον (Consistorio) ὅπως ἡ ἐπὶ τῆς Κύπρου ἡγεμονία του θεωρηθῆ ἀξία νὰ ὀνομασθῆ βασιλεία. Ἐστέφθη μετὰ πολλῶν τιμῶν βασιλεὺς καὶ βραδύτερον ἐνυμφεύθη τὴν Ἰσαβέλλαν, βασίλισσαν τῆς Ἱερουσα-

7) Ὡμῶς κυβερνόμενοι καὶ φορολογούμενοι οἱ Κύπριοι συνώμοσαν καὶ ἔμελλον νὰ ἐπιτεθῶσι τὸ Μ. Σάββατον (15 Ἀπριλίου 1192) κατὰ τῶν Ναϊτῶν, οἵτινες ἐγκαίρως πληροφορηθέντες ἐπέτεθον πρῶτοι, κατισχύσαντες.

8) Κατὰ τὸ ΛΧ: Jacomo Cornaro, κατὰ τὸ ΧΠ: il signor conte di Roccas.

9) Διήρесе τὴν Κύπρον εἰς XII διαμερίσματα, συνέστησε τὴν Ὑψηλὴν Αὐλὴν ἢ Βασιλικὸν Συμβούλιον.

λήμ. Ὑπῆρξεν ὁ 9ος βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλῆμ, ὁ δευτέρος ἡγεμὼν τῆς Κύπρου καὶ ὁ πρῶτος αὐτῆς λατῖνος βασιλεὺς. Ἐπειδὴ δὲν μοῦ φαίνεται ἀναγκαῖον, ἐφόσον θὰ ὁμιλήσω περὶ τῆς Κύπρου, νὰ ἀναφέρω τοὺς βασιλεῖς τῆς Ἱερουσαλῆμ, νομίζω ἀρκετὸν νὰ προσθέσω μόνον τοῦτο, ὅτι οἱ βασιλεῖς τῆς Κύπρου ἦσαν τοιοῦτοι καὶ τῆς Ἱερουσαλῆμ, πρῶτον ἀπὸ τὰς συζύγους των, βασίλισσας καὶ κληρονόμους τοῦ βασιλείου τῆς Ἱερουσαλῆμ, καὶ ἔπειτα ἀπὸ κληρονομικὴν διαδοχὴν, λόγῳ καταγωγῆς αὐτῶν καὶ τῶν εἰρημένων βασιλισσῶν, συζύγων των.

Τὸν Ἀμάλριχον, ζήσαντα ἔνδεκα ἔτη, διεδέχθη εἰς τὴν βασιλείαν τῆς Κύπρου ὁ υἱὸς του Οὐγος, νυμφευθεὶς τὴν βασίλισσαν Alisia, ζήσας δέκα καὶ τρία ἔτη.

Τὸν Οὐγον διεδέχθη ὁ Ἑρρίκος, ἀνήλικος υἱὸς του, διαρκούσης τῆς ἀνηλικιότητος τοῦ ὁποίου ὁ Philippo d' Ibelin καὶ ὁ Johan d' Ibelin, (10) κύριος τῆς Βηρουτοῦ καὶ ὁ ἀδελφὸς τῆς βασίλισσας Alisia, διετέλεσαν ἀντιβασιλεῖς καὶ κυβερνήται τοῦ βασιλείου τῆς Κύπρου. Ὁ Johan d' Ibelin συμπεριεφέρθη πολυλάκις ἀνδρείως καὶ γενναίως εἰς διαφόρους μάχας κατὰ τοῦ αυτοκράτορος Φριδερίκου, ὅστις ἦτο καὶ βασιλεὺς τῆς Σικελίας. Ὁ αὐτοκράτωρ αὐτὸς ὤθησεν εἰς ἐπανάστασιν πέντε τῆς Κύπρου εὐγενεῖς. Ἐπειτα κατέλαβε διάφορα φρούρια καὶ τὴν Κερήνειαν, δώσας ταῦτα πρὸς διακυβέρησιν εἰς τοὺς πέντε αὐτοὺς εὐγενεῖς. Ὑστερον ἤλθεν ὁ ἴδιος καὶ προσεπάθησε νὰ καταλάβῃ ἔλθῃ τὴν νῆσον. Ἐν τῇ αὐτοκράτορα ἐξεδίωξεν ὁ ρηθεὶς d' Ibelin, ὅστις καὶ ἐκυβέρνησε τὴν Κύπρον μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ βασιλέως, ζήσαντος τριάκοντα καὶ τρία ἔτη.

Τὸν Ἑρρίκον διεδέχθη ὁ Οὐγος, υἱὸς του, ἀποκαλούμενος ὁ μικρός, ἀποθανὼν τῷ 1267 ἐν ἡλικίᾳ 14 ἐτῶν. (11)

Τοῦτον διεδέχθη ὁ Οὐγος, πρίγκιψ μητρόθεν. (12) Ἦτο πρῶτος ἐξ ἀδελφῶν Οὐγῶ τοῦ μικροῦ, καὶ υἱὸς τῆς Ἰσαβέλλας, ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως Ἑρρίκου, ἀπόγονος δὲ τοῦ Roberto Guis-

10) Τὸν Φίλλιππον d' Ibelin (1218) ἀποθανόντα τῷ 1227 διεδέχθη εἰς τὴν ἀντιβασιλείαν ὁ ἀδελφός του Ἰωάννης.

11) Τὸ ΧΠ σημειοῖ ἔτος 1263, τὸ δὲ ΧΛ δὲν περιλαμβάνει τὴν πληροφορίαν ταύτην.

12) Τὸ ΧΛ «ad Henrico successe Hugo il principe, da cando della madre costui fu german cousin di Hugone picciolo».

cardo, ὅστις ἐκτίησατο τὴν Apulia καὶ ἦτο πρίγκηψ τοῦ Taranto. Ἐλθὼν πρὸς κατάκτησιν τῆς Ἱερουσαλήμ ἔλαβε κατόπιν δω-
φ.951αρον τὴν ἡγεμονίαν τοῦ πρίγκηπάτου τῆς Ἀντιοχείας, τὸ δια-
κείμενον δὲ ἐπὶ τοῦ τίτλου τοῦ πρίγκηπος ἔμεινεν εἰς τοὺς δια-
δόχους του. Ὁ Οὐγος αὐτός, ἀναδειχθεὶς διάδοχος εἰς τὸ βα-
σίλειον τῆς Κύπρου ἀφῆκε τὸ ἴδιόν του ὄνομα καὶ ἔλαβε τὸ τοῦ
Λουζινιάν. Ἐζῆσε δέκα ἐπτὰ χρόνους καὶ ἀπέθανε τῷ 1284
κατόπιν πολλῶν ἀξιολόγων καὶ ἀξιοσημειωτῶν πράξεων, διὰ τὰς
ὁποίας ἀπεκλήθη Οὐγὸς ὁ Μέγας. Ὁ Οὐγος αὐτὸς διέτεξε τὴν
ἀνέγερσιν τοῦ Μοναστηρίου τῶν Λευκῶν Καλογήρων. (Πελλαπαῖ-
σι). Εἰς τῷτον ὁ Johan Boccatio ἀφιέρωσε τὸ ἔργον του «de
Genealogia deorum». Μετὰ τὸν θάνατόν του τὰ τῆς Ἀγίας Γῆς
ἤρχισαν νὰ χειροτερεύωσι.

Οὐγον τὸν Μέγαν διεδέχθη ὁ υἱὸς του Ἰωάννης, ὠρῆτος ἄνδρας
καλοῦ παρουσιαστικοῦ καὶ μεγάλης σοβαρότητος, πολὺ δὲ φιλό-
θρησκος. Ἐβασίλευσεν ἔν ἔτος καὶ ἀπέθανε χωρὶς διαδόχου
τῷ 1285.

Κατὰ τὸ 1303 σεισμοὶ προὔξενον πολλὰς ἐλάβας εἰς ἄσπιν
τὴν Νῆσον (13).

Τὸν Ἰωάννην διεδέχθη ὁ ἀδελφὸς του Ἐρρίκος, ὅστις κατόπιν
πολλῶν γενναίων πράξεων ἠσθένησε μὲ ἐπιληψίαν.

Διὰ τοῦτο ὁ ἀδελφὸς του Ἀμάλριχος, ἄρχων τῆς Τύρου, ἔλαβε
τῷ 1306 ἀπ' αὐτὸν τὴν κυβέρνησιν τοῦ βασιλείου, παρὰ τὴν θέ-
λησιν μὲν τινῶν ἐκ τῶν ἀξιωτέρων καὶ κυριωτέρων βαρῶνων
ἀκολουθούμενος ἕμωσ ὑπὸ ἄλλων. Ὅταν ἐγένετο κύριος ἄσπιν
τῶν ὀχυρῶν ἐκράτησε δι' ἑαυτὸν ἄσπιν τὰ βασιλικά εἰσοδήματα
ἐκτὸς μόνον 100.000 δουσαντίων ὡς ἐπίδομα δι' ἑξοδα τοῦ βασι-
λέως καὶ 20.000 διὰ τὴν βασιλίαν. Τέλος ἀφοῦ ἐπροσωποκρά-
τησε τὸν βασιλέα, ἀδελφόν του, ἔστειλεν αὐτὸν ὑπὸ κράτησιν εἰς
τὴν Ἀρμενίαν πρὸς τὸν Aettone, τὸν βασιλέα τῆς Ἀρμενίας καὶ
ἀδελφὸν τῆς συζύγου του, μεθ' ἄσπιν ἐκεῖνων τῶν βαρῶνων καὶ τῶν
ἵπποτων ὅσοι ἠρνήθησαν εἰς αὐτὸν ὑποταγήν, οὐδέποτε δὲ ἐδέχθη
φ.951β γὰ τοὺς ἀνακαλέσει ἐκεῖθεν παρ' ἄσπιν τὴν ὑπὲρ αὐτῶν μεσολά-
θησιν τοῦ Πάπα. Ἐν τέλει, χάρις εἰς τὴν θείαν δικαιοσύνην,
ἐφρονεῦθη τῷ 1310 ἀπὸ τὸν θαλαμηπόλον του, ὀνομαζόμενον

13) Λημονηθὲν προσετέθη εἰς τὴν ὦαν.

Simonetto di Montolifo, εἰς δωμάτιον, (14) ποὺ εἰς παλαιότε-
ρους χρόνους ἦτο ναὸς ἀνεγερθεὶς ἀπὸ τὸν Καίσαρα Ποδοκάταρον.
Τοῦτο ἐπεσυνέβη ὕστερον ποὺ ἐκυβέρνησε τέσσαρα ἔτη καὶ ἕνα
μῆνα. Μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ ἀδελφὸς του Ἐρρίκος ἀπέβη κυ-
βερνήτης καθ' ὁμοίον καὶ αὐτὸς τρόπον. Ἐγένετο προκήρυξις
εἰς τὴν ὁποίαν μερικοὶ ὑπήκουσαν, ἄλλοι ὄχι. Οἱ τελευταῖοι ὠρί-
κίσθησαν νὰ διαφυλάξωσι τὴν ὀφειλομένην ἀφοσίωσιν εἰς τὸν βα-
σιλέα, ὅστις εὐρίσκετο ἀκόμη εἰς τὴν Ἀρμενίαν. Κατέλαβον τὴν
Ἀμμόχωστον καὶ τὰ ἄλλα φρούρια διὰ τὸν βασιλέα, ἕως ὅτου
οὗτος ἐλευθερωθεὶς ἀπὸ τὸν Aettone ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ βασιλείον
του. Κατεδίκασεν εἰς θάνατον μερικοὺς ποὺ ἀπεδείχθησαν κακό-
πιστοὶ, καὶ ἄλλους ἔστειλεν εἰς τὰς φυλακὰς διὰ βίου. Ἀπέθανε
τῷ 1324 συνεπιεὶς ἐπιληψίας.

Τὸν Ἐρρίκον διεδέχθη ὁ ἀνεψιὸς του Οὐγος, υἱὸς τοῦ ἀδελφοῦ
του Guy. Ἐβασίλευσε 36 χρόνους. Διαρκούσης τῆς βασιλείας
του τὴν 10ην Νοεμβρίου 1330 κατέπεσε τόσον ραγδαία καὶ πολ-
λὴ ἄσπιν ὥστε ἐνόμισεν ὁ λαὸς ὅτι εἶναι κατακλυσμός. Ὁ ποτα-
μὸς τῆς Λευκασίας κατέστρεψε μέγαν ἀριθμῶν οἰκιῶν ποὺ ἐκείντο
πλησίον του καὶ ἐπνίξε πολλοὺς. Αἱ καθ' ἄσπιν τὴν Νῆσον ζη-
μῆται ἦσαν πολὺ μεγάλαι.

Τὸν Οὐγον διεδέχθη ὁ Πέτρος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἀποκαλούμενος φ.952α
ὁ ἀνδρεῖος. Διαρκούσης τῆς βασιλείας του δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι
ἡ Κύπρος περιήλθεν εἰς πολὺ ἀνθηρὰν κατάστασιν. Ἡ Ἀμμό-
χωστος ἦτο πυκνοκατοικημένη καὶ ἐξωραϊσμένη, διεξήγετο δ'
εἰς αὐτὴν κάθε εἶδος δόσοληψίας ἐμπορικῆς. Βραδύτερον ἕμωσ αἱ
ἐμπορικαὶ συναλλαγαὶ ἤρχισαν νὰ γίνονται εἰς Συρίαν ἀπὸ δια-
φόρων χωρῶν ἐμπόρους. Μεταξὺ ἄλλων γεγονότων μανθάνομεν
ὅτι Σύριός τις (15), χριστιανὸς εἶτε ἡμέτερος, κατοικῶν εἰς Ἀμ-
μόχωστον, ἐπραγματοποίησε τόσον κέρδος κατὰ μίαν ἐμπορικὴν
του συναλλαγὴν ἐν Βηρυτῷ ὥστε μὲ μικρὸν μέρος τοῦ οὕτως ἀπο-
κτηθέντος κέρδους ἔκτισεν, ὡς εἶχε κάμη τάξιμον, τὸν ναὸν Πέ-
τρου καὶ Παύλου εἰς Ἀμμόχωστον, ὅστις, μέγας καὶ δυνάμενος
νὰ ἀποκληθῆ ὠραῖος εἰς κάθε ὠραίαν πόλιν, χρησιμοποιεῖται σή-
μερον ὡς σιταποθήκη (ἀγνοῶ κατὰ πόσον εἶναι πρέπον τοῦτο).

14) Κατὰ τὸ ΧΠ εἰς «δωμάτιον»: παλαιότερον νομισματοκο-
πεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον, ἐπιδιορθωθὲν ἀπὸ τὸν Ποδοκάταρον, κατοί-
κεῖ σήμερον ὁ υἱὸς τοῦ Φίλιππος».

15) Ἀπεκαλεῖτο Συμεὼν (Ζαννέτου Ἰστ. Κύπρου 758).

Μανθάνομεν ὅτι ὁ βασιλεὺς Πέτρος ὁ ἀνδρεῖος ἐξώπλισε δι' ἐκστρατεῖαν κατὰ τῶν ἀπίστων, ἐντὸς βραχείου χρονικοῦ διαστήματος 50 γαλέρας ἐπὶ ἐκάστης τῶν ὁποίων ἀνεγράφετο τὸ ὄνομα τοῦ πάτρωνός της (ἦσαν ὄλοι πολὺ ἀνδρεῖοι ἱππότες). Ἐπειτα, ἀφοῦ ἠῤῥησε τὸν στόλον τοῦ δι' ἄλλων πλοίων τῆς Κύπρου, τῆς Ρόδου καὶ ἄλλων χωρῶν μέχρις ἑκατὸν καὶ πλέον, ἐγένετο δι' αὐτῶν κύριος τῆς Ἀλεξανδρείας, κατέλαβεν ἢ ἐλεηλάτησε πολλὰς ἄλλας πόλεις καὶ παραλίους τόπους κατὰ μήκος τῆς Συριακῆς ἀκτῆς καὶ πολλὰς πόλεις τῆς Τουρκίας. Ὁ βασιλεὺς αὐτὸς Πέτρος, ὕστερον ἀπὸ τὰ γενναῖα κατωρθώματά του, ἐνῶ εὐρίσκειτο εἰς Ρώμην μὲν πολλὰς ἐκ τῶν γαλερῶν του, ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ ἐκ τῶν ἐν Κύπρῳ βαρῶνων τοῦ κόμης de Rochas (16) εἰς τὸν ὅποιον ἀφῆκε τὴν κυβέρνησιν τοῦ βασιλείου τοῦ συμπεριφέρθη πᾶν ἄλλο ἢ πιστῶς πρὸς αὐτὸν, ὅσον ἀφορᾷ τὴν βασιλεία φ.952βσαν Ἐλεονώραν, τὴν ἑαυτοῦ σύζυγόν καὶ θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Ἀραγῶνος. Ἦλθεν εἰς Κύπρον, συνεκάλεσε τὴν Ὑψηλὴν Αὐλὴν συμφώνως τῷ νόμῳ, ζητῶν νὰ τοῦ δοθῆ δικαιοσύνη διὰ τὸ ἐγκλημα τοῦ «lesae majestatis» καὶ διὰ τὸ ὅτι ἐπρόδωσε τὸν δρῶν του πίστεως. Ἡ Ὑψηλὴ Αὐλὴ ἐνόμισεν ὅτι ἔπρεπε νὰ προσέξῃ μᾶλλον τοὺς ἐπικειμένους κινδύνους, τοὺς ὁποίους διέβλεπε, παρά τὴν ἀπονομὴν δικαιοσύνης. Ἀπήλλαξε τὸν κόμητα καὶ κατεδίκασε τὸν εἰδοποιήσαντα, ἄνδρα οἰκογενείας ὑποκομήτων καὶ μαγιστοτόμου τοῦ βασιλέως (17). Διὰ τὴν τιμὴν τοῦ ὁ βασιλεὺς Πέτρος προσεποιήθη ὅτι ὑπετάσσετο εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτῆν, καὶ ἐφυλάκισε διὰ βίου τὸν ἄνθρωπον οἰκογενείας ὑποκομήτων. Ἄλλ' ἔφερε τοῦτο θαρέως καὶ ἀπέβη πολὺ σκληρὸς πρὸς τοὺς Κυπρίους, προσβάλλων αὐτοὺς, τὰς συζύγους καὶ τὰς θυγατέρας των. Συνέλαβε ἐν νῆϊ νὰ ἐξασκήσῃ κατ' αὐτῶν τὴν μεγαλητέραν ἀντεκδίκησιν καὶ σκληρότητα. Πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς σκέψεώς του ἔκαμε νὰ ἀνεγερθῆ μία πολὺ φρικώδης φυλακὴ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ὁ λαὸς ὁμοῦ μὴ δυνάμενος ἐπὶ τέλους νὰ ἀνέχεται τὴν τυραννίαν του, καταπεισθεὶς ἀπὸ μίαν γυναῖκα, συνώμοσε καὶ ἐφόρευσε αὐτόν. Δὲν θὰ παρέλθω ἐν-σιγῇ τὸν τρό-

16) Ἰωάννης Τεμόρφου, κόμης Τερουχᾶς, δηλαδὴ κόμης Ἰωάννης Ρουχᾶς, κύριος τοῦ Μόρφου.

17) Ἰωάννης Βισκόντης, ἐπίτροπος τοῦ βασιλικοῦ οἴκου.

μον μὲ τὸν ὅποιον ἢ εὐγενῆς κυρία κατέπεισεν αὐτούς (18). Εἶχεν ἀδίκως καταδικασθῆ ἀπὸ τὸν βασιλέα νὰ μεταφέρῃ πέτρας διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς φυλακῆς, κατεγίνετο δὲ εἰς τὴν ἐργασίαν αὐτὴν ὅτε μίαν ἡμέραν ὁ βασιλεὺς ἔτυχε νὰ περάσῃ μὲ μέγα πλῆθος πάσης τάξεως ἀνθρώπων. Εἶχε κοντὸν τὸ ὑποκάμισόν της ἕως τὰ γόνατα (19), ἐνόσφ διήρχοντο οἱ ἄλλοι, χωρὶς νὰ φροντίσῃ νὰ καλυφθῆ οὔτε καὶ νὰ ἐντραπῆ δεικνύουσα τοὺς πόφ.953α δας της. Τὴν στιγμὴν ὁμοῦ καὶ διήρχετο ὁ βασιλεὺς παρεμέρισε καὶ ἐκαλύφθη χαμηλῶνουσα μέχρις ἐδάφους τὸ ὑποκάμισόν της. Ὅταν ἠρωτήθη διατί συμπεριφέρθη τοιοῦτοτρόπως ἀπήντησεν ὅτι ἡ γυναῖκα δὲν πρέπει νὰ ἐντρέπεται ἄλλην γυναῖκα, ἀλλὰ μόνον ἄνδρα, καὶ τοιοῦτος μεταξὺ αὐτῶν τῆς ἐφάνη ὅτι ἦτο ὁ βασιλεὺς. Ἡ εὐφυῆς αὐτὴ παρατήρησις τοιαύτην ἔσχεν ἐπίσεισιν ὥστε ἐπηρεασθῆσε τὸ γεγονός περὶ τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἡδη λόγος. Ἡ φυλακὴ ἀφιερῶθη ὡς ναὸς εἰς τὴν Παναγίαν τοῦ Ἐλέους. Ὑπὸ τὴν ὄνομασίαν αὐτὴν ὑφίσταται ἀκόμη ἢ πολὺ εὐθεία καὶ τρομερὰ φυλακὴ. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς τὰ τῆς Κύπρου μετεδλήθησαν καὶ μετέπεσαν εἰς μεγάλην καταστροφὴν, τοῦτο δὲ, ἀδιασείστως πιστεύω, ἐπετράπη ἀπὸ τὸν θεόν, διότι τὸ δικαστήριον, συγκληθὲν ἀπὸ τὸν βασιλέα παραπονούμενον κατὰ τοῦ καταισχύναντος αὐτόν, ὡς προελέχθη, ἐξέδωκεν ἀδικον ἀπόφασιν ὅχι ἐναντίον τοῦ ἀνθρώπου τούτου, ἀλλ' ἐναντίον ἐκείνου πού δὲν ἔσφαλε.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως Πέτρου διεδέχθη αὐτὸν ὁ υἱὸς του «Ριερίνο» βασιλεύσας ἕνδεκα ἔτη. Ἄλλ' ἡ βασίλισσα Ἐλεο-

18) Πρόκειται περὶ τῆς Μαρίας, χήρας Γουΐδου Βερνή, καταδικασθείσης εἰς τὴν ποινὴν αὐτὴν ἀντὶ τοῦ ἀδελφοῦ της Ἰακώβου Γιβλὲτ, διότι ὁ πατήρ του ἠρνήθη νὰ δώσῃ εἰς τὸν βασιλέα ζευγὸς κυνῶν πού ἤρσαν εἰς τὸν βασιλόπαιδα.

19) Χλ. «Ἄλλ' ὅταν ἐπλησίασεν ὁ βασιλεὺς ἔκυψε ὥστε τὸ ὑποκάμισόν της ἐγγίζον τὴν γῆν ἐκάλυψε καὶ δὲν διεκρίνοντο οἱ πόδες καὶ τὰ γόνατα, πού ὀλίγον πρότερον, ὅταν διήρχοντο οἱ ἄλλοι ἄφηνε νὰ φαίνονται χωρὶς τὸ ἐλάχιστον ἐρύθημα. Τοῦτο προσέξαντές τινες ἠρώτησαν διὰ ποῖον λόγον ἔπραξεν οὕτω πως. Ἀπήντησεν ὅτι αἱ γυναῖκες δὲν ἐντρέπονται ἄλλας γυναῖκας παρά τοὺς ἄνδρας μόνον, καὶ ἐπειδὴ μεταξὺ αὐτῶν δὲν τῆς ἐφάνη ὅτι ἦτο ἄνδρας ἄλλος ἀπὸ τὸν βασιλέα, δι' αὐτὸ δὲν ἐντραπὴ κανένα ἄλλον παρά τὸν βασιλέα μόνον».

νώρα πολὺ προδοτικῶς ἔδωσε τὴν Ἀμμόχωστον εἰς τοὺς Γενοβέζους οἱ ὁποῖοι ἀπεγύμνωσαν τὴν νῆσον ἀπὸ ὅλα τὰ πλοῦτη της, καὶ ἔστειλαν εἰς τὴν Γένοβαν χρυσόν, ἄργυρον καὶ ἄλλα κοσμήματα τῆς νήσου ἐντὸς ἑξ γαλερῶν, αἱ ὁποῖαι, θεία δίκη, ἐναυάγησαν ἅπασαι εἰς τὸν κάβο Γκρέκο, χωρὶς νὰ διασωθῶσιν οὔτε ἄνθρωποι οὔτε πράγματα.

Οἱ Γενοβέζοι ἐκράτησαν τὴν Ἀμμόχωστον 90 περίπου χρόνους. Κατὰ τὸ διάστημα τῶν πολέμων ποὺ ἐσημειώθησαν μεταξύ τούτων καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Κύπρου ἔτυχεν ὁ Ἰάκωβος Λουζινιάν, φ.953β μέγας κοντοσταύλης τοῦ βασιλέως Πέτρου τοῦ ἀνδρείου, νὰ συλληφθῆ ἀιχμάλωτος. Καθ' ὃν χρόνον ἐκρατεῖτο εἰς Γένοβαν ὁ βασιλεὺς Ρίεγο ἀπέθνησκε. Ὑπῆρχον μερικοὶ οἱ ὁποῖοι διὰ διαφορῶν λόγους ἐπεθύμουν νὰ ἀναδιβάσωσιν εἰς τὸν θρόνον ἕνα συγγενῆ τοῦ βασιλέως, κατοικοῦντα εἰς τὴν νῆσον. Ὑστερον, μετ' ὀριμότεραν μελέτην ὁ Ἰάκωβος, ὁ νόμιμος διάδοχος τοῦ βασιλείου, ἀνεκλήθη ἀπὸ τὴν Γένοβαν. Ἐπιθυμῶν νὰ ἔλθῃ ἠναγκάσθη νὰ προέλθῃ εἰς συμφωνίαν μετὰ τοὺς Γενοβέζους καὶ νὰ παραχωρήσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν Ἀμμόχωστον μετὰ λωρίδα γῆς δύο λευγῶν.

Ὁ βασιλεὺς Ἰάκωβος, ζήσας εἴκοσι περίπου χρόνους, ἐπανέφερεν εἰς τὴν προτέραν αὐτῆς κατάστασιν τὴν νῆσον, τελείως σχεδὸν κάτεστραμμένην ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως Πέτρου τοῦ ἀνδρείου μέχρι τῶν ἡμερῶν του, ἑξ ἀφορμῆς τοῦ πρὸς τοὺς Γενοβέζους πολέμου. Εἰς διάστημα ἐνὸς ἔτους ἀνοικοδόμησε τὴν ἀκρόπολιν τῆς Λευκοσίας, ἀνήγειρε τὸ παλάτι ποὺ ἦτο ἐνταῦθα ὀχυρόν, ἔκαμε πολλὰ ὠραῖα καὶ ἀξιόλογα πράγματα. Ἐπίσης ἀνήγειρε τὸν πύργον τῆς Ποταμιᾶς καὶ τὴν κἀβα τῶν ὁποίων δὲν φαίνονται σήμερον τὰ ἴχνη. Τοῦτον ἀποθανόντα τῷ 1397 (διεδέχθη 20) ὁ υἱὸς του Ἰανὸς, ὅστις εἶχε πολὺ καλὴν τύχην εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς βασιλείας του, ὕστερον ὁμως, συνεπιεία μεγάλης ἐπιδρομῆς ἀκρίδος 21) ἢ κατάστασις ἐχειροτέρευσε. Τέλος τοῦ ἐκήρυξε τὸν πόλεμον ὁ Σουλτάνος τοῦ Καῖρου στείλας πολλοὺς Μамελοῦκος μετὰ μεγάλην ἀρμάδα. Συνήφθη μάχη μετὰ τὸν βασιλέα καὶ τὸν στρατὸν του εἰς τὸν Βασιλοπόταμον, ὅπου ἠττήθη καὶ ἠχμαλωτίσθη ὁ βασιλεὺς ὀδηγηθεὶς εἰς Κάϊρον τῷ 1426. Ἀφοῦ διέτρεξαν φ.954α τὴν Νῆσον ἐπὶ τινὰς ἡμέρας οἱ Μамελοῦκοι, ἔκασαν ὅ,τι ὠραῖον ὑπῆρχε καὶ ἀνεχώρησαν. Ὁ βασιλεὺς ὀδηγηθεὶς εἰς Κάϊρον ὑπε-

20) ΧΠ. 1390.

21) ΧΠ. «συνεπιεία πανώλους, ἀκρίδος καὶ ἀνομβρίας»

χρεώθη νὰ καταβάλλῃ χιλιάδας τινὰς δουκάτων ὡς λύτρα καὶ ἐτήσιον φόρον ὑποτελείας μέχρι σήμερον πληρωνόμενον.

Ὁ βασιλεὺς Ἰανὸς ἐπληθύνθη εἰς Κύπρον ὅπου ἀπέθανε τῷ 1432. Διεδέχθη αὐτὸν ὁ υἱὸς του Ἰωάννης, ὅστις εἶχε σύζυγον τὴν Ἑλένην, ἑλληνίδα, θυγατέρα τοῦ δεσπότη τοῦ Μωρέως [ἐκ τῆς ὁποίας ἀπέκτησε θυγατέρα ὀνομαζομένην] (22) Καρλόττα ὑπανδρευθεῖσαν τὸν Αλοῖς, υἱὸν τοῦ δουκὸς τῆς Σαβοῖας, κατὰ τὸ 1460. Ἀποθανόντος τοῦ Ἰωάννου ὁ Αλοῖς τῆς Σαβοῖας ἐγένετο βασιλεὺς δι' ὀλίγους μῆνας, διότι ὁ Ἰάκωβος, νόθος υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἰωάννου, ὑπὸ τοῦ πατρὸς του προοριζόμενος διὰ τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἐνδεδειγμένος ἀρχιεπίσκοπος Λευκοσίας ὑπερηφάνου δὲ ψυχῆς, μετεστράφη πρὸς ἄλλας παρὰ τὴν ἐκκλησίαν θλίψεις. Πολλὰ ὑποστάς καὶ καταδιωχθεὶς ἀπὸ τοὺς προσπαθοῦντας νὰ κρατήσωσιν αὐτὸν ἐν ἀφανείᾳ, ἔφυγεν εἰς Κάϊρον καὶ ἐπέτυχε τὴν βοήθειαν τοῦ Σουλτάνου. Ἐπέστρεψεν εἰς Κύπρον μετὰ στόλου καὶ Μамελοῦκων γενόμενος κατ' ἀρχὰς κύριος τῆς πεδιάδος. Κατόπιν ἐπολιορκήσθη τὴν Ἀμμόχωστον καὶ τὴν Κερήνεια. Ταυτοχρόνως ἕνα πολὺ μέγαλον πλοῖον τοῦ εἶδους τοῦ καλουμένου Caracha ἀπεστάλη ἀπὸ τὴν Γένοβαν πρὸς ὑποστήριξιν τῆς Ἀμμοχώστου. Ὁ Ἰάκωβος αὐτοπροσώπως ἠγούμενος εὐκινήτων πλοίων ἐπετέθη καὶ ἠχμαλώτισε τὴν Caracha αὐτὴν παρὰ κάθε προσδοκίαν. Οὕτως οἱ Γενοβέζοι ἀπωλέσαντες κάθε ἐλπίδα βοηθείας κατέθεσαν τὰ ὅπλα ὀλίγον ὕστερον, ἕνα μετὰ τὴν πολιορκίαν ἔτος.

Ἡ Κερήνεια ἀντέσχε διὰ τῆς Καρλόττας ἑξ περίπου χρόνους Κατόπιν ὑπετάγη. Ἀμέσως μετὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κερήνειας φ.954β βασιλεὺς Αλοῖς ἐπέστρεψεν εἰς Σαβοῖαν ὅπου παρέμεινε μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του. Ἦτο πολὺ εὐσεβὴς ὄχι ὁμως καὶ ἐπιτήδειος εἰς τὴν διεξαγωγὴν πολέμων. Ὅ,τι λέγομεν ἱκανῶς μαρτυρεῖται ἀπὸ τὰ γεγονότα.

Ἡ βασίλισσα Καρλόττα ἀκολουθουμένη ἀπὸ πολλοὺς κυπρίους ἱππῶτας μετέβη εἰς Ρόδον καὶ ἔφερε πολλοὺς Σαβοῖανους πρὸς βοήθειάν της εἰς Κερήνειαν ἢ ὅποιον ἐπολιορκεῖτο.

Ἐπηκολούθησαν πολλὰ! συμπλοκα! μεταξύ τοῦ βασιλέως Ἰα-

22) Τὸ εἰς ἀγκύλας παρελείφθη εἰς τὸ ΧΜ. Ἡ Καρλόττα νυμφευθεῖσα τῷ 1456, τὸν Ἰωάννην τῆς Πορτογαλλίας καὶ χηρεύσασα τοῦ συζύγου της ἀποθανόντος συνεπιεία συνομωσίας κατ' αὐτοῦ, συνεζεύχθη τὸν Αλοῖς τῆς Σαβοῖας τῷ 1460.

κώδου και των Μαμελούκων, εκάστοτε ήττωμένων. Ἐπὶ τέλους ἡ Καρλότα ἐπήγην εἰς Ρώμην, ὅπου ἐπὶ πολὺν χρόνον προσεπάθησε νὰ τύχη βοηθείας πρὸς ἐπανάκτησιν τοῦ βασιλείου. Οὐδὲν ὅμως ἐπέτυχεν καὶ ἀπέθανε χωρὶς διαδόχου. Ὑστερον ἀπὸ τὰς πολιτορχίας αὐτὰς καὶ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ζωῆς του ὁ Ἰάκωβος διέπραξε πολλὰς καὶ γενναίας πράξεις πού εἶναι μακρολογία νὰ διηγηθῶμεν. Βραχὺν χρόνον ὕστερον πού ἐπέτυχε τὴν κυριαρχίαν τῆς Κύπρου ὁ βασιλεὺς Ἰάκωβος ἀνεκάλυψε συνωμοσίαν τῶν Μαμελούκων ἐναντίον του. Μὲ ἐπιδέξιον τρόπον καὶ μὲ ὀλίγους ἐμπίστους του κατεπολέμησεν αὐτούς, καὶ τοὺς ἐφόνευσεν ὅλους. Ἐπεμψε κατόπιν πρέσβυν εἰς τὸν Σουλτάνον καὶ τὰ ἐδιόρθωσε. Διὰ τὴν προσωπικὴν του ἀσφάλειαν ἠναγκάσθη νὰ καλοδεχθῆ πολλοὺς Καταλάνους, Καστελιάνους, κουρσάρους καὶ ἄλλους μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπῆρχον μεγάλοι καὶ εὐγενεῖς ἄνδρες. Ἐν τῷ μεταξὺ περιήγαγεν εἰς ὑποταγὴν τοὺς Κυπρίους ἱππῆτας, οἵτινες βλέποντες ὅτι τὰ κατὰ τὴν βασιλίαν Καρλόταν ἦσαν ἀηλιπισμένα ἀφέθησαν νὰ πεισθῶσι πρὸς ἐπάνοδον εἰς τὴν χώραν των. φ.955α Ὁ βασιλεὺς, ἀποδίδων εἰς σπουδαιότερα πράγματα, ἀπεφάσισε νὰ παγιώσῃ τὰ τοῦ βασιλείου του. Ἐπειδὴ τοῦ ἐφάνη καλὸν πρὸς τοῦτο μέσον νὰ συνάψῃ σύμφωνα καὶ διαρκῆ φιλίαν μὲ τοὺς Ἐνετοὺς ἐνωμειφύθῃ τὴν Αἰκατερίνην, θυγατέρα τοῦ Μάρκου Κορνηλίου (Cornaro), υἱοθετηθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἐνδόξου Αὐθεντίας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπέκτησεν υἱόν.

Ὀλίγον χρόνον ὕστερον ὁ βασιλεὺς Ἰάκωβος ἀπέθνησκε κατὰ τὸ 1473 ἐν ἡλικίᾳ 33 ἐτῶν, ἀφήνων διαδόχου του τὸν υἱόν του καὶ τὴν βασίλισσαν. Τὸ παιδάκι του ἀπέθανεν ὕστερον ἀπὸ ὀλίγον χρόνον. Οἱ Ἰσπανοὶ διηρέθησαν. Οἱ μὲν ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν τοὺς Κυπρίους, ἠνθούουν τὴν βασίλισσαν. Οἱ ἄλλοι ἐσχεδιάζον νὰ δώσωσι τὸ βασίλειον εἰς τὸν βασιλέα τῆς Νεαπόλεως Φερδινάνδου. Ἐφθασεν ὅμως ἐντὸς ὀλίγου ὁ Βίκτωρ Soranzo προδότης τοῦ ἐνετικῆς στόλου, (23) ὅστις ἐνίκησε τοὺς Ἰσπανοὺς τῆς ἀντιθέτου παρατάξεως μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ἄλλων Ἰσπανῶν καὶ τῶν εὐνοούντων τὴν βασίλισσαν Κυπρίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο ὁ κ. Zuan Attar, κύπριος ἱππότης, καπετάνος τῆς Πάφου, ὅστις ἤρχετο πρὸς τὸν προδότην διὰ νὰ τοῦ προσφέρῃ τὰ κλειδιά τοῦ

23) ΧΠ. «ἀποσταλεῖς ἀπὸ τὸν ἐνδοξον στρατηγὸν Mocenigo ὅστις ἀφικόμενος καὶ ὁ ἴδιος ἀπήλλαξε τὴν βασίλισσαν ἀπὸ πολλὰς δυσκολίας.

φρουρίου, τὰ ὁποῖα ἐκράτησε διὰ τὴν βασίλισσαν. Εἶναι ὁ πρῶτος πού προσέφερον ἀφοσίωσιν εἰς τὴν ἐνδοξον Αὐθεντίαν τῆς Ἐνετίας. Ἐπῆλθεν εἰρήνευσις καὶ διεβίωσεν ἡ βασίλισσα τελείως ἡσυχος. Ὀλίγον βραδύτερον μερικοὶ ἐκ τῶν κυριωτέρων τοῦ κυπριακοῦ λαοῦ ἀπεστάλησαν εἰς Ἐνετίαν, ὁπόθεν, ἀπαλλαγέντες μετὰ μικρὸν, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν πατρίδα των ἐκτὸς τοῦ κ. Zuan Attar, ἄγοντος τὸ 45 ἔτος τῆς ἡλικίας του, ὅστις ἀποσταλεῖς μετὰ τῶν ἄλλων προκρίτων ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν εἰς τὸν στρατὸν τῆς ἐξοχωτάτης Αὐθεντίας ὑπηρετήσας ἐντιμώτατα. Ἀπέθανεν ἐν φ.955β Ἐνετία. Ἡ βασίλισσα ἐζῆσεν ἐν εἰρήνῃ, καὶ ὁπόταν, μετὰ διαρκούς εὐτυχίας, τὰ ἐμβλήματα τοῦ ἐνδόξου ἀγίου Μάρκου ἀνυψώθησαν, ἀνεχώρησε δι' Ἐνετίαν τῷ 1489.

Κατὰ τὸ ἔτος 1491 ἐγένετο σεισμὸς καταστρέψας τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας καὶ πολλοὺς ἄλλους (24).

Κατὰ τοὺς 287 τούτους χρόνους, καθ' οὓς ἡ νῆσος διετέλεσεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν λατίνων βασιλέων, δυνάμεθα νὰ ἀναγνώσωμεν πολλὰς αὐτῶν ἀξιολόγους πράξεις κατὰ τὴν ξηρὰν καὶ θάλασσαν πρὸς βοήθειαν καὶ ἀμυναν τῆς Ἁγίας Γῆς καθὼς καὶ ἐναντίον τῶν Τούρκων ἐν Κιλικίᾳ, καὶ κατ' αὐτῶν τῶν Γενοβέζων ἀκόμη. Πολλοὶ παράλιοι πόλεις καὶ μεσόγειοι κατεστράφησαν ἤδη καὶ εἶναι ἀκατοίκητοι. Τοῦτο ἐφείλεται εἰς τοὺς πολέμους, σεισμούς, πανώλην καὶ ἀνομβρίαν. Οἱ κάτοικοι τέλος ἀπεφάσισαν καὶ κατώκησαν εἰς τὰς πόλεις δι' ἀνετον ζωὴν, ὡς ἡ Λευκοσία, ἡ ὁποία ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ λείψανά της ἦτο πυκνῶς κατοικημένη. Ἡ καταγωγή της ὅμως εἶναι πολὺ ταπεινὴ. Ἐνταῦθα δηλαδὴ ἐζῆ μόνον ἓνας γέρων, 25) καλούμενος Levcon, μετὰ τῆς συζύγου του καλουμένης Sia. Ἐκ τῆς ἐνώσεως τῶν δύο ὀνομάτων παρήχθη τὸ ὄνομα τῆς πόλεως Λευκοσία. Ἐκ τῆς διαφθορᾶς ἐν τούτοις τοῦ ὀνόματος ὀνομάζεται ὑπὸ τινων Nicosia. Εἶναι πολὺ κατάλληλος ἡ θέσις τῆς Λευκοσίας (26) κειμένης εἰς τὴν αὐτὴν περίπου ἀπόστασιν ἀπὸ τὴν νότιον καὶ ὄρειον παραλίαν, ὡς καὶ ἀπὸ τὰ δύο ἄκρα ση-

24) Λησιμονηθὲν προσετέθη εἰς τὴν ὄαν.

25) Λεῦκος, υἱὸς τοῦ πρώτου βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου.

26) ΧΠ. «Ὑστερον, διὰ τὸ κατάλληλον τῆς θεσεῶς της ἐπανιδρύθη ὅπου σήμερον, μακρὰν τῆς πρὸς Β καὶ Ν παραλίας καὶ τῶν δύο νήσου ἄκρων, Καρπασίας καὶ Πάφου».

μετα της νήσου, Πάφον και Κερκασίαν. Είς τὸ μέσον τῆς πεδιάδος τῆς νήσου εἶναι τὰ θρονὰ πού τὴν περιβάλλουσιν ἔνθεν καὶ ἔνθεν. Ὑπάρχει μεγάλη ἀφθονία ὄροσεροῦ καὶ ὑγιεινοῦ ὕδατος. Ὁ ἀήρ εἶναι καλὸς τὸ καλοκαίρι, πνέοντος ἀπολαυστικοῦ Ζεφύρου, ἀναζωογονοῦντος τὰ σώματα ἀποχαυνωθέντα ἀπὸ τὸν μέγαν καυφ.956α τωνα. Ἡ Λευκοσία ἐκατοικήθη περισσότερον ἀπὸ ἄλλας πόλεις. (Ἡ ἀκρις ἀναφαινεῖται εἰς τὴν νήσον τὸ πρῶτον τῷ 1503 εἰς τὸ Κερκασί. 27) Καὶ ἔτσι θὰ συμβαίη πάντοτε, οὔτε θὰ συμβῆ ποτὲ νὰ κατοικήθῃ ἄλλο μέρος τῆς Νήσου περισσότερον ἀπὸ τὴν Λευκοσίαν διὰ τὴν ἔλλειψιν τῶν πολλῶν ἀναγκῶν ὡς ἄνω εὐκολιῶν, ἐξ ἧς ὑποφέρουσιν οἱ ἄλλοι τόποι. Ἄλλαι πόλεις καὶ φρούρια σήμερον κατοικημένοι εἶναι ἡ Φιμαγούστα ἀποκαλούμενη Ἀμμόχωστος, δηλαδὴ κρυμμένη εἰς τὴν ἄμμον, ἀρχαιότερον δὲ Κωνσταντία. Ἡ νέα Papho ὅπου ἐγείρεται τὸρα ἡ Βαrho. Ἡ παλαιὰ Πάφος ὅπου ὑπῆρχεν ὁ πανένδοξος ναὸς τῆς Ἀφροδίτης εἶναι τὸρα χωρίον καλούμενον Conuclia 28).

Ἡ Κερήνεια πού παλαιότερον ἀπεκαλεῖτο Κεράνια 29) καὶ ἡ νέα Λεμεσός, παρὰ τὴν παλαιάν, ἀποκαλούμενη συνήθως Ἀμαθοῦντα.

Ἡ νήσος διαιρεῖται 30) εἰς 12 ἐπαρχίας, 10 τῶν ἐποίων περιβρέχονται ὑπὸ τῆς θαλάσσης, ἧτοι Πάφος, Αἰδῆμου, Λεμεσός, Μαζωτός, Ἀλικές, Ἀμμόχωστος μετὰ περιοχὴν δύο λευγῶν, Κερκασί, Κερήνεια, Πεντάγεια καὶ Χρυσοχοῦ. Τὰ δύο ἄλλα διαμερίσματα εἶναι μεσόγεια, ἡ Λευκοσία καὶ ἡ Μεσορῖα.

Εἰς τὴν Ἀμμόχωστον, Πάφον, Ἀλικές καὶ Κερήνειαν καπετάνοι στέλλονται ἀπὸ τὴν Βενετίαν. Ὁ καπετάνος Λεμεσοῦ διορίζεται ἀπὸ τοὺς Ρεττόρους τῆς Λευκοσίας. Ὁ καπετάνος τῆς Μεσορῖας διορίζεται ἀπὸ τὸν καπετάνον τῆς Ἀμμόχωστου καθὼς καὶ ὁ Βασιλεὺς Κερκασίας. Οἱ Ρεττόροι τῆς Λευκοσίας διορίζονται διὰ τὴν Πεντάγειαν, Χρυσοχοῦν, Αἰδῆμου καὶ Μαζωτῶν

27) Λησμονηθὲν ἀνεγράφει εἰς τὴν ὄαν. Ἡ ἀκρις δὲν ἀνεφάνη τὸ πρῶτον εἰς Κύπρον κατὰ τὸ 1503, ἀλλὰ πολὺ πρότερον διαρκούσης τῆς βασιλείας Οὐγού τοῦ Γ'. (1267—1284) ἴσως δὲ καὶ πρότερον.

28) Conuclia = Κούκλια.

29) ΧΠ. Cecaunia, ΧΛ. Cerannia.

30) Καὶ τὰ τρία χειρόγραφα σημειοῦσι ΧΙ ἐπαρχίας κατὰ λάθος.

ἀνωτέρους ὑπαλλήλους καλουμένους «Cunteni» 31) πού γαλλιστὶ σημαίνει καπετάνος. Ἡ περιφέρεια τῆς Λευκοσίας διευθύνεται ὑπὸ ὑποκόμητος, ὅστις πρέπει νὰ εἶναι ἱππότης ἢ εὐγενὴς τιμαριούχος ἐκλεγόμενος ὑπὸ τῶν προρρηθέντων Ρεττόρων ἀνά διείτιαν.

Τὸ ὑποῦργημα του(32) εἶναι νὰ δικάζῃ ὄσους εἰσέρχονται καὶ φ.956β

31) ΧΠ. «Εἰς τὴν Πεντάγειαν διορίζονται ἀπὸ τοὺς Ρεττόρους τῆς Λευκοσίας Civitani, πού γαλλιστὶ σημαίνει καπετάνοι».

32) ΧΛ. «Ἡ ἐργασία, δικαιοδοσία καὶ καθήκον του (ὡς φαίνεται εἰς τὸ προοίμιον τοῦ Ghirardo Monreal καὶ ὡς ἀκόμη εἶναι καθωρισμένον ἀπὸ τοὺς νόμους τοῦ βασιλείου) εἶναι νὰ δικάζῃ ὄλους τοὺς κατοίκους τῆς Λευκοσίας καὶ τῆς ζώνης τῆς, καθὼς καὶ ὄλους πού εἰσέρχονται καὶ ἐξέρχονται, πλὴν τῶν ἱπποτῶν εὐγενῶν καὶ τιμαριούχων, οἱ ὅποιοι ὑπάγονται εἰς τὸ ἄλλο δικαστήριον, πού ἀντιπροσωπεύεται τὸρα ἀπὸ τοὺς λίαν ἐξόχους Ρεττόρους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἔκπαλαι οἱ Ἐνετοὶ καὶ αἱ ὑποθέσεις των δικάζονται ἐν τῇ ἑνασκήσει τῶν ἐντολῶν των, ἐπειδὴ οἱ ρηθέντες λίαν ἔξοχοι Ρεττόροι φροντίζουν διὰ τὸ Regno delle cose della Camera et delli Juditij μετὰ πολλῆς δυσκολίας ἀνταποκρίνονται εἰς ὄλην αὐτὴν τὴν ἐργασίαν, καὶ πολλοὶ διὰ τοῦτο ὑποθέσεις βραδυποροῦν ἐπὶ μακρὸν, πρὶν περατωθῶσι πρὸς μεγάλην ζημίαν τοῦ λαοῦ. Δι' αὐτὸν ἐπίσης τὸν λόγον πολλοὶ ἀδικούμενοι ὑπὸ τῶν ἀξιωματούχων καὶ ἄλλων ἀποφεύγουσι νὰ καταφεύγουν εἰς τὴν δικαιοσύνην ἐκ φόβου βραδείας ἀποφάσεως. Μόνον οἱ Σύριοι εἶναι ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Rais ὅπως δηλοῦται εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς Ὑψηλῆς Αὐλῆς κεφάλαιον 4ον ἐπίσης καὶ εἰς τὸ περὶ τούτου προοίμιον τοῦ ἀναφερθέντος Ghirardo. Ἐπίσης ὁ ρηθεὶς Rais διεκδικεῖ δικαιοδοσίαν τῆς ὑποκομητίας τῆς Λευκοσίας, ὡς δύναται νὰ εὐρεθῇ χωρὶς δυσκολίαν εἰς τοὺς Νόμους. Ὁ ρηθεὶς ὑποκόμης πρέπει νὰ δικάζῃ συμφῶνως μετὰ τοὺς νόμους πού περιλαμβάνονται εἰς ἰδιαίτερον βιβλίον καλούμενον Ἀσοῖζαι τῆς ὑποκομητείας, αὐστηρῶς ἀκολουθούμενους ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ πρακτικὰ τῆς Ὑψηλῆς Αὐλῆς κεφ. 2ον καὶ τὰ πρακτικὰ τῆς ὑποκομητείας κεφ. 2ον ἐκτὸς ἂν ὑπάρχῃ ἐν ἰσχύϊ ἐναντία συνθήκῃ ἀπὸ μακροῦ χρόνου τηρηθεῖσα. Δικάζει ἐπίσης ὑποθέσεις ἀκινήτων τῆς Λευκοσίας καὶ τῆς περιφέρειας τῆς, καὶ ὅτι δύναται νὰ ἀφορᾷ τὰ ἀκίνητα αὐτὰ, ἧτοι δῶρα, συναλλαγὰς, ἐνοικία, κατεδαφίσεις, ὑποθήκας, πωλήσεις καὶ παρόμοια, ὡς φαίνονται εἰς τὰς Ἀσοῖζας, εἰς τὰ πρακτικὰ

εξέρχονται, οίως δὴποτε κατηγορίας καὶ ἂν εἶναι, ἐξαιρουμένων τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν Ὑψηλὴν (33) Αὐλήν. Ἐν τούτοις, ἕνεκα ἀμελείας ὑποκομήτων τιῶν, φαίνεται ὅτι ἔλοι οἱ φράγχοι ἐδικάζοντο ἀπὸ τοὺς Ρεττόρους. Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ διοικηταὶ αὐτοὶ ἀπασχολοῦνται πολὺ μὲ τὴν κυβέρνησιν τοῦ βασιλείου καὶ τὴν ἀπονομὴν δικαιοσύνης μετὰ πολλοῦ κόπου δύνανται γὰ ἐπαρκέσωσιν εἰς τὸ καθήκον των καὶ πολλὰ δίκαια παλαῖσονται πρὶν ἀποπερατωθῶσι πρὸς μεγάλην ζημίαν, πολλὰ δὲ ἀδικήματα ὑπὸ τῶν κυβερνητικῶν καὶ ἄλλων δὲν φέρονται πρὸ τῆς δικαιοσύνης, διὰ τὴν ἀμφιβολίαν ὅτι ἡ ἐκτύλιξις των ἤθελεν ἐπιβραδυνθῆ.

Τὸ κύριον καθήκον τῆς ὑποκομητείας εἶναι νὰ δικάζῃ υποθέσεις σχετικὰς μὲ τὴν προίκα καὶ ἀκίνητα εἰς τὴν πόλιν, πλὴν τῶν φεουδαλικῶν τοιούτων καὶ τῶν ποινικῶν υποθέσεων, καὶ κάποτε ἐξαίρεσει 34) ὑποθέσεων τιῶν, στελλομένων, φαίνεται, εἰς τοὺς

τῆς ὑποκομητείας κεφάλαιον δέκατον τρίτον καὶ εἰς τὸ προοίμιον τοῦ Gherardo Monreal, ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ἀκίνητον ἰδιοκτησίαν. Ὑπάρχει ἄλλο βιβλίον καλούμενον πρακτικά, δηλαδὴ βιβλίον διεκδικήσεων καὶ ἀποφάσεων. Δικάζει ἐπίσης υποθέσεις προικὸς πάσης κατηγορίας ἀνθρώπων καὶ ἄλλα, ἐξαίρεσει τῶν βασιλικῶν καὶ τῶν φεουδαρχῶν, ὅπως καὶ τῶν ποινικῶν τοιούτων. Εἶναι ἐπιφορτισμένος ἐπίσης νὰ διευθύνῃ τὴν ἀγορὰν νὰ ἐπιβλέπῃ τὰ σφάγια ὀρίζων τὴν τιμὴν ἐκάστου αὐτῶν κατὰ τὴν ἰδικὴν του ἐκτίμησιν. Διευθύνει τὴν νύκτα, καὶ διὰ τοῦτο ὀφείλει νὰ φυλάττῃ, ἢ νὰ ἐνεργῇ ὥστε νὰ φυλάττεται ἡ πόλις, καὶ οἱ στρατιῶται τῆς πύλης τοῦ παλατιοῦ ὑποχρεοῦνται νὰ πηγαίνουν ἐν συντροφίᾳ μὲ τοὺς φ'λακας κατὰ σειράν, καὶ ἡ φροντίς αὕτη πρέπει νὰ γίνεται ἀπὸ τὸν ρηθέντα ὑποκόμητα, ὡς καὶ κάθε ἄλλο πού πρέπει νὰ τύχῃ τῆς φροντίδος του ὡς φαίνεται εἰς τὰ πρακτικά τῆς ὑποκομητείας... (λείπουν λέξεις) ἀκολουθοῦν μετὰ τῶν ἐξοχοτάτων Ρεττόρων καὶ ὅλοι ἐπίσης οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς Νήσου, πλὴν ἐκείνων τῆς Μεσαορίας καὶ Καρπασίας, οἱ ὅποιοι ἀκολουθοῦσι τὸν μεγαλοπρεπῆ καπετάνον τῆς Ἀμμοχώστου.

33) Συμβούλιον Βασιλέως καὶ δικαστήριον ἀριστοκρατίας.

34) ΧΠ: «se non alcuni che tal volta e passo alli Ricevitori d'avocarli al giudicio loro; et dove vi sia membro o vita fa le sentenze, col parere di detti sigri Rettori.

Ρεττόρους πρὸς ἐκδοσιν ἀποφάσεως. Ἐνα μέλος ἐτοιμάζει τὴν ἀπόφασιν μὲ τὴν γνώμοδότησιν τῶν ρηθέντων Ρεττόρων. Ἐφεαίς κατὰ ἀποφάσεως τῶν ὑποκομήτων προσάγεται πρὸ τῶν Ρεττόρων, καθὼς καὶ τῶν ἄλλων τιτλοῦχων τῆς νήσου ἐκτὸς ἐκείνων τῆς Μεσαορίας καὶ Καρπασίας, πού προσάγονται πρὸ τοῦ καπετάνου τῆς Ἀμμοχώστου. Ἄλλ' αἱ ὑποθέσεις τούτων, αἱ εἰς ἀκίνητα ἀναφερόμεναι, προσάγονται πρὸ τῶν Ρεττόρων καὶ πρωτοδικῶς.

Οἱ διοικηταὶ ἀποτελοῦσι τὴν Ὑψηλὴν Αὐλήν. Μόνον αὐτοὶ δύνανται νὰ δικάσωσι τιμαριούχους, τιμάρια καὶ ὅ,τι δὴποτε ἐξ αὐτῶν ἐξαρτᾶται.

Ὑπάρχει ἐπὶ πλέον εἰς Λευκοσίαν ἕνας κυβερνητικὸς καλούμενος φ.957α νος Rair, 35) τοῦ ὁποίου καθήκον εἶναι νὰ δικάζῃ τοὺς Συρίους καὶ τὰς ἄλλας ἐθνικότητας τοῦ λαοῦ μας.

Σήγηθες ἦτο νὰ ὑπάρχουσιν εἰς τὴν Κύπρον πολλοὶ βαρῶνοι καθὼς καὶ κυβερνητικοὶ τινες, οἱ ὅποιοι εἶχον τίτλους τοῦ βασιλείου τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ τῶν τόπων πού ἐκυβερνήθησαν ἄλλοτε ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Ἱερουσαλήμ, ἄλλοι τινὲς δὲ τοῦ βασιλείου τῆς Κύπρου. Τούτων ἡ θέσις, ἡ δεσποτεία, τὰ ὑπουργήματα καὶ αἱ ὑποχρεώσεις εὐρίσκονται εἰς τὰ βιβλία τῶν ἀσσιζῶν τοῦ βασιλείου. Αἱ ἀσσιζαὶ εἶναι νόμοι γενόμενοι ἀπὸ τὸν Godefroy de Bouillon, τὸν κατακτητὴν τῆς Ἱερουσαλήμ, μὲ τὸν πατριάρχην, αἵτινες ἦσαν ἀκόμη ἡ ἀνωτάτη αὐθεντία, τῇ συγκαταθέσει τῶν βαρῶνων καὶ τῶν τιμαριούχων. Μὲ τοῦ χρόνου τὴν πάροδον προσθήκα: ἐγένοντο ὑπὸ τῶν βασιλέων ἐν συσχέσει μετὰ βαρῶνων καὶ διακεκριμένων ἀνθρώπων. Ἐκεῖναι καλοῦνται ἀλθῶς Ἀσσιζαί, αἱ ὁποῖαι ἐτυχον ἐφαρμογῆς (36).

Ἡ ἐφαρμογὴ ὁ τρόπος καὶ αἱ συνήθειαι, εὑρηνται: εἰς τὰ βιβλία τὰ καλούμενα «ἀναμνήσεις».

Λατίνοι ἀρχιερεῖς ὑπάρχουσιν, ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Λευκοσίας, καὶ οἱ ἐπίσκοποι Ἀμμοχώστου, Πάφου καὶ Λεμεσοῦ, ἡ δικαιοδοσία τῶν ὁποίων ἐκτείνεται ἐπὶ τὰς 12 μνημονευθεῖσας ἐπαρχίας. Οἱ ἄλλοι ἐπίσκοποι ὀνομάζονται βοηθοὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, μέγας ταξίαρχος τοῦ τάγματος ἁγίου Ἰωάννου τῆς

35) Καὶ εἰς τὰ τρία χειρόγραφα γράφεται Rair.

36) ΧΠ. Sono stati in osservanza fatte nell 1099. Ὁ Godefroy (1058—1100) ἦτο duc de Lorraine, ἀρχηγὸς τῆς πρώτης σταυροφορίας καὶ 12ος βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλήμ.

Ἱερουσαλήμ, ταγματάρχης τοῦ Φοίνικα, ταγματάρχης τοῦ τεμπλίου.

Ἵπάρχουσιν ἐπίσης Ἕλληνες ἐπίσκοποι, κοινῶς ἀποκαλούμενοι φ.957β ἐπίσκοποι Ἀμμοχώστου, Λευκοσίας, Πάφου καὶ Λεμεσοῦ.

Ἐπειδὴ τὸ Σύνταγμα δὲν ἐπιτρέπει νὰ συνυπάρχουσι δύο διάφοροι ἐκκλησίαι εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν, δηλαδὴ Ἕλληνες καὶ λατίνοι, οἱ τέσσαρες Ἕλληνες ἐπίσκοποι λαμβάνουσι τίτλους τεσσάρων ἀρχαίων πόλεων, ἧτοι ὁ τῆς Ἀμμοχώστου τὸν τίτλον τῆς Καρπασίας, ὁ τῆς Λευκοσίας τὸν τίτλον τῆς Σολέας, ὁ τῆς Πάφου τὸν τίτλον τῆς Ἀρσινόης καὶ ὁ τῶν Λευκάρων καὶ Λεμεσοῦ τὸν τῆς Ἀμαθοῦντος.

Αἱ σημεριναὶ βαρωνίαι καὶ αἱ κομητεῖαι τῆς Καρπασίας ἐδόθησαν εἰς Ἐνετοὺς εὐγενεῖς ἀπὸ τὸν Ἰουστινιανόν, κληρονόμον τοῦ κ. Joan Peres Fabrices, πρώτου κόμητος Καρπασίας. Ἡ κομητεία de Ruchas ἐδωρήθη ἀπὸ τὴν ἔνδοξον Αὐθεντίαν εἰς τὸν Zegno Singlitico Ἡ κομητεία τοῦ Zapho περιήλθεν εἰς τὴν κατοχὴν ἐνετῶν εὐγενῶν.

Ἡ κληρονομία Contareni τοῦ μακαρίτου ἐκλάμπρου κ. Zorgi Contareni, πρώτου ἐξαδέλφου τῆς Κατερίνας Κορηγίας, βασιλείσεως καὶ τοῦ κόμητος τῆς Τριπόλεως, ἐδωρήθη ἀπὸ τὴν Αὐθεντίαν εἰς τὸν κ. Zuan Denores

Ἀπὸ τοὺς τίτλους ποὺ συνήθως ὑφίσταντο εἰς μέγαν ἀριθμὸν, μόνον δύο διετηρήθησαν, ἧτοι ὁ τοῦ siniscalco, δοθεὶς ἀπὸ τὸν βασιλέα Ἰάκωβον εἰς τὸν κ. Ὀνούφριον Rechesens πρόγονον τοῦ κ. Carceran, κληρονομικός, καὶ ὁ τίτλος τοῦ μεγάλου κοντοσταύλου, δωρηθεὶς ὑπὸ τῆς βασιλείσεως Κατερίνης εἰς τὸν κ. Piero Davila, πατέρα τοῦ κ. Φραγκίσκου, ἐπίσης κληρονομικός.

Ὡς πρὸς τὰς συνθηκὰς, τὸ οὐσιωδέστερον εἶναι ὅτι οἱ τιμαριούχοι, οἱ δίδοντες ὄρκον πίστεως εἰς τοὺς διοικητὰς ἐν ὀνόματι φ.958α τῆς ἐνδόξου Αὐθεντίας, πρέπει νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένοι αὐτοὶ, τὰ τιμάρια τῶν καὶ οἱ «πάροικοί» τῶν ἀπὸ κάθε δασμόν. Κατὰ τοὺς νόμους τοῦ βασιλείου, ὁ κύριος ἔχει τὰ αὐτὰ καθήκοντα πρὸς τοὺς τιμαριούχους, τὰ ὁποῖα οὗτοι πρὸς τὸν κύριον, ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶναι κύριός τῶν. Ἐτέλος ἡ συγκατάθεσις τῆς Αὐθεντίας δίδεται ὑπὸ τινος ὄρους περιλαμβανομένους εἰς τὰς ἀσπίδας τῶν τιμαριούχων. Αὐτοὶ εἶναι ὑποχρεώσεως τιγὲς εἰς πίστιν καὶ ὑποτέλειαν μόνον καὶ εἰς τούτους ὑπόκεινται ἄνθρωποι ὑψηλῆς τάξεως καὶ τοιοῦτοι κατωτέρας τάξεως.

Μερικοὶ ὑποχρεοῦνται νὰ ὑπηρετήσωσι προσωπικῶς, ὡς ἀναφέρεται κατωτέρω λεπτομερῶς. Ἵπάρχει ἡ ὑπηρεσία τῶν ἵπποτῶν οἵτινες ὑποχρεοῦνται νὰ ὑπηρετῶσι μὲ ὄπλα καὶ ἵππους, ἄλλως πληρώνουσι 800 βυζάντια τὸ ἔτος. Ἄλλοι ὑποχρεοῦνται εἰς ὑπηρεσίαν ἀκολούθου, ἐν παραλείψει πληρώνοντες 600 βυζάντια τὸ ἔτος. Ἄλλοι, ἄνθρωποι τῶν ὄπλων πληρώνουσιν ἐν παραλείψει 400 βυζ. τὸ ἔτος. Ἄλλοι Τουρκόπουλοι ὀφείλοντες νὰ ὑπηρετήσωσι μὲ ἕνα ἄλογον, πληρώνουσι τὸ ἔτος 200 βυζάντια ἐν παραλείψει.

Ἄλλοι ἔχουσι διαφόρους ὑποχρεώσεις προσωπικῆς ὑπηρεσίας ὅπως εὐηρεστήθη νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς αὐτοὺς ὁ δωρητὴς τοῦ τιμαρίου. Ἄλλ' ἐκτὸς τῶν προλεχθέντων τὸ εἰς χρῆμα ἀντιστάχμα δι' ὑπηρεσίαν πληρώνεται μόνον ἂν θέλῃ ὁ αὐθέντης. Ἄλλως ὀφείλει νὰ ἐκπληρώσῃ αὐτὴν, ὅπως δεσμεύει αὐτὸν τὸ προνόμιόν του, εἴτε καὶ νὰ ἐκτελέσῃ ταύτην δι' ἀντικαταστάτου.

Ἄλλοι ὑποχρεοῦνται ἔχει εἰς προσωπικὴν ἐργασίαν, ἀλλ' εἰς προσφορὰν περὶ στρατιώτου ἐπὶ δοθεῖσαν περίσδον κατ' ἔτος, σύμφωνα μὲ τοῦ προνομίου τὸ περιεχόμενον. φ.958β

Ἄλλοι εἶναι ὑπόχρεοι νὰ δίδωσι σπιρουνία, ἄλλοι καπὸνία τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων, καὶ ἄλλοι ἰέρκακας. Ὅλοι οἱ τιμαριούχοι, καὶ ἂν ἀκόμη ἔχουσι ὑποχρεώσεις, εἶναι ὑποτελεῖς, δηλαδὴ ὑποτελεῖς ἀφροσιώσεως. Τοῦτο δὲ σημαίνει πῶς ὅτι πράττουσιν εἶναι χωρὶς ὑπολογισμὸν καὶ χωρὶς ἐπιφυλάξεις δι' ἄλλα πρόσωπα οὔτε διὰ τὸν αὐτοκράτορα ἢ διὰ κανένα ἄλλον πλὴν τοῦ βασιλέως τῆς Κύπρου. Οὕτως ἐπιτάσσεται καὶ κηρύσσεται εἰς τὰς Ἀσπίδας.

Οἱ βαρῶνοι ἐσυνήθιζον νὰ δίδωσι φέουδα καὶ νὰ δέχοντα ἀφοσίωσιν, ἔχει ὅμως ὑποταγὴν, διότι ἡ δήλωσις πίστεως ποὺ ἐγένετο πρὸς τοὺς βαρῶνους, ἐγένετο μὲ τὴν ἐπιφύλαξιν ἐκδηλώσεως ὑποτελείας εἰς τὸν ἀνώτατον ἄρχοντα.

Ἐκεῖνοι ποὺ δηλοῦσιν ὑποταγὴν καὶ δὲν ἔχουσιν ὑποχρεώσεις εἰς ὑπηρεσίαν, δὲν ὑποχρεοῦνται νὰ ἵππεύσωσιν ἔνοπλοι, παρὰ μόνον ἔταν ἵππευτὴ ὁ ἴδιος ὁ ἄρχων. Οὐδεὶς τῶν τιμαριούχων ὑποχρεοῦται νὰ ὑπηρετήσῃ ὑπὸ τὰ ὄπλα ἐκτὸς τῆς Νήσου, πλὴν ἂν σταλῇ οἰκειοθελῶς ὡς πρεσβευτὴς.

Τὸ νὰ εἶναι κνεῖς ἢ ἔχει ὑπόχρεως εἰς ὑπηρεσίαν δὲν κίμνε: τὸν ἕνα τῶν τιμαριούχων ἀνώτερον τοῦ ἄλλου, διότι οἱ πάσης φύσεως τοιοῦτοι δύνανται νὰ εἶναι ἀνωτέρας ἢ κατωτέρας τάξεως.

Ἡ ὑποχρέωσις εἰς ὑπηρεσίαν εἶναι μᾶλλον ὀφελος τοῦ βασιλέως παρὰ βῆρος εἰς τοὺς τιμαριούχους. λ.χ. ὑπάρχουσι κόμητες, ἔχον-

τές τὰ τιμάρια τῶν δι' ὑπηρεσίαν τοῦ ἀκολούθου ἢ τοῦ ὑποτελοῦς ἀφοσιώσεως καὶ ἄλλοι κατωτέρας τάξεως ἐκείνης ἐνὸς κόμητος, οἱ ὅποιοι εἶχον τὰ τιμάρια τῶν δι' ὑπηρεσίαν τοῦ ἱππόφ.959ατου, ὅπως δῆποτε ὁμοῦς ὑπηρεσία ἱππότου ἢ ἀκολούθου δὲν ἐδίδετο εἰς μὴ εὐγενεῖς.

Ἡ παράλειψις ὑπηρεσίας δύναται νὰ εἶναι διαφόρων εἰδῶν. Ἐν εἶδος εἶναι ὅταν τὸ τιμάριον περιέρχεται εἰς γυναῖκα ἀνύπανδρον. Ἄλλο εἶδος ὅταν, περιέρχεται εἰς ἄρρενα μὴ δεκαπεντάετη. Τρίτον εἶδος ὅταν οἱ τιμαριούχοι κληρονομοῦσι διάφορα τιμάρια ὀφειλόμενα διαφόρους ὑπηρεσίας. Ὄφειλε ἐκείνην τὴν ὑπηρεσίαν τὴν ὁποῖαν προτιμᾷ, πληρώνει δὲ τὴν παράλειψιν ὡς προλέχθη(37) καὶ διὰ τὴν παράλειψιν προσωπικῆς ὑπηρεσίας.

Ἐὰν πολλὰ τιμάρια εἶναι ὑποτελείας ἀφοσιώσεως, δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ διὰ παράλειψιν πληρωμῆ, καὶ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἐὰν ἐν ὀφείλει ὑπηρεσίαν καὶ τὰ ἄλλα, ὅσον δῆποτε πολλὰ εἶναι ὑποτελείας ἀφοσιώσεως, ἀνεῦ ὑποχρεώσεως ὑπηρεσίας, δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ πληρωμῆ διὰ παράλειψιν.

Ἡ γυναῖκα ποὺ εὐρίσκειται εἰς τὴν τάξιν τῆς «Γαλλίδος κυρίας» κληρονομεῖ τὸ ἥμισυ τῆς περιουσίας τοῦ ἀποθανόντος συζύγου της, κινήτων καὶ ἀκινήτων πληρώνοσα τὸ ἥμισυ τῶν χρεῶν του. Μόνον τὰ κινήτα καὶ ὄχι τὰ ἀκίνητα δύναται νὰ τεθῶσιν ἐνέχυρον. Τὸ τιμάριον ἐξαιρεῖται διὰ νόμου. Δὲν εἶναι ὑποχρεωμένον εἰς πληρωμὴν τῶν χρεῶν, διότι ὁ εἰς τὸ τιμάριον διάδοχος δὲν τὸ γνωρίζει ἀπὸ τὸν πατέρα του, εἴτε ἀπὸ ἐκείνον ἀπὸ τὸν ὁποῖον τὸ λαμβάνει τελευταίως, ἀλλὰ τὸ γνωρίζει ἀπὸ τὸν πρῶτον κάτοχον τοῦ τιμαρίου, ὅστις παρέλαβεν αὐτὸ ἐλεύθερον δι' ἑαυτὸν καὶ τοὺς κληρονόμους του καὶ ἔτσι ἐλεύθερον πρέπει νὰ περιέλθῃ εἰς κάθε διάδοχόν του. Δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἐλεύθερος κάθε τιμαριούχος διὰ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ τρόπου νὰ φ.959βκάμῃ νὰ πτωχαίνει ἢ νὰ ἀποκληροῦται ὁ διάδοχος του.

Ἡ γυναῖκα ποὺ ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῆς Κυρίας, καλουμένην ἐπίσης καὶ Συρίας, πρέπει νὰ λαμβάνῃ ὅλην τὴν προῖκα της, ἀποθνήσκοντος τοῦ συζύγου της, καὶ ἕνα τρίτον ἐπὶ πλέον τῆς προικῆς της.

Οἱ χηρεύοντες σύζυγοι, κρατῶσιν ὅλην τὴν προῖκα τῆς συζύ-

37) XL : »ut supra dechiarito uno o due, o piu di un in fora, che ciaschum dere servitio personale et paga difetto».

γου των, ἀκόμη καὶ εἰς περίπτωσιν γάμου τῶν μὲ γυναῖκα εἰς τὴν τάξιν τῆς Γαλλίδος κυρίας, ἂν δὲν ἔχωσι τέκνα.

Ἄν νυμφευθῶσι γυναῖκα τῆς Συρίας τάξεως, εἰς περίπτωσιν θανάτου ταύτης χωρὶς κληρονόμους, ὁ σύζυγος κρατεῖ τὸ τέταρτον τῆς προικῆς της, τοῦ ὑπολοίπου ἐπιστρεφόμενου εἰς τὸν προικίσαντα ἢ εἰς τοὺς κληρονόμους του.

Γυνὴ ὑπανδρευθεῖσα εἰς τὴν τάξιν Συρίας, ὡς ἀνωτέρω ἐξηγήθη, ἂν ἀπωλέσῃ τὸν σύζυγόν της, τιμαριούχον, δύναται νὰ ἀφήσῃ τὴν τάξιν της καὶ νὰ ἐπωφεληθῇ τοῦ νόμου, καθ' ἕνα γυνὴ ὑπανδρευθεῖσα μὲ τιμαριούχον, εἶναι ὡς νὰ ὑπανδρευθῇ μὲ τὰξιν Γαλλίδος κυρίας.

Ὅταν χήρα, δηλώσῃ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ γάμου της ἐμμογήν εἰς τὴν τάξιν ὑπὸ τὴν ὁποῖαν συνῆψε τὴν ἐνωσίαν της, ἂν ὑπανδρευθῇ ὡς Γαλλίς Κυρία δὲν δύναται μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της νὰ ζητήσῃ προῖκα καὶ ἐπίδομα ὡς ἡ τῆς Συρίας τάξεως, ἀλλὰ διατελεῖ ὑπὸ τῆς διατάξεως τοῦ νόμου ὡς Γαλλίς κυρία.

Ἄλλ' οἱ τελευταῖοι αὐτοὶ δύο νόμοι δὲν τηροῦνται σήμερον. Καταχρήσεις γίνονται. Εἰς κάθε περίπτωσιν ἡ γυναῖκα ἐκλέγει ὅ,τι καλῆτερον προτιμᾷ, καὶ παρέχεται εἰς αὐτὴν τὸ μέσον νὰ κλέψῃ τὴν περιουσίαν τοῦ συζύγου της ἀποθανόντος, νὰ ζητήσῃ προῖκα καὶ ἐπίδομα, νὰ ἐξαίρεσῃ ἢ νὰ περιφέρει εἰς πενίαν τοὺς κληρονόμους καὶ τοὺς πιστωτάς, καὶ νὰ ἔχῃ εὐχαρίστους ὄρας. Μία τοιαύτη ἀνωμαλία ἐγένετο ἡ ἀσπληγῆς αἰτία ἧτις ἐν ἀρχῇ ἐπέτρεψε μερικὰς περιπτώσεις νὰ ἀκολουθήσουν ἢ μὲ τὴν ἄλλην.φ.960α Φαίνεται πῶς τότε, παρὰ τὴν λογικὴν, ἢ κατάχρησις κατήνησε νόμος.

Franca dama σημαίνει γαλλίς κυρία, ἀλλ' ἐδῶ ὑπὸ τὴν σημασίαν τοῦ εὐγενῆς, ἔχουσα ὅλα τὰ προνόμια τὰ προλεθθέντα. Εἰς τὰ ἐκάστοτε συμβόλαια φέρεται ὡς «γαλλίς κυρία» ἀκόμη καὶ ὅταν μένη χήρα τιμαριούχου, ἔστω καὶ ἂν ὑπανδρευθῇ ὑπ' ἄλλην τάξιν ἢ τῆς γαλλίδος κυρίας.

Εἰς τὰ τιμάρια διαδέχονται οἱ παλαιότεροι ἄρρενες τοῦ πλησιεστέρου βαθμοῦ συγγενείας, ἢ θήλειες ἂν δὲν ὑφίστανται ἄρρενες, ἢ ἂν εἶναι ἀπόγονοι τοῦ τελευταίου ἀποθανόντος, ἢ πρόγονοι, ἢ πλάγιος, ἀρκεῖ μόνον νὰ κατάγεται ἀπὸ τὸν πρῶτον, κάτοχον τοῦ τιμαρίου. Τιμάρια τινὰ ἐχαρίζοντο ὄχι μόνον εἰς τὸν ἀπόγονον τοῦ πρώτου κατόχου, ἀλλὰ καὶ εἰς ὄλους τοὺς κληρονόμους τοῦ σύμφωνα μὲ τὸ πρόνομιον διαδοχῆς.

Οἱ τιμαριοῦχοι εἶναι κύριοι τῶν νῶν τῶν χωρίων των. Δικάζουσιν ὅλας τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις τῶν προίκων καὶ συνήθως εἶχον τὴν διαδικασίαν διὰ τὰ ἀκίνητα τῶν Φραγκομάτων. Τὸ τελευταῖον τοῦτο δὲν εἶναι σήμερον ἐν χρήσει.

φ 960β Ὑπάρχουσιν εἰς τὰς XII ἐπαρχίας τῆς Νήσου cassali et prastij, ὅπως φαίνεται εἰς τοὺς πίνακας ἐκάστης ἐπαρχίας 834 ἐν δλωφ.(38) Ὑπάρχουσι καθ' ὅλην τὴν νῆσον 147.701 κατοίκων, ἦτοι εἰς τὴν Λευκοσίαν 16.000, εἰς τὴν Ἀμμόχωστον 6.500 καὶ εἰς τὸ φρούριον καὶ τὴν πολίχνην τῆς Κερηνείας 950. Οἱ Φραγκομάτοι ἀνέρχονται εἰς 77,066, οἱ πάροικοι εἰς 47,185. Τὸ σύνολον συμποσοῦται ὡς ἀνωτέρω. Κατωτέρω σημειοῦνται οἱ κάτοικοι ἐκάστης ἐπαρχίας, ὡς καὶ τὰ ἐσοδήματά των, κατὰ σημείωσιν μετὰ πολλῆς προσοχῆς ἀπὸ τὰς 12 ἐτησίαις ἐκθέσεις.

38) ΧΠ. χωρία 839, κάτοικοι 196950, Λευκοσία 21.000, Φαμαγούστα 8.000, Κερηνεία 950, Πάφος 2000, Φραγκομάτοι 95.000, Πάροικοι 70.000. Κατὰ τὸ ΛΧ χωρία 851 κάτοικοι 159723. Λευκοσία 16.000, Ἀλικές 600, Πάφος 1500, Λεμεσός 600, Φαμαγούστα 8.000, Κερηνεία 600. Πάροικοι 22423 καὶ Φραγκομάτοι 60.000.

Διαμερίσματα	Χωρία		Πάροικοι		Φραγκομάτοι		Βόες ζεύγη		Σίτος	Κριθή	Χορταρικά
	Ἀριθ.	Ἀριθ.	Ἀριθ.	Ἀριθ.	Ἀριθ.	Ἀριθ.	Ἀριθ.	Ἀριθ.			
Φ 961α Αὐδῆμου Λεμεσοῦ Μαζωτοῦ Ἀλυκῶν	97	3256	9943	1642	83842	36204					697
	22	1931	2982	569	20650	7700					
	122	9713	8265	1500	51219	31442					
Φ 961β Λευκοσίας Μεσορῖα Καρπασίας Κερηνείας	40	2454	3249	957	28231	41322					275
	23	1486	3820	1106	43032	89067					119
	122	5288	11038	2990	127939	313966					1715
Φ 962α Πεντάγειας Χρυσοχοῦ	118	7415	13199	4403	299342	402164					6231
	56	1640	8070	1950	121652	71321					1370
	67	1316	6594	1300	66741	55813					2419
	107	10066	6688	2200	97180	189470					4932
	54	1270	4304	934	59432	15932					80
Σύνολον	834	47185	77066	22510	993290	1254907					17838

Πληθυσμός από τους άνωθεν αριθμούς :

Λευκοσία 16.000, Αμμόχωστος 6.500, Κερήνεια 950

φ.962β Τι αξίζει η νήσος και το βασίλειον της Κύπρου εις ομαλούς χρόνους, τί δύναται να έχη από το εμπόριον του άλατος εξαιρουμένου, μη συμπεριλαμβανομένου εις τον λογαριασμόν, επειδή ανήκει εις την εξοχότατην Αύθεντίαν, και επομένως δεν πρέπει να συμπεριληφθῆ.

Σίτος. Υπολογιζόμενου του σπόρου εις 200.000 μόδια το έτος αν δεν υπήρχεν η άκρίς, η παραγωγή του σίτου, λαμβανομένης υπ' όψιν της παραγωγικότητος της κυπριας γῆς, ανερχομένης εις αναλογίαν 7 1/2 πρὸς ένα, έπρεπε να είναι 1.500.000 μόδια. Ένεκα όμως της άκρίδος εκπτώσις 100.000 μ. πρέπει να λογισθῆ. Έπομένως εις ευνοϊκούς χρόνους η απόδοσις είναι 1.400.000 μ.

Κριθή. Σύμφωνα με την συνήθειαν και την παραγωγικότητα της Κύπρου, και ιδίως διότι δεν την πειράζει πολύ η άκρίς, εν σχέσει με τον σπόρον, περίπου 200.000 μόδια, πρέπει να αποδίδεται 1.700.000 μόδια. Δύναται να λεχθῆ ότι εις ομαλούς χρόνους όλα τα έξοδα καλύπτονται και καταλείπονται 400.000 μ. σίτου και άλλα τόσα κριθῆς, τα οποία κρατούνται εις την νήσον και φυλάττονται επί 18 μήνας συμφώνως πρὸς διαταγὰς της Έξοχ. Αύθεντίας. Άλλ' εις τοιούτους χρόνους δύναται ασφα- φ.963α λως να εξαχθῆ της Νήσου 400.000 μόδια σίτου και κριθῆς.

Η καλλιεργουμένη έκτασις της Νήσου είναι περίπου το 1/5 του έμβαδου της κατά την ιδιικήν μου εκτίμησιν και εκείνων που πολλὰκις έχουσι περιτρέξῃ αὐτήν έπιπποι. Από την έκτασιν που μένει άκαλλιεργητος, ίσως το 1/20 ἢ δύνατο να καλλιεργηθῆ, αν και ελάχιστα είδη θά εύρίσκοντο δυνάμενα να καλύψωσι τὰς δαπάνας. (39).

Δεν απομένει τίποτε άλλο να είπω. Σύμφωνα με την εκτίμησιν και την κρίσιν πρακτικῶν ανθρώπων ίδου τι η νήσος παράγει έτησίως, καιτοι παράγει περισσότερα.

39) ΧΠ. Η Κύπρος είναι καλῶς καλλιεργουμένη χώρα. Κατά μέγα μέρος έχει εύφορον έδαφος, κατά την ιδιικήν μου γνώμην και εκείνων που διέτρεξαν έπιπποι την νήσον. Η άκαλλιεργητος έκτασις δύναται κατά το 1/10 να καλλιεργηθῆ, αν και ελάχιστον της πρὸς τοῦτο δαπάνης θά έκαλύπτετο.

Βρώμη (40) 20 χιλ. μέδ., Κουκιά 30 χιλ. μ., Φακή 15 (30) χ. μ., Φασιόλους 10 χ. μ., Ρουβίθια 5 χ.μ., Καννάβι 25 (40) χ. μ., Λιναρόσπορον 25 χ. μ., Ρόδια 21 χ. μ., Σησάμι 3 (5) χ. μ., Κύμιον 200 κανταρ., Λουλάκι 2 κανταρ., Λαύδαρον 100^φ 953β κανταρ., Τυρόν 3.500 κανταρ. Μαλλιν προβάτου 200 χ. Έλαιον 350^φ καντ. Βαμβάκια 7 χ. καντ. Ζάχαρι(41) 1ης ποιέτ. 2.000 καντ. Ζαχ. Zambuni 250 καντ. Μελάσσα 250 καντ. Μέλι μελίσσης 300 (400) καντ. Κηρός 1η 60 καντ. Κηρός 2ας 20 καντ.

Ζαμπελότι 40 πηχ. Έκαστον peze 600.—Samiti διαφόρων ειδῶν peze 800 (2800)—Camucha διαφόρων ειδῶν p. 200.—Cadini διαφόρων ειδῶν p. 150 (350)—Νήματα που κάθε χρόνον παράγει η νήσος δι' εκατόν πενήντα σάκκους που κάμνουν 100 καντάρια. Μετάξα παράγεται διὰ 1.000 δούκάτα και πολλαπλάσιον. Κρασιά 400.000 μέτρα η 100.000 γομάρια. Η νήσος παράγει άρωματώδη νερά. Επίσης θεϊον, Lumi de rocha, άδάμκιντας, ύφον, χαρούπια colocointite, νίτρον, κρέκον, ύσγινον, σουμάκι, ελαίας, στύρακα. Συλλαμβάνονται άμπελοπούλια, ίέρα φ.964α κες, φάσσεσ, τρυγόνια, τζίκικες και διάφορα άλλα άγρια πτηνά.

Είσοδήματα των διοικητῶν, των τιμαριούχων και άλλων προϊσταμένων των χωριών, εξαιρέσει εκείνων των χωριών, ατινα η Αύθεντία συγκαταθέσει του έξόχου Συμβουλίου των Δέκα τελειοτάτως επώλησε. Δύναται να υπολογισθῶσι κατά τον κατωτέρω λεπτομερή κατάλογον, κατά μέσον όρον έτος πρὸς έτος 56.250 δουκάτων.

	Duc.
Il clmo m] Zorzi Correr	7.000
» » TS ^o (42) conti conte del Zafo	3.000
» mco » Anzolo Justinian conte del Carpasso	2.500
» » » Caruran Reshesens Senescalco	1.000
Li magci Correrri (43) de Piscopia	(2.000) 2.500
Li heredi de m Phebus de Lusignan	(200) 300

40) Οι εν παρενθέσει αριθμοί δίδονται εις το ΧΛ.

41) Η κορυφή του κώνου της ζαχάρεως, καλουμένη Zamburo εκόπτετο ως περιέχουσα κατωτέρας ποιότητας ζάχαριν.

42) ΧΛ. Thoma.

43) ΧΛ. Corneri.

	m] Zuan de Costanzo Rr (44)	2.500
	» Piero de Nores Rr (1.300)	600
	» Zuan de Nores Rr	400
	» Madin de Nores Rr (600)	300
	Heredi del m] Sanson Denores	800
φ.964β	M] Gésaro Podacataro Rr	600
	» Piero Podacataro Rr	1.000
	Heredi del q. m] Janus Potacataro Rri (400)	300
	m] Aluisi Vernin Rr (800)	400
	» Giacomo Gonen Rr	800
	Heredi del q. m] Jaco Morabito Rr (2000)	1600
	Madona Ursula Podacatharo, et Isabella de Lusignan sua sorella (600)	400
	m] Jaco de Hegron Rr	1600
	» Franco de Villa (D'Avila) (3.000)	2.500
	» Veri de Zimbleth	500
	» Ambrosio Babin	800
	» Piero Justinian (800)	400
	» Thomaso Impalo Rr	450
	» Piero Impalo	600
	Heredi del q. m] Zuan Mistachieli (200)	700
	m] Filippo Mistachieli Rr (600)	450
	» Galiazo Vilarant Rr (600)	800
	» Troylo Zappo Rr (600)	350
	» Thomaso Phicardo (600)	550
	» Ondet Corner del Carpasso (45)	300
	» Aluisi Corner (46) (1200)	500
φ.965α	» Hector Denores	600
	Heredi de m] Tristan Zerbas Rr	400
	m] Piero Mestatuso	300
	» Zuan Ladron (47)	300
	» Zeyeus Singlitico (48)	800

44) XA. Cavalier dvti Rr.

45) XA. Andor Cornaro del Carpasso.

46) XA. Aluisi Cornaro.

47) XA. Zuan Cadron.

48) XA. Zegno Singlitico.

	» Simon Strambali (1000)	800
	» Piero Anto Attar	600
	» Pamphilo Acre	400
	» Aluisi Acre	100
	» Zuan Dacre	300
	» Filippo Podocatharo (2500)	450
	» Galiazo Gerapo Rr (49)	400
	m] Piero Cerecasso (50)	450
	Heredi de m] Jaco Martinengo	500
	m] Olivier Flatro de m] Pho (800)	500
	» Aluisi Flatro » » »	150
	» Iolin Pronoste (51)	200
	» Badin Maria Flatro Rr (200)	500
	» Gutica Sosomeno (52)	(800) 550
	» Vides Sosomeno	60
	Heredi di m] Gasparo d' Aragona (400)	100
	» del q. m] Carceran Denores	100
	m] Filippo Singlitico del q. m] Zuane (800)	300
	» Zano Singlitico del q. m] Pho	500
	» Nicolo Singlitico	400
	» Hanibal Paliologo	300
	» Franco Bragadin	350
	» Piero Delevante	300
	» Tristan de Hierusalem	150
	» Hiermo Hierusalem	125
	» Matheo Mustacusò (53)	80
	» Simon Urri (54) (100)	100
	» Zuani Bustron	100
	» Bernardo Benedetti	500
	» Bernardo Flatro	300
	» Balion Flatro (55)	150

49) XA. Garaffa.

50) XA. Piero Circasso.

51) XA. Zothiri Pronoste.

52) XA. Cuido Sosomeno.

53) M. Mastatuso.

54) XA. S. Virri.

55) XA. Baliati Flatro.

N. Γ. Κυριαζή

32

» Morpho de la Gridia		100
» Carceran de S. Zuane		250
» Bernardo de S. Zuane	(100)	100
» Marco de Torres		300
Heredi del q. Zorzi Seba		50
» di Zano Godefne		50
s] Thomaso Zimbletti		50
Heredi de Ramondi Muclapa		50
» » Iani Caridari		50
» » Perin Mauropullo		50
m] Hettor Codit de s] Canna		100
» Hector Codit de s] Zuanne		100
φ.966α s] Zorzi de Santa Maura		300
Heredi de s] Andruna Cuduna	(200)	200
s] Alfonso Suars		100
Heredi de s] Zorzi Bustron		100
» de Zebe		250
» de s] Gulielmo da Sena		50
» del q. m] Pho Zebec		60
» » » s] Zuane Taffuni		100
s] Janus Taffuni per li acingani		50
m] Ianusio Derames		100
Heredi de s] Juan Serdameri		30
Protopp de Cerines		50
s] Thomaso Sguro		200
s] Zano Tunicoli Taffuni		100
Heredi de Zaulo Petropullo		30
» di Agathoni Chena		50
» de Augustin de S. Foca		20
» de Alexi Iacubi		100
» de Bericanti		150
Heredi de Calamuglioti		80

Κύπρος-Λουζινιανοί

33

Heredi de s] Hettor Biasio		50
» de Zuan calufa		60
» de s] Alexro Contostefano		150
s] Lazagnia Mamari		50
» Aluisi Zacharia		160
ma Vesula Podacatharo		200
s] Andrea di Santandrea		200
Heredi de s] Zacco Denete		500
» Arnao Rosso		350
» de Menico Lacena		60
» de Polo Margariti		30
» de m] Balian de Behran		600
m] Zacco Contostefano		200
» Franco Zacharia		160
Heredi del q. m] Angelo Sanson		300
s] Blis Muscorno		100
s] Jannus Flatro		300
Li heredi de Vassa, Oronda e Avdimou		600

φ.966β

Σύνολον ἐσόδων τῶν ἱπποτῶν καὶ ἄλλων δουκ. (56) 56755

Πόσον ἐκτιμᾶται τὸ ἐτήσιον εἰσόδημα τοῦ λατινικοῦ καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου κατὰ κοινὴν ἐκτίμησιν ἐκείνων ποῦ ἔχουσι πεῖραν τῶν τοιούτων, οἵτινες καὶ εὐρίσκονται πλησιέστερον πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Ἐπίσης καὶ τῶν χωρίων ποῦ ἀνήκουσιν εἰς τὰ Μοναστήρια, ὡς κατωτέρω ἀναφέρονται, καὶ πρῶτον,

Ἡ ἀρχιεπισκοπὴ Κύπρου, φ.967α
χωρία Afundia (57) Mundia, Ormithi, Cavallari, Livadi, Σιλλούρα, Petrosithia, Circusa καὶ Tripili, χωρία 9.
Ἐκτιμᾶται ὡς ἔχουσα ἐτήσιον εἰσόδημα
μετὰ τοῦ φόρου δουκ. 6.000

56) Τὸ ΧΛ. ἐκτὸς τοῦ ποσοῦ διαφέρει ἴδια ἐπὶ πλέον ἔναντι τοῦ ὀνόματος πολλῶν, προσθέτει καὶ τὰ ἀκόλουθα ὀνόματα : il magco Zuan Stiglini, conte de Rochas 7.000, il magco Aloiso Denores conti di Tripoli 3.000, Carceca vechiseno Siniscalco 1.600, Li heredi gel. m. zorzi Corner 6.000, Zuan Attar cavalier 800, heredi Podocataro cavalier 2.000, Piero Martinengo cavalier 8.000, Hettor Cadit de m. Aluisi 200.—57) Ἀφάγγεια;

*Η Λατινική επισκοπή Πάφου, ἦτοι μαρονα με τὰ πρασιά της με τὸν φόρον δουκ.	2.000
*Η Λατινική επισκοπή Λεμεσοῦ, 3 χωρία, μετὰ τοῦ φόρου τοῦ διαμερίσματος δουκ.	1.500
*Η Λατινική επισκοπή Φαμαγούστας, 1 χωρίον μετὰ τοῦ φόρου ἐκτιμῶνται δουκ.	1.000
Σύνολον δουκάτων	10.500
Τὸ Πατριαρχεῖον Ἀντιοχείας, ἦτοι τὸ χωρίον <u>Ψημολόφου καὶ Δευτεροῦ</u> , κατ' ἔτος, κατ' ἐκτίμησιν δουκ.	600
φ.967β *Η μεγάλη κομανταρία τῆς Κύπρου ἦτοι τὸ χωρίον Mora, Ἐγκαστίνα, S. zorzi, Achiera (58) Ἀγροτζιπιά, Μιτσερόν, Mavromenos (60) Κάτω Μονή, Zacha, Missorini, Logata, Ville, ἁγ. Κωνσταν- τῖνος, ἁγ. Παῦλος, Ἀρακαπᾶς, Apfius (59) Μαθικολόνη, Πραμαλί, Γερᾶσα, Mavromenos (60) Γερμασόγεια, Κελλά- κι, Ἐφρατώνια, Βίβλα, Κλωνάρι, Glossa, Ἀγροκλαδοῦ, Sanida, Βᾶσα, Μοναγροῦλι, Ἀρμενοχωῖρι, Χοιροκοιλία, Latieri, Ἀ- κουρσοῦς, Ἰνιαι, Κολέσσι, Τραχῶνι, Ἀσώ- ματος, Φασσοῦρι (61), Ἐρήμου, Madona de Logara.	
Σύνολον χωρίων 41, κατ' ἐκτίμησιν ἐτη- σίως δουκ.	8.000
Σύνολον	8.600

58) Ἀχέλια; 59) Ἀψιού; 60) Εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῆς Λεμεσοῦ σώζεται παρὰ τὸν δρόμον Λεμεσοῦ πλησίον τοῦ Καλοῦ Χωρίου, τοποθεσία Μαραμμένος, πευκόφυτος, διαρρομένη ὑπὸ δροσεροῦ ὕδατος, τὴν ὁποίαν ὁ Ζαννέτος εἰς τὴν ἱστορίαν του περὶ Κύπρου (Α. 752) γράφει: Μαραμμένος. Τὸ χωρίον ἐν τῷ κειμένῳ, τόσον εἰς τὸ ΧΛ ὅσον καὶ εἰς τὸ ΧΜ γράφεται Mavromenos, ἀπαντᾷ δὲ εἰς τὸ ΧΛ δις, εἰς τὸ διαμέρισμα δηλαδὴ Λεμεσοῦ καὶ εἰς τὸ διαμέρισμα Viscontado Ἰπὴρηχον δύο χωρία φέροντα τὸ αὐτὸ ὄνομα ἢ πρόκειται περὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ χωρίου κατὰ σύγχυσιν περιλαμβανομένου εἰς τὰ δύο αὐτὰ διαμερίσματα; Τὸ δεύτερον νομίζομεν πιθανότερον. Βλέπε Mas Latrue τόμ. Γ'. σ. 512, καὶ -Κ. Χρ. Β' σ. 80 κέξ. Εἰς τὴν τοποθεσίαν αὐτὴν Μαραμμένος σώζονται τὰ εἰρηπια παλαιοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς. 61) Τσιφλίκι παρὰ τὴν Λεμεσό.

*Η κομανταρία τοῦ Finicha, ἦτοι χωρίον Φοίνικα, Santo Erini, Ἀνώγυρα, Πλα- τανισσοῦς, Καλογιαννάκια, χωρία πέντε, ἐτήσιον εισόδημα κατ' ἐκτίμησιν δουκ.	1.600	φ.968α
*Η κομανταρία τοῦ τεμπλίου κατ' ἐκτίμησιν δουκ.	200	
*Η Scola τοῦ ἁγίου Πέτρου καὶ Παύλου »	200	
*Η Abbadia τοῦ ἁγίου Ὄρους Ὀλυμπος με τὰ Πυρκά »	300	
*Η Madona τοῦ χωρίου Γαλλιά κατ' ἐκτίμησιν »	300	
*Η Abbadia τῆς Moni »	200	
La Badia de Mangana μετὰ δύο χωρίων »	600	
El Sergentazo de Camili		
Χωρία, ἁγία Μαρίνα, ἁγιος Γεώργιος, Stra- vigniadou, Σουλιάτος, Camili.		
*Η Μονὴ Κύκκου δουκ.	300	
*Η Μονὴ Psithia, με δύο χωρία »	200	
*Η Μονὴ Ἀκρωτηρίου καὶ Ἀγροῦ κατ' ἐκτίμησιν ἑνιαυσίως »	400	
*Η Μονὴ τῆς Ἐγκλειστρας κατ' ἐκτίμησιν »	200	
Σύνολον δουκ.	4.500	
*Η καπέλλα τῆς ἁγίας Αἰκατερίνης ἦτοι, χωρίον Μηλιά, Crinia, Ταύρου, ἐτη- σίως κατ' ἐκτίμησιν δουκ.	200	
La badia di Carmoni, μετὰ δύο χωρίων ἐτήσιον εισόδημα δουκ.	200	φ.968β
*Η καπέλλα τοῦ Ἐλέους ἐτήσιον εισόδημα ἀπὸ τὸ νερόν τῆς πρωτευούσης καὶ ἀπὸ τοὺς κήπους δουκ.	200	
*Η Μονὴ τοῦ Πίπη ἐτήσιον εισόδημα »	400	
*Η Μονὴ Andrio » » »	200	
*Ἑλληνικὴ ἐπισκοπὴ Λευκασίας, ἐτήσιως »	600	
» » Πάφου » »	400	
» » Λεμεσοῦ » »	200	
» » Φαμαγούστας » »	200	
Ἵπάρχουσι καὶ ἄλλοι ναοὶ, λατίνων καὶ ἐλλήνων, ἀνήκοντες εἰς διαφόρους ἐν		

Λευκοσία και άλλαχου της Κύπρου,
κατ' ἐκτίμησιν

δουκ. 200

Σύνολον δουκ. 4.600

Τὸ σύνολον τοῦ εἰσπραττομένου εἰσοδήματος
τοῦ κλήρου ἀνέρχεται ἐπακριβῶς δουκ. 28.200

φ.969α Χωρία al dominio ἦτοι,

Διαμέρισμα Μόρφου,

Χωρίον Μόρφου, Περιστερώνα, Ἀκάκι, Πάνω καὶ Κάτω Ζώ-
δια, Πεντάγεια, Caspiera, Λεύκα, Ἄγια, Gierimu, Argaglia,
(62) Ὀρόντα. Σύνολον χωρίων Νο 12.

Ἐπίσης ὄρεινὰ χωρία, ἦτοι

El sergentaso de santo Rini, Rodes, Κανναβιοῦ, σύνολον 3
χωρία ἅγιος Ἀνδρέας, Λιβάδια, Gieros, Santi Pifani, Piga-
duglia, Milluri, Πάνω Φτερικουδι, Καλαμιθάσα, Κυπεροῦντα,
Avlacha, Alchioti, Candria, Ἄλωνα, Πολύστιππος, Ποταμιὰ,
φ.969β Schenargia, Agrio Sichia, Lacodeza (63), Caridochi, Ver-
dali, Πιθάρι.

Ἐπαρχία Μαραθάσας περιλαμβάνουσα τὰ κάτωθεν χωρία.
Μαραθάσα, Rondia, Ἀνεμοκλείδου (64), Dicolus, Miglia,
Thodarochi, Πλατάνι (65) Λεμίθου, πάνω καὶ κάτω Καμινά-
ρια, Milari, Cunicha, ἄγ. Ἀνδρόνικος, Καταφόρα (66), Λιμιὰ,
Γερατζιές, Cazimimico (67), Panagioti, Grichia, Chiglia,
Μουτουλλάς, Πεδουλάς, Ἄγρος, ἄγ. Δημήτρις, Gelithra, Τεμ-
πριά, Κοράκου, Tennuri. Χωρία σύνολον Νο 28.

Ἐπαρχία Χρυσοχοῦ, χωρία ὡς κατωτέρω :

Χρυσοχοῦ, Vatti, Πόλι, Πουμός, Ἀκουρτζλία, Ἀντρολύκου, Ἄ-
φ.970α μαργέτη, Prus (68) Potamus, Δρούσια, Damathalu, Κρίτου,
Θερμόκρηνη. Σύνολον χωρία Νο 13.

Ἐπαρχία Μαραθάσας (Real Casali).

Χωρίον Μαραθάσας, Μάραθος (69), Τρουλλινές, Arogino, Agros

62) Ἀργάκι ; 63) Λαγοδερά ; 64) Τοποθεσία 3 μίλια μακρὰν
τοῦ Καλαπαναγιώτη πρὸς τὴν Λεύκαν. 65) Τοποθεσία τοῦ Κύκ-
κου μὲ δασονομικὸν σταθμὸν. 66) Τοποθεσία Σολέας ἀνωθεν
τῆς Τεμπριάς. 67) Καὶ Κατσιμούμμουρος, μετόχι ἄγ. Ἰωάννου
τοῦ Λαμπαδιοτοῦ παρὰ τὲς Γερατζιές. 68) Τοποθεσία—τοιφλίκι
Πρού. 69) Περι Μαραθίου καὶ Τρουλληνοῦ. βλέπε «Κ. Χρονικά»
ΙΑ. σελ. 133 κέξ.

tu Gatuni, Ἔσω Ἄγρος (70), Xerolachia, apano Camatis,
Μυλικούρι, Φλάσσου, πάνω Κουτραφᾶς, Πέτρα, ἄγ. Γεώργιος,
Τρεῖς Ἐλιές, πάνω καὶ κάτω Πλατῆς, Ἄχνη (71), Πύργος,
Mesfilos, Κάτω Μύλος (72), Galatha, (Γαλάττα;) Calergi, Κα-
τόδατα, Νικητάρι. Σύνολον χωρίων Νο 24.

Ἄλεξανδρέττα, χωρία ὡς κάτωθεν.

Alexandretta, ma Dona, Pila, Ambeli, Grodissia, Caparia
Pacotes, Calicherino, Aroni, Cromidia. Σύνολον χωρία Νο 10.

Ἐπαρχία Ἐμπα, χωρία ὡς κάτωθεν.

Χωρίον Ἐμπα, Λέμπα, Κισσόνεργα, Μίνα, Λετίμπου Αντίτυ,
Ἄρδδες, Placutidia, Μεσόγη, Τριμηθουσιά, Σαραμᾶς, ἄγιος Δη-
μητριανός. Σύνολον, χωρία Νο 12.

Ἐπαρχία Ἀχέλιας, χωρία ὡς κάτωθεν.

Χωρίον Ἀχέλια, Ἐλίμα, Arino, Μαραθούντα, Μίθθα, Piscopi
Condacha, Ἄρσος, Μορόνερον, Χούλου, Καλέπεια, Chierogna,
Μονή, ἄγ. Δημητριανός, Κανναβιοῦ. Σύνολον χωρία 14.

Ἐπαρχία Conuclia, χωρία ὡς κάτωθεν.

Conuclia (73), Sussu, Ἀρχιμανδρίτα, Miglia, Asomato de
Chilani, Λαπηθιοῦ, Κοιλάνι, πάνω Κουκάς, Cormia σύνολον,
χωρία Νο 9.

Ἐπαρχία Mamognia, χωρία ὡς κάτωθεν,

Μαμόνια tre soj prastij, Κρίτου, Δορά, ἄγ. Νικόλας, Πριτώρι,
Elichu. Σύνολον χωρία Νο 7.

Ἐπαρχία Padena (74).

Χωρίον Padena, Alistora (75) Ποταμοί, Παρμαζλί li terzi de
vinj. Σύνολον χωρία Νο 5.

Ἐπαρχία Pelemidia, χωρία ὡς κάτωθεν.

Χωρίον Πολεμίδα, Ὑψωνας, Santo Rigeno, (75α), Lassa, Λε-
μεσός. Σύνολον χωρίων Νο 5.

70) Ἔσω Ἄγρος, Μυλικούρι, πάνω καὶ κάτω Πλατῆς, Λιβάδι
ἴδε «Κ. Χρονικά» ΙΑ. σελ. 69 κέξ. 71) Λαξιά Ἄχνη τοποθεσία
παρὰ Καλαπαναγιώτην. 72) Κάτω Μύλος, τοποθεσία κάτωθεν
τοῦ Οἴκου ὅπου ἡ γέφυρα πρὸ τοῦ ἀνηφόρου διὰ Καλαπαναγιώ-
την. 73) Κούκλια. 74) Πάχνα. 75) Ἀλέκτορα. 75α) Ἄγιος Ρηγίνος
τῆς Φασούλλας. Τοῦ ἀγίου τούτου συναξάριον ἐξεδόθη ἐν Λεμε-
σῶ (τύποις Ἀληθείας) τῷ 1902.

*Επαρχία Καρπασίας, χωρία ως κάτωθεν.

Χωρίον Τρίκωμον, Ieroni, Παραδείσια, Σπαθαρικόν αγ. Γεώργιος
 Ξεροῦ, ἅγιος Ἰάκωβος, Ἀκαθθού, αγ. Ἀνδρόνικος, Κοιλάνεμος,
 φ.971β Πλατανισσός, Κανακαριά, Choma, Γαλάτεια, Βρολίτσια, Ἄρ-
 δανα, Κώμα, Ἐσωγαληνόπορνη, Λιθράγκωμη καὶ πραστία,
 Petragrinu, Κορώνια, Ἀγρίδι, Κιάδος, Ἐφτακώμη. Σύνολον
 χωρία Νο 25.

*Επαρχία Sinori, χωρία ως κάτωθεν.

Σινάρι, Σίντα, Πραστείδον, Sermilu, Γαδουράδες (Ν. Σπάρτη)
 Ἄχνα. Σύνολον χωρία Νο 6.

*Επαρχία Ἀσσιας, χωρία ως κάτωθεν.

Χωρίον Ἀσσια, Stephani, Vатели, Asomatos. Σύνολον χω-
 ρία Νο 4.

*Επαρχία Sotira, χωρία ως κάτωθεν.

Σωτήρα, Λιοπέτρι, Stroiuli, Παραλίμνι, Τραπέζα (76). Σύνο-
 λον χωρία Νο 5.

φ.972α *Επαρχία Λευκονοίκου, χωρία ως κάτωθεν.

Λευκόνεικον, li tre cerati de Ἀπαλέστρας, Γέναγρα, Pria. Σύν-
 ολον χωρία Νο 4.

*Επαρχία Λύσης, χωρία ως κάτωθεν.

Λύση, Μακράσκα, Λαζιές, Παναγία, ἅγιος Θεόδωρος. Σύνο-
 λον χωρία Νο 5.

*Επαρχία Παλαίκυθρον, χωρία ως κάτωθεν.

Παλαίκυθρον, Sicla, Βόνη, Ἐξωμετόχι, Chiprio, Καλαθασσός,
 Μαζωτός, Μαρώνι, ἅγιος Πίκτητος, Zacrosiaglia, Λεύκαρα, Κά-
 τω χωρίον, Κάτωδρος, Ὀρά, Dichiefalos. Σύνολον χωρία Νο 16.

*Επαρχία Ἀραδίππου, χωρία ως κάτωθεν.

Χωρίον Ἀραδίππου, Giegnatos, Tridiatos (77) S. Zorzi, (78)

76) Τοποθεσία.

77) Γράφεται καὶ Trichiatos καὶ Tridatos. Ἐκεῖτο ὅπου περὶ
 που σήμερον τὰ Λειβάδια τῆς Λάρνακος. Δὲν διεσώθη τὸ ὄνομα
 Τριδάτος. Βλέπε Mariti σ. 83, καὶ M. Latrje, l' ile σ. 429.

78) Ἴσως ὁ αἷς Γεώργιος τῆς Ἀρπερας. Περὶ τούτου ὁ κώδις
 τῆς Μητρ. Κιτίου Α'. σελ. 6 σημειοί: «1736 μαρτίου ἐκτίσθη καὶ
 ὁ ἅγιος Γεώργιος τῆς Ἀρπέρου, μετόχιον τοῦ τιμίου Σταυροῦ,
 διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου τοῦ ἁγίου καθηγουμένου παπᾶ κύρ
 Καλλινίκου».

Κίτι, Μενεοῦ, Λάρνακα, Δρομολαξιά, Vudas, (79) Ἀγρίνου (80)
 Clandies (81). Σύνολον χωρία Νο 11.

*Επαρχία Λακατάμιας, χωρία ως κάτωθεν.

φ.972β

Λακατάμια, ἅγιος Δομέτιος, Καταλυόντας, Μαργή, Καμπιά, Πε-
 λένδρια, Stemata, Agros. Σύνολον χωρία Νο 9.

*Επαρχία Λαπήθου, χωρία ως κάτωθεν.

Λάπηθος, Βασίλεια, Πιφάνι, Μαργή, Stefani, Chiendinari,
 Petromeni, Στρουμπή, Μύρτου, Καμπύλη, Καρπάσια, Κλεπίνη,
 Aras, Δίκωμον, Sambru Tumaches. Σύνολον χωρία Νο 15.

Πεντάκωμον Νο 1.

Pallamida καὶ Persia Νο 2.

Πηγή καὶ Περιστερώνη Νο 2.

Cefcomiati καὶ Κρούνερον Νο 2.

Ὀμορφίτα καὶ Miso Chielesi Νο 2. = Καίριουλη

Χωρία Ποταμιάς.

φ.973α

Ποταμιά, Mocorio, Ἀγρίδι, Μαρκό, Tridiatos. Σύνολον χω-
 ρία Νο 5.

Χωρίον Παλλουρόκαμπος, Chittos, Παληομέτοχον καὶ Γερόλακ-
 κος ἐν συνόλῳ Νο 4.

Πισσοῦρι Νο 1—Mitta Denichitari (Νικητάρι;) Νο 1.

Χωρία Manopiacenti, ἦτοι.

Marcherionas, Ἐξωγαληνόπορνη καὶ Acoronie Νο 2.

Χωρίον Egliα Νο 1.

Χωρία τοῦ q. m] Anto de Βοη ἦτοι.

*Ἅγια Βαρβάρα, Λιονάρισσος, Βασίλι, Ψίλλαρος. Ὀλον Νο 3.

79) Σήμερον οἱ Ἕλληνες ἀποκαλοῦσιν αὐτὸ Καλὸν Χωρίον
 σπανιότερον Καλὸν Χ. τοῦ βουδά. Ἐρωτόμενοι ἐκφράζουσι τὴν
 ὑπόνοιαν ὅτι θὰ ὑπῆρχε κάποιος πλούσιος ἔχων παρά πολλά βώδια
 δηλαδὴ βουδάς. Οἱ Τούρκοι ἀποκαλοῦσιν αὐτὸ ὡς ἀρχῆθεν Vudas.

80) Ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰάνου ὁ Σουλτάνος τοῦ Καίρου διὰ νά
 τιμωρήσῃ τοὺς Κυπρίους πειρατὰς ἔστειλε Σαρακηνούς μὲ στό-
 λον οἷτινες ἔκαυσαν τὰ Κελλιά, τὴν Ἀραδίππου, Ἀγρίνου κλπ.
 (1426). Σήμερον εἶναι τοποθεσία γνωστὴ μᾶλλον ὡς αἷς Ἀντρο-
 νικος, εἰς τὸ μέσον τοῦ δρόμου μεταξὺ Καφενοῦδια καὶ αἷς Γε-
 ὠργης Μακρὸς, ἴδε «Κ. Χρονικά» τόμ. Β'. σελ. 269 κέξ.

81) Πιθανὸν πάνω καὶ κάτω Κλαυδιά.

Ἡ Μαυραϊνὴ πόλις.

Χωρίον Lagna de Mache No 1, Δόφου No 1, Διόριος No 1, Sambro No 1, Melatia No 1.

φ.973β Χωρία του conte de Ruchas, ἦτοι.

Θελέτρα, Chio, Λάσσα, Traconi, Ἀγρίδια, Κάτω Κουτραφάς, Ἀπλάντα, Κλαυδιὰ, ἀπάνω Chinida, Βλέσσια, Γιόλου, Milini, (Μελίνη;) σύνολον χωρία No 13.

Χωρία του fra Marco Pasturana

Κοφίνου, Πέργαμον, Silichi, Catapetra. Σύνολον χωρία 4.

Χωρία του κόμητος τῆς Τριπόλεως

Ἐπικῶ, No 1, Μελούσσα No 1, Ἄσσια No 1.

φ.974α Χωρία του q. m] Ianutio Saluiati

Πλατανισσός, Ἀναρίτα, Σταυροκώμη, πάνω Καλέπεια, Crema. Σύνολον χωρία No 5.

Χωρία τῆς Madona Margarita

Καλαθασσός, Κακοτοπιὰ, Σιριάτις No 3.

Χωρία του q. Piero de Carthagenia

Curdacha, Pithariu, Calamulli No 3.

Χωρία του q. S. Ardito

Χιάδος, ἄγ. Πιφάνις, Τριμίθι, s. Vrossi, χωρία 4.

Χωρία του μαέστρου Bartho

Melanichia, Σύγκραση, Πρασειό. Σύνολον No 3.

Χωρία τῆς Madona Vera Zimblet

Ψάθι με δύο Πρασιὰ, χωρίον Siria No 3.

φ.974β Ἀκολουθοῦσι τὰ ὀνόματα τῶν παλαιοτάτων πόλεων πού με-
σόγειοι παραθαλάσσιαι, ὑφίσταντο ἐν Κύπρῳ. Ταῦτα ἀριθμοῦ-
μεν κατωτέρω.

Ἀκρωτήριον Ἀκάμαντος, οὕτως σήμερον ἀποκαλούμενον, δη-
λαδῆ Ἀκάμας, ὑπὸ τῶν χωρικῶν, ἐνῶ οἱ ναυτικοὶ ὀνομάζουσιν αὐ-
τὸ Ἀκρωτήριον τοῦ San Pifani. Ἡ νέα Πάφος ἀποκαλεῖται καὶ
σήμερον οὕτως.

Ἀκρωτήριον Ζεφύριον, δὲν ἔχει σήμερον αὐτὸ τὸ ὄνομα. Εἴ-
ναι μικρὸς ὄρμος παρὰ τὰς ὑφάλους τῆς Πάφου, ὅπου ἡ ἀποβάθρα
διὰ τὰ ἰστιοφόρα.

Ἡ παλαιὰ Πάφος καλεῖται σήμερον Conuclia. (Κούκλια)-
Σῶζεται ἀκόμη μωσαϊκὸν ἐκ κεράμων, λείψανον ἀσφαλῶς τοῦ τε-

μένους τῆς Ἀφροδίτης. Ἐνταῦθα γίνεται πολὺ ζάχαρι καὶ καλη-
τέρας ποιότητος ἀπὸ κάθε ἄλλο μέρος.

Ἀκρωτήριον Δρέπανον, ἀσήμαντος προεξοχῆ.

Ἀκρωτήριον Φρούριον, εἶναι μεγάλη ἐξοχή, σήμερον καλου-
μένη ἄσπρος κάβος.

Πόλις Κούριον. Μόλις διακρίνονται τὰ ἐρείπιά της. Κεῖται ὀ-
λίγον ἀνωτέρω τῆς Piscopia di Corneri, ἐκεῖ δὲ ἀπ' ὀ-
θεν ρέει ποταμὸς. Ἐδῶ γίνεται πολὺ ζάχαρι καὶ καλὸν ὥστε νὰ
παραβάλληται με' ἐκεῖνο τῶν Κουκλιῶν.

Κουριάς ἄκρα, καλεῖται σήμερον Ἀκρωτήρι. Ἐνταῦθα σὺλ-φ 975α
λαμβάνονται πολλοὶ ἱέρακες. Ἐδῶ κεῖται καὶ τὸ ὄραϊον καὶ πολὺ
παλαιὸν μοναστήρι τοῦ ἁγίου Νικολάου, καὶ ἡ λίμνη τῆς Λεμε-
σοῦ, περιμέτρου 22 περίπου μιλίων, εἰς τὴν ὁποίαν μεταξύ ἄλλων
ἰχθύων συλλαμβάνεται πολλὴ χρυσαφίδα, θαυμασία καὶ γεύ-
σεως ἰδιαιτέρας.

Ἀμάθους, εἶναι ἡ σήμερον καλουμένη παλαιὰ Λεμεσός. Εἶναι
τελείως ἐρειπωμένη, ἀλλὰ μεταξύ Ἀκρωτηρίου καὶ παλαιᾶς Λεμε-
σοῦ κεῖται ἡ νέα Λεμεσός, ἔδρα ἐπισκοπῆς. Μεσογειότερον εἶναι
τὸ φρούριον Κολόσσι, οὕτω καλούμενον ἀπὸ τὴν μεγάλην κομαν-
ταρίαν. Ἐδῶ γίνεται πολλὴ ζάχαρις καλῆς ποιότητος.

Ὁ ποταμὸς «Therio», ὁ σήμερον Βασιλοπόταμος, ἔλαβε τὸ ὀ-
νομα αὐτὸ ὕστερον πού ὁ βασιλεὺς Ἰανὸς ἠχμαλωτίσθη ἀπὸ τοῦς
Μαμελοῦκους. Εἶναι χεῖμαρρος, δηλαδῆ δὲν ρέει δι' ὄλου τοῦ ἔτους.

Πόλις Κίτιον. Κεῖται μετὰ τοῦ χωρίου Λάρναξ καὶ τοῦ ἁγί-
ου Λαζάρου. Ἀλλὰ πρὶν φθάσῃ κανεὶς εἰς τὰς Ἀλικὰς ἀπὸ τὸν
ποταμὸν Βασιλοπόταμον, διέρχεται τόπον καλούμενον Μαζωτὸς ὄχι
περίφημον διὰ τὴν πόλιν του, ἀλλ' ὄραϊον καὶ εὐχάριστον. Ἀποῦ
παρέλθῃ τις τὸν Μαζωτὸν συναντᾷ πρῶτον τὸ χωρίον Chirsefa-
πο (Τερσεφάνου). Ὀνομάζομεν αὐτὸ χωρίον, ἐνῶ ἄλλοῦ θὰ ἐλέ-
γετο πόλις πολὺ ὄραϊα καὶ καλή. Ἐρχόμεθα κατόπιν πρὸς τὴν
παραλίαν εἰς τὸ χωρίον Κίτι, τὸ ὁποῖον διατηρεῖ τὸ ὄνομα τῆς τε-
λείως καταστραφείσης πόλεως.

Ἐντεῦθεν φθάνει κανεὶς εἰς τὰς Ἀλικὰς, ὅπου ὑπάρχει μέγα-φ.975β
λη καὶ ὄραϊα λίμνη, εἰς ἣν, διαρκοῦντος τοῦ χειμῶνος, ρέουσι
χειμαρροὶ τινες. Τὸ θέρος πῆγνυται ἔλη διὰ τὴν φύσιν τοῦ ἔδαφους
εἰς ἄλλας πολὺ λευκὸν καὶ δυνατόν. Πλησίον ταύτης ὑπάρχει ἄλλη
λίμνη, ἣτις ταρρασομένη ἀπὸ ἀνέμους πῆγνυται καὶ παράγει ἄλλας
τι ἐλαφρότατον, ὀλιγώτερον ὁμως εὐχάριστον εἰς τὴν γεύσιν ἀπὸ

κάθε άλλο θαλάσσιον ἄλας ἢ τοιοῦτο ἄλλου τόπου. Καλεῖται ἄλας τῆς βασιλείσης, ὅταν ἡ λίμνη ταράσσεται ἀπὸ ἀνέμους μόνον.

* Ἀκρα Δᾶδες καλεῖται σήμερον ὁ αἰς Γεώργις, κείμενος μεταξὺ * Ἀλικῶν καὶ * Ἀμμοχώστου.

Πόλις Θρόνοι, (κάβο Πύλα) κείται ὅπου σήμερον ἡ ἁγία Νάπα, τόσον ὀνομαστή παρὰ τοῖς ναυτικοῖς.

Τὸ ἀκρωτήριο Pedaglio καλεῖται σήμερον κάβο Γκρέκο.

Αἱ ἐκβολαὶ τοῦ ποταμοῦ Pedicus εἶναι ἐκεῖναι τοῦ χειμάρρου, τοῦ μέχρι σήμερον καλουμένου Πηδιᾶς, πηγάζοντος πλησίον τῆς Λευκοσίας ἀπὸ τὰ πρὸς Β βουνὰ καὶ φθάνοντος [εἰς τὴν παραλίαν] ὅπου σχηματίζει δύο ἐκβολὰς, ἐχούσας δύο μακρὰς γεφύρας πὺ μμπορεὶ κανεῖς νὰ δῆ καὶ σήμερον.

φ.976α * Ἡ Σαλαμίς δὲν ἔκειτο μακρὰν ἀπὸ τὰς γεφύρας αὐτάς. Σήμερον καλεῖται παλαιὰ * Ἀμμόχωστος. * Ἄλλοι καλοῦσιν αὐτὴν Κωνσταντίαν, καίτοι μερικοὶ δίδουσι τὸ ὄνομα τῆς Κωνσταντίας εἰς τινὰς πολὺ πλησίον λίμνας, βλαβεράς διὰ τὴν * Ἀμμόχωστον διὰ τὸν νοσηρὸν ἀέρα τῶν Κωνσταντία ὅμως τῇ ἀληθείᾳ ἐκαλεῖτο ἡ πρότερον Σαλαμίς.

Πρὶν νὰ ἔλθῃ κανεῖς εἰς τὰς γεφύρας αὐτὰς φθάνει εἰς τὴν νέαν Φαμαγούσταν, οὕτω ὀνομαζομένη ἀπὸ παραφθορὰν τοῦ ὀνόματος, διότι ἑλληνιστὶ καλεῖται * Ἀμμόχωστος, δηλαδὴ κρυμμένη εἰς τὴν ἄμμον, καὶ ἔτσι εἶναι. Πολὺ ὠραία πόλις, ἔχει ὠραίας οἰκοδομὰς, δυνατὰ τείχη, ὠραίας κατοικίας καὶ δρόμους. Εἶναι εὐχάριστος καὶ ἔχει ὠραῖον, μέγαλον, καὶ ἀσφαλῆ λιμένα. * Ἡ παραγωγή τῆς δύναται εὐκόλως νὰ ἐξοδευθῇ καὶ ὄχι ἀκριβά. Θὰ ἦτο δυνατὸν ἐπίσης νὰ θεραπευθῇ τὸ φθοροποιὸν τοῦ ἀέρος, ἐὰν τὰ πρὸς τὴν λίμνην Κωνσταντίαν ρέοντα ὕδατα μετοχετευθῶσιν εἰς τὴν θάλασσαν, διότι ὁ πυθμὴν τῆς λίμνης κείται χαμηλότερον τοῦ ἐπιπέδου τῆς θαλάσσης.

* Ἀκρωτήριο * Ἐλαία, ἀπέβαλε τὸ παλαιὸν τοῦ ὀνομα καλούμενον σήμερον Gremus. Εἶναι καλὸς ναυτικὸς ὄρμος.

Καρπασία εἶναι τὸ ἀκρότατον σημεῖον τῆς νήσου, σήμερον καλούμενον κάβο αἰς * Ἀνδρέας. Πορευόμενος ἐκ βορρᾶ πρὸς δυσμὰς

τῆς ἀκτῆς συναντᾶ τις τὸ χωρίον Καρπάσι, δηλαδὴ ἄθροισμα 200 οἰκιῶν. Παλαιότερον ἦτο πόλις.

Παραλία Achieru. Δὲν διατηρεῖ τὸ ὄνομά της. * Ἐκάστη τῶν φ.976β θέσεων τούτων, βῆμα πρὸς βῆμα ἔχουσιν ὀνόματα πὺ δὲν ἀξίζει νὰ μνημονεύσωμεν, διότι δὲν εἶναι ἔνδοξα.

Λέγω τὸ αὐτὸ διὰ τὰ * Ἀφροδίσια καὶ τὴν Μακαρίαν, τὰ λείψανα τῶν ὀποίων μόλις διακρίνονται, ὀνομάζονται δὲ «κάστρα» δηλαδὴ καστέλλια εἴτε ἀρχαῖαι πόλεις.

Cerania κοινῶς καλουμένη μέχρι σήμερον Κερήνεια. Εἶναι μικρὸν φρούριον, συγκατελέγετο ὁμοῦ μεταξὺ τῶν ἰσχυροτέρων παλαιῶν τοῦ κόσμου φρουριῶν. * Ἐπανεκτίσθη ἐπὶ νέου σχεδίου καὶ εἶναι μικρότερον τώρα ἀλλὰ μᾶλλον ἰσχυρόν.

Λάπηθος, εἶναι ποταμὸς, ἀλλ' οὕτω λέγεται καὶ τὸ χωρίον ἢ ἡ πόλις ὅπου πολλὴ ζάχαρις γίνεται. Εἶναι πολὺ ὠραῖος καὶ εὐχάριστος τόπος, τὸν ὅποιον οὐδὲν ὑπερβάλλει. Εἰς τὴν παραλίαν φαίνονται τὰ λείψανα τῆς παλαιᾶς Λαπήθου.

Τὸ ἀκρωτήριο Κρόμμυον, καλεῖται σήμερον Κορμακίτης. Θὰ ἐξετεῖνετο πολὺ πρὸς τὴν Τουρκίαν.

Πόλις * Σόλοι, ἔκειντο ὅπου σήμερον τὸ χωρίον Λεύκα. Εἰς τὴν παραλίαν φαίνονται τὰ εῤεῖπεια πόλειος καλουμένης Santo Exirhio ἢ ἁγίος Ἐυδῆβιος, ἐξ αἰτίας ναοῦ τοῦ ἁγίου τούτου ὅστις ὑπάρχει ἀκόμη ὀλίγον ὕψηλότερον. Τὸ μνημονευθὲν χωρίον Λεύκα εἶναι ὠραία καὶ εὐάρεστος τοποθεσία, ὅπου πολλὴ ζάχαρις γίνεται, ὡς καὶ ἡ γύρωθεν χώρα, ὀνομαζομένη Σολέα. * Ὑπάρχει ποταμὸς εἰς φ.977α ἀμφοτέρως τὰς ὀχθὰς τοῦ ὀποίου ὑφούνται πολλὰ καὶ ὠραῖα χωρία.

* Ἀρσινόη, ἦτο χωρίον ὅπου σήμερον ἡ Πόλι. Μεσογείως καὶ ὀλίγον ὕψηλότερον κείται τὸ χωρίον Χρυσόχοῦ, εἰς πολὺ ὠραῖαν τοποθεσίαν. Συνήθως ἐγένετο πολὺ καλὴ ζάχαρις. Σήμερον ὀλιγωτέρα καὶ περισσότερον δαμβάκιν.

Μεταξὺ Πόλις καὶ * Ἀκάμα εἶναι τὸ λιμάνι Φοντάνζ Μορώζα.

Χύτροι, δὲν ἀφῆκαν ἴχνη. * Ἐκειντο εἰς τόπον Chitria καλούμενον, ἀπέχοντα τῆς Λευκοσίας τρία μίλια. Εἶναι πολὺ ὠραῖος καὶ πλούσιος τόπος.

Τριμηθουσιά, ἦτο μία παλαιὰ πόλις. Τώρα εἶναι μέγαλον χωρίον ἀνήκον εἰς τὸν Babini, εὐγενῆ τῆς πόλειος αὐτῆς. * Ὁ τόσον φημιζόμενος ἁγιος Σπυρίδων ἦτο ἐπίσκοπος αὐτῆς.

Ταμασσός, δὲν ἀφῆκεν ἴχνη. Καλεῖται Ταμασία καὶ ἔκειτο

δπου ή Λακατάμια. Ἀνάγια, Πέρα, Ψημολόφου, Πολιτικόν, Πισκοπιό, και ἄλλα ὠραία χωρία και εὐχάριστα. Εἶναι ή καλητέρα περιοχή, εξαίρεσει ἐκείνης τῆς Πάφου, με τὴν ὁποίαν οὐδὲν δύναται νὰ συγκριθῆ.

Δύναται κανεῖς νὰ ἴδῃ ἀνά τὴν Νῆσον πολλὰ ἀρχαῖα φρούρια κτισμένα σύμφωνα με τὸ παλαιὸν σύστημα και πολὺ ἰσχυρὰ μεταφ. 977βξὺ τῶν ὁποίων ὑφίστανται ἀκόμη ή Καντέρρα, Βουφαβέντης, ἅγιος Ἰλαρίων καλούμενος ἐπίσης και θεός τοῦ ἔρωτος. Ὁ Βουφαβέντης κεῖται πρὸς ἄκρον εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ και κυριαρχεῖ τῆς θαλάσσης και τῆς Μεσορίας, ή Καντέρρα καθὼς και ὁ ἅγιος Ἰλαρίων κείμενος πλησίον τῆς Κερηνείας εἰς τὸ βουνόν, τὸ εἰς τὸ ὄρειον τῆς Νήσου. Πολλὰ δύναται νὰ λεχθῶσι περὶ ἄλλων ὠραίων τοποθεσιῶν και τόπων μεσογειῶν, τὰ ὁποῖα παρερρόμεθα ἐν σιγῇ διὰ νὰ μὴ ἀποδῶμεν ἀνιστορίαι.

Περὶ Λευκοσίας ὠμιλήσαμεν ἤδη.

Πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὅτι ή περιγραφή τῆς γῆσου, ὡς πρὸς τοὺς ἀριθμοὺς μήκους και πλάτους, ποὺ δύναται νὰ συναντηθῶσιν εἰς τὸν Πτολεμαῖον, εἶναι εἰς πολλὰ σημεῖα ἐσφαλμένοι, ὡς περὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Κρόμμυον τὸ ὁποῖον ἐκτείνεται μακρὰν τῆς Κύπρου περισσότερο πρὸς τὴν Τουρκίαν παρ' ὅ,τι πράγματι. Ἐπίσης τὸ πλάτος τοῦ ἀκρωτηρίου Ἀκάμας. Ἡ παλαιὰ Πάφος βλέπει πρὸς μεσημβρίαν και ή νέα Πάφος πρὸς τὴν Ἀφρικὴν. Ἀπ' ἐδῶ δύναται κανεῖς νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ ἀκρωτήριο Ἀκάμας πρὸς δυσμὰς τὸ ὁποῖον στενεύει πολὺ και ή Πάφος ἀνταποκρίνεται μᾶλλον πρὸς τὴν Ἀρσινόην. Ἀπ' ἐδῶ ή προεξοχή προχωρεῖ ὀλοὲν στενουμένη. Δὲν εἶναι ή περιστάσις νὰ ἐπιπλαγῆ κανεῖς ἀπὸ τὸ γεγονός ὅπως εἰς τὴν περιγραφὴν τῶν πραγμάτων τῆς Συρίας συναντῶνται πολλὰ λάθη, ἐνεκα ἐσφαλμένων παρατηρήσεων μερικῶν ἐξ ἐκείνων αἱ ὁποῖαι ἔλαβον ἐντολὴν ἀπὸ τὸν Πτολεμαῖον, εἴτε διὰ φθορὰν τῶν ἀριθμῶν, ποὺ κρίνω ὡς πολὺ πιθανόν, διότι δὲν εὔρον εἰς πολλοὺς Πτολεμαῖους, τοὺς ὁποῖους εἶδον, ἀκόμη και χειρογράφους, μεγάλην διαφορὰν εἰς τοὺς ἀριθμοὺς ἀπὸ τὸν ἓνα εἰς τὸν ἄλλον.

Ἡ παρούσα «πληροφορία» μετὰ προσοχῆς ἀντεγράφη ὑπ' ἐμοῦ Franco Bustron τὴν XIII Xmbre M. Δ. XXXIII.

Ἐκ τοῦ XII: Ἡ Ἄμυνα τῆς Κύπρου.

«Il numº della cavalleria et fanteria che di presente si truova nel Regno di Cipro per la Custodia di quello.»	
Feudatarij gentilhomini obligati al cavalleria con cavalli quatro No 16	64
Obligati al servitio de scudieri contre cavalli due No 8	116
Provisionati a cavallo gentilhomini Ciprioti	66
Stradioti stipendiati	800
Archibugieri a cavallo	200
Turcopuli paesani	150
<hr/>	
Soma il no della cavalleria	1332
Soldati in Famagosta tra Italiani et paesani	606
In Cerines Italiani et paesani	150
In Nicosia	102
Nelli cernede Contadini del Regno Sotto Capi XV Italiani a 300 per uno	4550
<hr/>	
Soma il nro della fanteria no	5.408

Ἐκ τοῦ «XΛ». — Χωρία, πληθυσμὸς, παραγωγή Κύπρου.

Πληθυσμὸς Ἀλικῶν no	600)
Πάφου »	1500 (chi sono composti
Λεμεσοῦ »	600) tra li francomati
ἑλης τῆς Κύπρου	159.723
τῆς Λευκοσίας	16.000
τῆς Ἀμμοχώστου	8.000
φρουρίου και πολίχνης Κερηνείας	600
Φραγκομάτοι εἰς τὰ χωρία	60.000
Πάρροιχοι	22.423

Ἐπαρχία Πάφου. — Χωρία 100. — Πάρροιχοι και Φραγκομάτοι 12532. Βυοὶ παρα. Νο 2357. — Σίτου μὸδ. 160.189. — Κριθῆς μὸδια 89.919.

Casali.—Κτήμα, Ἐρίπα, Cheronia (82), Λέμπα, Τάλα, Arphani, Γεροσκήπου, Μάμνια, Κελοκέδαρα, Sindi, Farida, Νατά, Ἀσπρογιά, Λαπιθκιοῦ, Χούλλου (Cullu), Λεμόνα, Falia, (83) αἰς Φώτις, Ἀμαργέτη, Platanisso, Σταυροκόβνου, ἁγία Μαρνούδα, S. Erini, Cali, Ἀξίλου, Τσάδα, Marathusa, Ἐπισκοπή (μορόνερου), Μορόνερον, Π καὶ κάτω Ἀρχιμανδρίτα, Πενταλιά, Βρέσια, Romaria, Ἀσιέλια, Ἀναρίτα, Μαντρικά, Τίμη, conodi (84), Sisino, Μάρονας, Curia, Ἄρμου, Κούρτακας, Λετίμπου, Πολέμι, Ψάθι, Colopi, Strimbu (85), Ἀκουρσός, Πέγεια, αἰς Γεώργις sterioti (86), Zalathia (87), Μούσσερε, Πραιτόρι, critu di Mamognia (88), Φιλοῦσα, s. Juan de Melandes, Μαλοῦντα, Seclamin, Ἀρμίνου, Κέδαρες.

Prastij.—Αἰς Σάββα (89), Possidia (90), Κισσόνεργα, Χλώρακας, Ἐγκλείστρα (91) Πότιμα (92), Pigos, Γαλαταριά, ἁγ. Βαρβάρα, S. Urione, Μεσόγη, Colopi, αἰς Γεώργις μαμόνια, Logona, Axilomi, Στατός, Chiloma, Demoni, Lisato (93) Lizadi, Μεσαχωρίον, Ἐλαιδοῦ, Mithantin, (94), π. καὶ κάτω Καλέπεια, Trimito, Marottu, Corfi, ἄσπρα Πηγάδια (aspra Picadia). Chiracano, Assadeo, αἰς Γεώργις (95), Ἀμπελίγια (96), galufro, Messaria di Mamognia, Ladezi.

Ἐπαρχία Αὐδήμου.—Χωρία 28.—Κάτοικοι 7.971. Βουοί Para No 751. Σίτου μόδια 31.124.—Κριθῆς μόδια 18.601. Casali.—Αὐδήμου, Βάσα, Schimica, Γεροθῶσα, Δορά, Mandalo, Melanimi, Ὁμοδος, Πισσοῦρι, So di Pissouri, αἰς Εὐρέσις, Ἄρσος, Ἀλέκτορα, Πάχνα (Pathna), Πλατανιστιά, Calovinata, Aloira (97) Melia.

Prastij.—Ποταμιού, Παραμέλι, Diaconissa, S. Ambrosio.

Ἐπαρχία Λεμεσοῦ.—Χωρία 119.—Κάτοικοι 20.290. Βουοί para No 2145 σίτου μὸδ. 64197.

Casali. Puttaraca (98), Γερμασόγεια, Κολόσσι, τὸ Λιμνάτιν, Σιλίκου, Πύργος, Παροκλησιά, Alonachia, (κάτω) Κουκάς, Μο-

82) Χελῶνες; τοποθεσία. 83) Φόλια; 84) Κονόδικα; 85) Στρουμπί; 86) Σῶζεται ὡς μοναστηράκι. 87) Ζαχαριά; 88) Κρίτου Τέρρα; 89) Μονή. 90) Πετριδικία τοποθεσία. 91) Μονή. 92) Τσιφλίκι παρὰ τὴν Πέγεια. 93) Τσιφλίκι. Ἴδε τοπωνυμικὸν Σ. Μενάρδου σ. 402. 94) Σταυρός τῆς Μίθθας; 95) Τοποθεσία. 96) Τοποθεσία. 97) Ἀνάγειρα; 98) Μουτταγιακά;

νιάτης, Τριμίκλινη, Rondia, Μαλιά, Πελέντρι, Πεγτάκωμον, Φασούλα, Πισκοπή, S. Pioodoro, S. Joanni, Μοναγροῦλι Μεσαχειτονιά, Sfila (99), Ζακάτζι, Λάνια, Μονάγρι, Ἄβφου, Sina (100), Pascali, Δορός, Παραμύθα (Palamida), Κοιλάνι, Corna, S. zorzi dis clarzenas, Ἀσώματος, Περαπεδί, Vimi, αἰς Θεράπων, κ. καὶ πάνω Κυβίδες, Mesochilacla.

Prastij.—Κελλάκι (Chielachia), Σανίδα, glossa, arnohori, armenocarioti (ἀρμενοχωρί;), Ἐρταγώνια, Κλωνάρι, Miglia, αἰς Κωνσταντίνος, αἰς Παῦλος, Λουβαράς (Logaras), Μαραμμένος (101), Ἀρακαπᾶς, Διερώνα (Jèrona), Ville, Paliatoni, (102), Καπηλειὸ (Catiglio), Ἀμπελικοῦ, Κορφή, Ὀρόγκου (103), Ζωοπηγή, Pontas, Σαῖτάς (104), Filagra, Velonachia, Ζιγνατζιά (105), Ὑψωνας, Prastio del conte de Zaffo. de S. mama, de S. Ticona, (106), Φινικάρια, Acrimalio, Ἀγρός, S. Chidino, Μονή della Chitta, Simi (107), Ἐρήμη, Τραχώνιν, Ἀσώματος, Βάσα, Φασσοῦρη (108), Σπιτάλι, Μαθυκολώνη, Ἀφισῶ, Γεράσα, Ulloro glomadichi, ἁγία Εἰρήνη, Zinos, S. zorzi d' araclidi Καλλέπεια, Ἀλασσά (109) Vasila, πάνω Πλάτρες, S. marina, S. Andronico, Stracuthin, Mútta, Aspromutti, Lacudia, Ἀκρωτήρι, Σύμπουλο (110), Maratephtes, Σωτήρα, Prastio della Piscopia (111), S. Rigino, Palatia (112), Lisato.

99) Ἁγία Φύλα; 100) Τσιφλίκι τοῦ Σινᾶ;

101) Ἴδε ὑποσημ. 60.—Τὸ χωρίον Ville ἔκειτο παρὰ τὸ σήμερον Καλὸν Χωρίον τῆς Λεμεσοῦ καὶ διεσώζετο μέχρι τοῦ 1769 «αψεβ δεκεμβρίου κ. εἰς τὸ πιλοχώρι ἐλθόντες ἐλογαριάσαμεν τὸν ἐπίτροπον κοσμᾶ μετὰ τὴν ἐκκλησίαν ἁγίαν Μαρήναν. Εὐρέθη καὶ εἰς αὐτὴν χρέος...» Κώδικας Μητροπ. Κιτίου Β. σ. 59. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου καλοῦνται καὶ σήμερον Βιλλοχωρίτες. Πλειότερας λεπτομερείας βλέπε Κ. Γράμματα ἔτος Β'. ἀρ. 9—10 σελ. 430 σχετικὴν μελέτην τοῦ κ. Ν. Κληρίδη.

102) Παλιογιάνια;

103) Τοποθεσία παρὰ τὸ Καλὸν Χωρίον Λεμεσοῦ. Σῶζονται εἰρήπεια συνοικισμοῦ καὶ νοαί, ὡς καὶ ἐνδιαφέρουσα παράδοσις περὶ τῆς τύχης τοῦ χωρίου.

104) Ἐξοχικὸν κέντρον ἤδη. 105) Τσιφλίκι. 106) Ἄις Τύχωνας. 107) Simi ἀντὶ Suni, τὸ Σούνιν; 108) Τσιφλίκι παρὰ τὴν Λεμεσό. 109) Τοποθεσία πρὶν, ἤδη ὁμῶς ἀπὸ τινὸς χρόνου χωρίον. 110) Τσιφλίκι παρ' ἀκρωτήρι. 111) Πρασιτὸν τῆς Εὐδήμου. 112) Παλόδικα;

Ἐπαρχία Μαζωτοῦ—Κάτοικοι 5.289.

Buoi para 802.—Σίτου μὲδ' 42.389. Κριθῆς μὲδ. 62.086, Casali.—Ἀλεθρικόν, (πάνω καὶ κάτω) Καλαβασός, Τίθισίλι, Diciphala, Μαρί, Ἀπλάντα, Κοφίνου, Ψεματισμένος, π. καὶ κ. Ἀγγλοίδες, Μαρῆνι, Πεντάσχοινο (113), Μεννόγεια, Laturu (114), Ἀλαμηνός, Ἀναφωτία, Χοιροκοιτία, Τόχνη, εἰς Θεόδωρος, Δράπια, Brazada (115), Βάβλα, Κάτωδρος, Katochorion, Λεύκαρα, Μαζωτός, Stathia, Siriatl (116).

Piona (117), Καλαμουδι, Νικηφόρου

Prastij.—Σκαρίνου, Μεραμπή (118), Prastio de S. Crose,

113) Τοποθεσία πέραν τοῦ ἁγίου Θεοδώρου πρὸς τὴν θάλασσαν ὅπου ἄλλοτε παλαιὰ ἀμαξιτὸς Λάρνακος—Λεμεσοῦ. Φέρεται ὡς μῆτρον καὶ πλούσιον χωρίον, καταστραφέν κατά τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἀπὸ πειρατῶν. Σώζονται ἐρείπια εἰς μεγάλην ἔκτασιν καὶ οἱ τοίχου τοῦ ναοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, εἰς τὸ δάπεδον τοῦ ὁποῦ ὑπάρχουσι δύο ὁπαι ὁδηγοῦσαι ὑπογείως, κατὰ τοὺς μὲν μέχρι τῆς ἀπέναντι ἀκτῆς, κατὰ τοὺς δὲ μέχρι τῆς θαλάσσης, πέραν τῆς ὁποίας ἀδυνατοῦν νὰ προχωρήσουν διότι τὸ φῶς σβέννυται. Σώζεται καὶ ἐπιτύμβιος ἐνεπίγραφος πλάξ ἑλληνικῶν χρόνων

114) Τοποθεσία σήμερον τοῦ Λατοῦρου μὲ εὐφορον γῆν παρὰ τὴν Ἀλαμηνόν.

115) Παρόσαδα. Ὁ κ. Γ. Παυλίδης εἶρε καὶ χρησιμοποιοῖ διὰ ρευματισμοῦς, ἐκζέματα καὶ ἄλλα δερματικά νοσήματα πολὺ κατάλληλα διὰ τοῦτο ὕδατα.

116) Τοποθεσία Σιρκάτις μεταξὺ Λευκάρων καὶ Δεληκῆπου. Κατὰ παράδοσιν συνήφθη τόσον αἱματηρὰ μάχη μεταξὺ τούρκων καὶ κυπρίων ὥστε οἱ ἐπιζήσαντες ἐσπρκοῦσαν (ἐφοβοῦντο νὰ διέλθωσιν, ἐξ οὗ ἡ προσωυμία Σιρκάτις. Σώζονται ἐρείπια καὶ ναὸς ἁγίου Γεωργίου τοῦ Σιρκάτη. Ἡ Ρήγαινα ποῦ ἦτο ἐδῶ διεσώθη εἰς τὸ κάστρον τῆς.

117) Τοποθεσία. Ἐπίσης καὶ Καλαμουδι καὶ Νικηφόρου μεταξὺ κ. Λευκάρων καὶ Σκαρίνου. Σώζεται ἀκόμη ναὸς ἁγίου Γεωργίου τοῦ Νικηφόρου

118) Τὸ Μαγαβι σώζεται ὡς τοποθεσία Μεραμπι μεταξὺ Χοιροκοιτίας καὶ Σκαρίνου.

Ζευκαλαδιὰ (119) (Zengalatio), Saia(120), Pambulachi, Aspropotamo, Pitharudi, Ὀδοῦ.

Ἐπαρχία Ἀλικῶν.—Κάτοικοι 5492.

Buoi para 1029.—Σίτου μὲδ. 63462.—Κριθῆς μὲδ. 123.833.

Casali.—Πύλα, Ὀρόκλινη, Κελλιὰ (Chieglija), Ἀγρίνου(121), Δρομολαξιά, Μενεοῦ, Ἀραδίππου, Λάρνακα(122), Πυρκά, Sayttides (123), Κίτι, Τερσεφάνου, Ἀρπερα (124), (π. καὶ κ.) Καλὸν Χωρὸν (Vudas 125), Κλαυδιὰ, Κόδση.

Prastij.—Zonnatos, Ἀγία Ἄννα, s. georgi d' Arpera, prastio Tuchilachioti, Trichatos (126), Decocchi, s. zuan de moro achini.

Ἐπαρχία Μεσσαρίας καὶ Ἀμμοχώστου. Κάτοικοι 19.389.

Buoi para 3938.—Σίτου μὲδ. 286342.—Κριθῆς μὲδ. 548, 249.

Casali—Turcopughiri, Pomo d'adamo 127), Δερύνεια, Παραλίμνη, Σωτήρα, Ἀρναδίν, Strovili (128), Λιοπέτρι, Ἀγκό-

119) Τοποθεσία κατὰ τὴν ἀμαξιτὸν μεταξὺ Μαρί καὶ Καλαβασοῦ.

120) Τοποθεσία. 121) Βλέπε ἄνωτ. σημ. 80.

122) Ἀπὸ τὸ ἐν παρακμῇ Κίτιον, ἔδραν ἑλληνορθόδοξου ἐπισκοπῆς, καταργηθείσης τῷ 1222 ὀριστικῶς ὑπὸ τοῦ καρδινάλιου Πελαγίου ἐξάρχου τοῦ Πάπα Ὀνορίου τοῦ Γ', δὲν ἀπέμεινεν ἐντὸς ὀλίγου παρὰ ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Λαζάρου, μοναστηρίου, καὶ τινες οἰκίαι καὶ ἀποθῆκαι πρὸς δυσμὰς διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν Ἀλυκῶν. Κατὰ τὸν 15' αἰῶνα φέρεται ὅτι ἐσχηματίσθη πρὸς Β' τοῦ παλαιοῦ Κιτίου κόμη, εἰς ὃν τόπον ἀρχαῖον ἱερόν τοῦ Ποσειδῶνος «τοῦ Ἀρμακίου», ἣτις ἀπεκλήθη Ἀρμικα ἢ Ἀρμακα χοινῶς Λάρνακα σήμερον. Περί τούτου βλέπε καὶ Σ. Μ. Τοπωυμ. σελ. 331.

123) Σοφτάδες; 124) Ἴδε ἄν. σημ. 78. 125) Ἴδε ἄν. σημ. 79. 126) Ἴδε ἄν. σημ. 77.

127) Εἰς τὸν ὑπ' ὄψιν μας χάρτην, πρὸ τῆς Ἐνετοκρατίας, σημειοῦται παρὰ τὴν Δερύνειαν. Βλέπε «Κ. Χρονικά» ΙΒ' σελ. 16 ὕποσημ. 22. Σήμερον εἶναι τοποθεσία.

128) Τοποθεσία.

να (129), Λιμιά, Κρίνα (130), Agoda ἢ Ἄλοα, Σπαθαρικὸ, ἅγιος Πάππος (131), Παλιοχώρι, Σανταλάρις (Sandaliri), Ἰνδὰ (132), s. Zeorgi tis passicu, Σύγκραση, ἄις Ἰάκωβος, ἄις Γεώργιος Ξερὸς, Platani, Ἀκαθθού, Λευκόνικον, Aglossica (133), Λύση, Monrio tis Zochnis (134), Chiendia, (π. καὶ κ.) Στόλλοι, Aramicu, Τραπέζα ἢ Τραπέζου (135), Καλοψίδα, Clanoche, Πιστάκια (136), Sirida, Σινόρος (137), Silichi, Μακράσουχα, ἄις Θεόδωρος, Ἄχνα, Τραῦειά (138), Τόμπου, Puttaricca (139), Ἀγρίδια (140), Mora, Mandia, Μονὴ Αὐγασίδας, Ξυλοφάου, Αὐγόρου, Φρέναρος, Picadia (141), ἄις Μάμας (142), Ἐγκωμη, ἄις Σέργιος, Γύψου, Λάπαθος, Μηλιά, Μαράθχ, Περιστερώνα, Πηγῆ, Γέναγχα, Γοῦφρες, Μελοῦνδα, Τρυπημένη, Κνώδαρα (Creodara), Ἀπκλαίστρα (143), Pria, Πέργαμον, Κατό-

129) Ἡ Ἀγκόνα εἰς τὸν ὕπ' ὄμιν μας χάρτην, ἔλλειπῆ ὡς πρὸς πολλὰ, σημειοῦται μεταξύ Λιοπέτρι καὶ Φρέναρος. Ὑπάρχει ὁ ἄις Γεώργιος τῆς Ἀγκόνας, ἀνωθεν τῆς Ὀρμιθίας, τοποθεσία περιλαμβανομένη σήμερον εἰς τὸ διαμέρισμα Λάρνακος.

130) Εἶναι τοποθεσία ΒΔ τοῦ Τρικώμου.

131) Τοποθεσία σήμερον μεταξύ ἁγίου Σεργίου καὶ Παραδείσι. ἔνθα συλλαμβάνεται πολὺ μεγάλη ποσότης ἀκρίδος. Τοποθεσία ἐπίσης εἶναι καὶ τὸ Παλιοχώρι (Palicori).

132) Τοποθεσία. 133) Τοποθεσία παρὰ τὴν Βατιλὴν. 134) Μονὴ.

135) Τραπέζα καὶ Τραπέζου (βλ. Σ. Μ. τοπωνυμ. σ. 340) τοποθεσία σήμερον.

136) Ἦσαν φέουδον (M. Latrle, l' ile σ. 43). Σήμερον τοποθεσία παρὰ τὴν Κοντέαν ὡς καὶ τὸ ἐπόμενον.

137) Τὸ Σινόρος, τοποθεσία.

138) Εἰς τὸν χάρτην μας σημειοῦται trachiala. Σῶζεται ναὸς τῆς Παναγίας τῆς Τρασειᾶς Ν τῆς Ἄχνας, τῆς ὁμωνύμου τοποθεσίας.

139) Εἰς τὸν χάρτην μας σημειοῦται: prastia puttaiaca, παρὰ τὴν Ἄσσιαν.

140) Ἀγρίδια τῆς Κ. Κεπήρ. 141) Τοποθεσία. 142) Τοῦ ἁἱ Μάμα, ποῦ εἶναι τοποθεσία σήμερον, σῶζεται ναὸς.

143) Ἡ Ἀπαλαίστρα, ἐπὶ τοῦ Πιδιά, εἶναι τσιφλικὴν ἀνήκον ἄλλοτε εἰς τὸν δικαστὴν Μεχμέτ Ἀτιτάμπεη, νῦν εἰς τὸν Κόκκινον. Ὡς τιμάριον ἐχορηγήθη (1392) εἰς τὸν Τζουάν Παπί, καὶ εἶτα (1493) εἰς τὸν Τζουάν Ἀττάρ.

πετρα (144), Ὀρνίθι, Ἀφάγγεια, Ἄσσια, Στρογγυλὸ, Μουσουλίτα, Panaria, Στεφάνη (145), Βατιλή, Μελοῦσια, ἄις Φορῆς Malura, Ἀθαινίου, Ἄρσος, Τροῦλλοί, Τριμηθουσιά, Ἄγια (Κ. Κεπήρ), Mandra, Πλατάνι, Βιτοάδα, Τσιάτος, s. Georgi d' angastina (146), μοναστήριον τῆς ἁγίας Νάπας, Monrio tis Tripimeni.

Prastij.—Παραδείσι (147), Linocorio, Φλαμμουδι, Μάνδρες, s. Zorzi Petrofani, s. Asomatos di Vatili, Μέλισσα (148), ἅγιος Φωκᾶς (149), Sentella, Agridi, ἄις Χαρίτος, μονὴ τῆς Ζόχνης (150), Colota (151), Ἀχερίτου, Λαζιά (152), s. Thodoro (153), Cavalleri, s. Zacharia (154), Ὀρμιθία, Ψυλλάτος, Γαδουράς ἢ Νέα Σπάρτη, Pendelitharia (155), Spilaros, prastio tu sor lois, s. Lucas fachi, Andeloto (156), Grapu, Desniori, Platanaria, Stiraca (157), Macucli (Κούκλια:), Trimitho, Ἰψαροί (158), Chipo, ἄις Ἰάκωβος.

Ἐπαρχία Καρπασίας.—Κάτοικοι 3.185

Βυοὶ para 2064—Σίτου μὲδ. 137.623, Κριθῆς μὲδ. 156.684, Casali.—Ἄις Θεόδωρος, s. Barbara (159), Ταύρου, Κώμα,

144) Τὰ Κατόπετρα εἶναι τοποθεσία σήμερον. Ἀνατολικῶς τοῦ Περγάμου σῶζονται τὰ εἰσέπια τοῦ ναοῦ των. Τὸ χωρίον (Ermiti) Ὀρνίθι εἶναι τσιφλικὴ σήμερον μεταξύ Ἀφάγγειας καὶ Ἄσσιας.

145) Τοποθεσία, ὅπως καὶ ὁ ἄις Φορῆς καὶ ἡ Malura παρὰ τὸ Πετροφάνιν.

146) Τοποθεσία σήμερον. Σῶζεται ὁ ναὸς ἁγίου Γεωργίου τῆς Ἀγκαστίνας.

147) Τὸ Παραδείσι παρὰ τὸν ἅγιον Σέργιον ἦτο ἐξοχὴ τῶν εὐγενῶν. Ἐσώζετο καὶ πρό τινος ἀκόμη χρόνου. Σήμερον εἶναι τοποθεσία, με εἰσέπια τοῦ ναοῦ τῆς Παναγίας τῆς Παραδεισιώτισσας.

148) Ἡ Μέλισσα, τοποθεσία σήμερον, παράγει τὰ καλῆτερα χαρούπια τῆς περιοχῆς τῆς.

149) Τοῦ ἁγίου Φωκᾶ, τοποθεσία σήμερον παρὰ τὸ Πλατάνι, σῶζεται ὁ ναὸς του.

150) Μονὴ. 151) Τοποθεσία μετὰ ναοῦ. 152) Τσιφλικὴ. 153) Τοποθεσία μετὰ ναοῦ. 154) Τοποθεσία. 155) Τοποθεσία παρὰ τὴν Ἀκαθθού. 156) Ἀμπελότο, σημειούμενον παρὰ τὴν ἁγίαν Νάπαν εἶναι τοποθεσία. 157) Ὁ Στύρακας εἶναι τοποθεσία παρὰ τὴν αθθού. 158) Τοποθεσία ὅπως καὶ τὸ Chipo. 159) Τοποθεσία.

Λεονάρισσος, Βασιλί, Λιθράγκωμη (Litranocopi), Βαθύλακας, Ριζοκάρπασον, Γαλάτεια, Zarmasso, Έρτακώμη (Haftocomi), Νετά, εἰς Συμεών, Elisi (160), Κορόνια, Γαληνόπορνη, Scalia (161), Sicada, Πατρίκι, Αὐγολίδα, Ὀδοκωρος, Stratis, Γαστριά, Καμάρα (162), Psilitrachi, Μόνιχρα, Ἐλιά, Τρίκωμον, Sclegnia (163), Μαδερόνα, Ἀναχίτα, Γιαλοῦσα, Μελέναρχα, s. Andronico di Tricomo (164), Κοιλάνεμος, Acrolissa (165), Πλαταν:σσό, Ἄρδανα, Cados (166), Λιβάδι(α), εἰς Στάθης, Cami (167), Melia.

Prastij.—Affimos, Coroni, s. Vasili, Κρίθκια (Cithia), Prastio di s. Marco di Coroni, Pironi, Agridi, Prodromos (168), Πλούσια, s. Zorzi carfuli, εἰς Σάββας, ἀγία Μαρίνα.

Ἐπαρχία Λευκοσίας.—Κάτοικοι 16.852.

Βυοί para 2833.—Σίτου μῶδ. 129.639.—Κρ:θῆς μῶδ. 407.823.

Casali.—Ἀγγλαντζιά, Ἀθαλάσσα (169), Γέρι, Λατσία, Appidima tis grias (170), Νήσου, Pij (171), ἀγία Βαρβέρα, Κοτσατίς (172), Κόρνος, Μοσφιλωτή, Mathias, Σιά, Ἀλάμπρα, Calotriyti, Λύμπια, Damidia, Λουρουτζίνα, Δάλι, Ἀγρίδι (τῆς Πο-

160) Τσιφλίκι παρὰ τὸν ἅγιον Συμεών. 161) Εἶναι τοποθεσία σήμερον ὡς καὶ τὸ Sicada, πλησίον τοῦ ὁποίου κεῖται. 162) Τοποθεσία, καλουμένη καὶ Καμάρες, ὀνομασθεῖσα βεβαίως ἀπὸ καμαρῶν ὑδραγωγείου, ἐγκαταλειφθεῖσα τῷ 1864 ὅτε Σκαλιῶται τοῦρκοι ἐφόνευσαν τὸν υἱὸν τῆς Χατζηβασιλοῦς. Βλέπε τοπωνυμικὸν Σ.Μ. σ. 369. 163) Πρὸ τῆς Ἀναχίτας πρὸς τὴν παραλίαν. Εἶναι τοποθεσία μὲ ὀλίγους οἴκους, χρησιμοποιουμένους τὸν χειμῶνα κατὰ τὴν σποράν. Ἐπίσης τοποθεσία εἶναι καὶ ἡ Ἀναχίτα.

164) Τουρκοχώρι, γνωστὸν ὡς εἰν Ἀντρονικοῦδιν τοῦ Τρικώμου.

165) Τοποθεσία. 166) Τοποθεσία παρὰ τὸ Λιβάδι. 167) Τοποθεσία ὅπως καὶ ἡ Melia.

168) Τοποθεσία παρὰ τὴν Κανακαρκάν, ὅπως καὶ ἡ Πλούσια παρὰ τὸν εἰν Ἰάκωβον καὶ τὰ τρία ἐπόμενα χωρία.

169) Τοποθεσία ἄλλοτε, σήμερον ἀγρόκτημα τῆς κυβερνήσεως Κύπρου.

170) Εἰς τὸν χάρτην μας μεταξὺ Λατσιά καὶ Νήσου σημειοῦται χωρίον Pidimata. Εἰς τινα ἀπόσπασιν ἀπὸ τὰ Λατσιά καὶ παρὰ τὴν ἀμαξιτὸν ἀπλοῦται κοιλὰς εὐφορος, ἀποκαλουμένη ἀπὴδη μα τῆς ρκάς. 171) Τοποθεσία. Σταθμὸς αὐτοκινήτων παρὰ τὸν Κόρνον. 172) Τοποθεσία.

ταμίας), Ποταμιά, Δεληκηπος, Stratiri, εἰς Σωζόμενος, εἰς Γεώργιος τοῦ Πυροῦ, Ἐπιχό, Παλαικοθρον (Palocrito), Sica, Ἐξώ Μετόχι, Minzelli, Ara (Λευκοσία πρὸς Κερήνειαν), Chiendinari (172α), Chito, Milissi, εἰς Βασίλης, Μένοικον, Κλήρου, Μαλοῦντα, Pallurocambos, Trimithia (Κοκκινότριμιθιά;), Petaglia, Παλιομέτοχον, [Curcusa] Λακατάμια, Monrio Asomatos, Βαβατσινιά, Μαργή, Αναλυέντας, Pirgo, Mungo, Pimbo, [Lefconiati] Demitri, Μακεδονίτσασ (173), Τράχωνας, s. Thodoro, Ὀμορφίτζα, Alisochilepsi, Romanos (174), Damincelo, Μιά Μηλιά, Petrosichia, Συλλούρα, Marina, Monrio di s. Sosomeno, Niochorion, Chunsida, Κυθραία, Βώνη, Τραχῶνι, Achira (Κυρὰ;) Ὀδοῦ, Κατομονή, Ἀγροτσιπιά, Μο:ριο di s. Andronico, Στρόβολος, Cori, Tripi, s. Juan di Malunda, Arethimi, Πισκοπεῖό, Πολιτικά, Πέρα, Ἀργάτες, Παῖα (Ἄγρια;), Ψιμολόφου, π. Δευτερά, Λιθροδόντας, Monrio s. Noufri, Καπέδες.

Prastij.—Monrio di Chila, Calniacchia (175), Γερόλακκος, onrios, agius, (ἀγιοῦς;), s. Andronico, Tripidi, Avlona, Chiprovassa, Terenia (176), Sarada, prastio del Siniscalco, Crionero, s. Joannis, Mavromenos (177), Μιτσερόν, Pergiolacco Καμπιά, Φαρμακάς, Παλα:χώρι, Tracha, Ψίλλινο (178), Protomastora, Φιλάνι.

172α) Μετὰ τὸ Ara καὶ Chito πρὸς τὸν Στρόβολον.

173) Μονὴ τσιφλίκι. 174) Τρία μίλια μακρὰν τοῦ Κεφαλοβρόσου ὑπῆρχε τὸ χωρίον Romanos, κατοικούμενον ὑπὸ Μαρωνιτῶν. Τὸ χωρίον τοῦτο ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὸν ναόν του Mari—Romanos, ἐκτισμένον ἐπὶ ὑψώματος, ἐξ οὗ καλεῖται καὶ Βουνό, ἀπὸ ἐνὸς περίπου αἰῶνος τῶν κατοίκων του προσελθόντων εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν. Ἴδε «Κ. Χρονικά» ΙΑ'. σελ. 294.

175) Καλογιαννάτα, μεταξὺ Αὐδήμου καὶ ἀγίου Θωμᾶ. Τὰ κτήματα τοῦ Καλογιάννη καίτοι παρετυμολογεῖται κοινῶς ὅτι παράγουσι καλὸν γέννημα. Βλέπε Σ.Μ. Τοπωνυμ. σ. 402. Χωρίον Ουρίο σημειοῦται πρὸ τῆς Τριμιθιάς. 176) Δερύνεια;

177) Ἴδε σημ. 60. Τὸ τῆς Λεμεσοῦ ἀναγράφεται ὡς καὶ τὸ τῆς Λευκοσίας Μανρομενος. Τῆς Λεμεσοῦ προφέρεται σήμερον Μαραμμένος. Ἀγνοοῦμεν ἂν σώζεται ὡς τοποθεσία τὸ τῆς Λευκοσίας. 178) Τοποθεσία μεταξὺ Λιθροδόντα καὶ Λευκάρων.

Ἐπαρχία Κερνηείας.—Κάτοικοι 1382.

Buoi para. 1764.—Σίτου μὲδ. 113.224.—Κριθῆς μὲδ. 146.567.

Casali.—Κουτσοβέντης, (π. καὶ κ.) Δίκωμον, Agridi, Diorini Κρηνή, Βλέσσια, Ἀσώματος, Κοντεμένος, αἶς Ἀρμόλας, Σύσκιλος, Δάρνακα (τῆς Λαπήθου), Καμπυλή, Κορμακίτης, Βασίλεια, Λάπηθος, Petomeni, Καρπάσια, Διόριος, Ἐλιά, Τριμίθιν, Τέμπλος, Ρηάτικον (179), Πιφάνη (180), αἶς Ἐπίκτητος, Κλεπίνη, Montio di Crina.

Prastij.—Figlieri (181), Zeri, Onchia (182), Colenia, s. Zorzi di Nati, Cocha, Flada (Φόττα ;) Chirnicoli, Μαρκί (183), Μόρτου, Pagliosambra, αἶς Βρόσις, αἶς Γεώργις, Caria, Πλατωμάτι (184), Ἀττάλου, Terranusa, Χάρτζια, Πάναγρα, Caronia (185), Vimos, S. Charri, (186), Tarnithia, Demathonia, ἀγία Εἰρήνη, ἩΡετᾶγλια, Κάρμι, Τραπέζου (187), Sambro, Limniatis, Ἀχειροποίητος, Παλ:όσοφος, prastio de s. Anna Cerinoso.

Ἐπαρχία Πεντάγειας. Κάτοικοι 19.639.

Buoi para 1669.—Σίτου μὲδ. 87.582.—Κριθῆς 270.441.

Casali.—Menico, Ὁρούντα, Ἀκάτζι, Mavromaria, Δένεια, s. Arniaco (Μονὴ Ἀρνακιοῦ;), Αὐλώνα, Pagliomassara, Φλούδι, Metochi, Chirra (Κυρά ;), Καπούτιν, Πέτρα, ἀγιος Γεώργιος, s. Nicolo, Melanira, Peristeronari, Ἀμπελίκου, Ἀστρομερίτης, Montio di s. Marco, Lacana, Λεύκα, Ἀγιά, Cafrallo, sa Marina, s. Viriginatos, Περιστερῶνα, Cannavia, Herini, Κυπεροῦντα, Ἄλωνα, Dipotamin, Marathasa del conte, Anemoclidu (188), Dicoli, Μηλιά, Zerdines, Cazimumuro (189), Καλοπαναγιότης, Chiglia, Μουτουλλάς, Πεδουλάς, Λεμύθου, Καμινάρια, Σπήλιοι, Κατώμυλος (190), Μάραθος (191), Βυζατζιά, Ζερὸς, Diosmachi, Argirina, Cosma et Chiellachi, s. Andrea, Πολύστιπος, Candies, Mnassi, Συριανοχώρι, Tennuri, chino Prastio, Arrachi (Ἀργάκι ;) Κατοκοπιά, κάτω καὶ πάνω Ζώδια, Casinera, Alona de Elichico, Alona de Messer Zacomis.

179) Τοποθεσία. 180) Τοποθεσία. 181) Πυλέρι; 182) Ὀργα; 183) Τσιφλίκι. 184) Τσιφλίκι ὅπως καὶ ἡ Ἀττάλου.

185) Κερήνεια. 186) Ἄτις Χαράλαμπος, τοποθεσία. 187) Τσιφλίκι. 188) Ἴδε ὑποσημ. 64. 189) Ἴδε ὑποσημ. 67. 190) Ἴδε ὑποσημ. 72. 191) Ἴδη ὑποσημ. 69.

cornio, Πεντάγεια, Alona de Melopoli, Ἐλιά, Παλιοχωρι, Acca, Πλατανιστάς, Nichisa, Μόρφου, Gierimu, Athassi, Limi, Εὐρόχου, αἶς Ἐπιφάνιος, Κοράκου, Τεμπριά, Aza di Malatesta, Aza del Palon, Ἀγκολέμη, πάνω καὶ κάτω Κουτραφάς, Νικητάρι, Ποτάμιν, Ἀσίνου, Avlocu, Alichioti, Piphani, Φτεριοκῶδι, Κακοπετριά, Γαλάτα, Σιναόρου, Cagliama, Marathasa real, Mosfilo, (Μοσφιλέρι ;) Τρουλλινός.

Prastij.—Ipsoperi, s. zorzi orati, s. Dimitri, Alona di s. Lois, Ἀκολιοῦ (192), Alesto, Ξυλιάτος, Poghatis, Zerondas, Xirita, Schinidi, Pterigi, Platani (193), s. Apostoli, Crasuliti, Μασσάρι, Λιμνίτης (194), Limnia, Φλάτσου, Ἀγριολαδοῦ, Καταφόρο (195) s. Thodoro.

Ἐπαρχία Χρυσοχοῦ. Κάτοικοι 7402.

Buoi para 1454.—Σίτου μὲδ. 31.684. Κριθῆς μὲδ. 45.704.

Casali.—Πωμός, Zaglio (Γάγλις ;) Ἐσσω Μακοῦντζ, Πόλις Χρυσοχοῦ, Γουδιῆ Γουτι, Goli, Ἰσίδωρος, Mermicodu (Μερμικόφ;) Πελαθοῦσα, Gallendi, Κινοῦσσα, Melania, Μελαμιού, αἶς Δημητριανός, Μεγάλη Μηλιά, Φύτη, Περιστερῶνα, Μιλιάδα, Λουσώ, Τριμηθουσιά, Εὐρέτου, Φιλοῦσσα, Chio (Τζιὸ), Σαρχμάς, Anemi Κρίτου Μαρότου, Κανναβιού, Montio s. Zorzi, Κολόνι, Δρούσιζ Τέρρα, Critu de Antiochia, Λάσσα, s. Mina, Σίμου, Cluerepi Licrinu, Miglia, Γιόλου (Jolu), Θελέτρη, Κάθηκας (Cadica) Θερμοκρήνη (196), πάνω καὶ κάτω Ἀρόδες, Chortini, Melaria, Ginochorion, Idrami, Ἀντρολίκου, Potami, di Calandio, Vosolachi, Curullades.

Prastij.—Sinadin, Crommidia (197), Chrusopateritissa, s. Zorzi.

192) Τσιφλίκι. 193) Ἴδε ὑποσημ. 65. 194) Τσιφλίκι. 195) Ἴδε ὑποσημ. 66.

196) Τοποθεσία παρὰ τὸ χωρίον Ἀρόδα. Βλέπε <Κ. Χ.> Α'. σελ. 84—9. 197) Τοποθεσία.

ΠΑΛΑΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

Ὁ ναός τοῦ τιμίου Σταυροῦ καὶ ὁ κώδιξ τῶν ἁγῶ Λευκάρων.

Μετ' ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων φυλάττονται εἰς τὸ χρηματοκιβώτιον τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, ναοῦ τῶν πάνω Λευκάρων, τοῦ διαμερισματος Λάρνακος, δύο λίαν ἐνδιαφέροντα χειρόγραφα, ἡ ἀκολουθία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Λαμπαδιστοῦ μετὰ τῆς τοῦ ἁγίου Νεοφύτου, ἐκ Λευκάρων καταγομένου, καὶ χαρπῶς κώδιξ, διαστάσεων 0.28×0.18 ἐκ 312 σελίδων ἀποτελούμενος ἠριθμημένων ὑπὸ νεωτέρας χειρὸς. Μεταξὺ τῶν φύλλων αὐτοῦ παρατηρεῖται καὶ ἀριθμὸς τῶν τοιούτων διαφόρου μεγέθους καὶ ποιότητος χάρτου ὑστέρως πάντως παρερραμένων. Ὁ κώδιξ αὐτὸς ἤρχισε νὰ χρησιμοποιηθῆται κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΗ'. αἰῶνος ἐπὶ Μητροπολίτου Κιτίου κυρίου Μακαρίου, τοῦ ὁποίου φέρει ἀφιέρωσιν περιλαμβανομένην εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ κώδικος, εἰς τὴν πρώτῃν αὐτοῦ σελίδα :

«αφοδ' Φεβρουαρίου κζ'.

κώδικας τῆς ἐκκλησίας τοῦ τιμίου Σταυροῦ τῶν Πάνω Λευκάρων περιέχων τὰ ὅσα πράγματα ἔχει ἡ ἐκκλησία κινητὰ καὶ ἀκίνητα καὶ τιναις παλαιαῖς ἱστορίαις βεβαιούσαις τὸ τίμιον καὶ σεβάσιμον ξύλον τοῦ τιμίου καὶ Ζωοποιοῦ Σταυροῦ.

«Ὁ Κιτίου Μητροπολίτης Μακάριος ἐπιβεβαίωσιν.»

Ὁ κώδιξ κατὰ τὸ 1837 ἐδόθη ἀπὸ τὸν ἐπίτροπον τοῦ ναοῦ Μακάριον, Οἰκονόμον, καὶ ἐσταχῶθη εἰς τὴν Μονὴν Μαχαιρᾶ εἰς τὴν ὁποίαν, ἐκ πολλῶν σχετικῶν σημειωμάτων σωζομένων, φαίνεται ὅτι ὑπῆρχον μοναχοὶ εἰδικῶς ἀσχολούμενοι καὶ ἐπιδιδόντες εἰς τὴν τέχνην τῆς σταχώσεως ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων. Διατὶ ὅμως ὁ κώδιξ ἀπὸ τοῦ 1770 ἐδόθη πρὸς στάχωσιν τῷ 1837; Μήπως αὕτη εἶναι ἡ δευτέρα, τῆς πρώτης σταχώσεως, ἴσως τῆς κατὰ τὸ 1744, φθαρείσης; Ἀπὸ τὴν σχετικὴν διὰ τὴν στάχωσιν ἐνθύμησιν, τὴν περιλαμβανομένην εἰς τὴν 297 σελίδα τοῦ κώδικος, καὶ ἔχουσιν ὡς ἀκολουθῶς οὐδόλως ὡς πρὸς τοῦτο διαφωτισθῆμεθα.

«1837 διὰ γρ. 8. Μ[αῖδία] 20 :

ὁ παρὼν κώδικας τῆς ἐκκλησίας τοῦ τιμίου Σταυροῦ Λευκάρων ἐσταχῶθη εἰς τὸ ἱερὸν Μοναστήριον τῆς Μαχαιράδος ἐπὶ

τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Οἰκονόμου κυρ Μακαρίου, υἱοῦ ποτῆ Χατζημάρκου, κατὰ τὴν ὡς ἄνωθεν χρονίαν, ἔπου κουστίζει ἡ ἐξοδία τοῦ παρόντος βιβλίου Δεκεμβρίου 21 ἔλαβα ὅπου μου ἐστάλην ἀπὸ τὸ ἄνωθεν Μοναστήριον, καὶ ἄς εἶναι εἰς ἐνθύμησιν».

Εἰς τὰς σελίδας τοῦ κώδικος τούτου, ἐκ τῶν ὁποίων πολλαὶ εἶναι λευκαὶ, ἀρχικῶς προοριζομένου διὰ τὴν καταγραφὴν τῶν κτημάτων τοῦ ναοῦ κινητῶν καὶ ἀκινήτων, ἔχουσιν ἐπίσης σημειωθῆ, ἀτάκτως καὶ χωρὶς χρονολογικὴν σειρὰν, ἀνανήσεις, ἱστορικὰ σημειώματα καὶ διάφορα ἄλλα, ἐκ τῶν ὁποίων ἀντιγράψαντες τὰ μᾶλλον ἐνδιαφέροντα δημοσιεύομεν κατωτέρω. Ἐκ τῶν σημειωμάτων τούτων ἡ περιγραφή τῆς διὰ θαύματος εὐρέσεως τοῦ τιμίου ξύλου, τοῦ ὑπάρχοντος εἰς τὸν ναὸν τοῦ Σταυροῦ Λευκάρων ἐνδιαφέρει μὲγάλως. Αὕτη ἀντεγγραφή ὑπὸ Λεοντίου τινὸς ἄλλοτε ἱερέως εἰς τὸν ναὸν τοῦτον κατὰ τοὺς περὶ τὸ 1774 χρόνους, κατὰ τοὺς ἀπογόνους τούτου, ἀπὸ μὲγάλου ὀγκῶδες χειρόγραφον, ὅσον ἕνα σὺνήθες κιβώτιον πετρελαίου, διασωζόμενον εἰς τὸν ναὸν τοῦ Σταυροῦ, ἐπὶ τοῦ ὁποίου καὶ πρὸ 30 μόλις ἐτῶν ἐκάθηντο οἱ διακονοῦντες εἰς τὸ ἱερὸν παῖδες καὶ ἔκοπτον τὸ ἀντίδωρον. Τὸ χειρόγραφον τοῦτο, πολύτιμον κατὰ πᾶσαν βεβαιότητα, περιέχον «διάφορες ἱστορίες παλαιὰς γιὰ τὴν Κύπρον» ἀπωλέσθη πρὸ τινῶν δεκαετηρίδων. Τὴν αὐτὴν τύχην εἶχον ὁ ἄμβων καὶ τὸ προσκνητάριον τοῦ αὐτοῦ ναοῦ, ξυλόγλυπτα, ἐνδιὰφερούσης τεχνοτροπίας.

Κατὰ τὸ σημείωμα τοῦ κώδικος ἡ περιγραφή τῆς εὐρέσεως τοῦ τιμίου ξύλου περιείχετο εἰς παλαιὰν μεμβράνην, ἀποκειμένην εἰς τὸ Μοναστήριον ἐξηρητημένον ἀπὸ τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν, εὐρεθεῖσαν κατ' ἀγαθὴν τύχην ἀπὸ παπᾶ Σέργιον τινά, ἐνταλέντα ἀπὸ τὸν Μακαριώτατον νὰ ἐλέγξῃ τὰ κατὰ τὸ Μοναστήριον τοῦτο μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐπιστάτου αὐτοῦ. Νὰ ὑποθέσωμεν ἐκ τοῦ ὅτι ἡ ἐν λόγῳ περιγραφή ἀντεγγραφή ἴσως περὶ τὸ 1798 εἰς τὸν κώδικα Λευκάρων, καὶ κατὰ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Λεοντίου, ἀντιγραφῆως, ἐκ τοῦ ὀγκῶδους χειρογράφου τοῦ ὑπάρχοντος εἰς τὸν ναὸν Σταυροῦ, ὅτι τοῦτο καὶ ἡ ἀνευρεθεῖσα μεμβράνη ἀποτελοῦσιν ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ χειρόγραφον :

Ἡ ἀνεύρεσις τῆς μεμβράνης, κατὰ τὸ σχετικὸν σημείωμα, ἐγένετο κατὰ τὸ 1760, ἡ δὲ ἐν αὐτῇ περιγραφῇ τῆς εὐρέσεως τοῦ τιμίου ξύλου, ὡς ἔχει ἀντιγραφῆ εἰς τὸν κώδικα τοῦ Σταυροῦ Λευκάρων τοῦ 1774, εἶναι προσομοία πλὴν ἐλαχίστων διαφορῶν ἐκείνης ἢ ὁποία περιέχεται εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Κυπριανοῦ. Μή-

πως και ουτος εκ της μεμβράνης ταύτης ήντησεν την περιγραφήν του θαύματος της εϋρέσεως του Σταυρου; Πολλοι λόγοι, νομίζομεν, συμβάλλουσιν εις την υπόθεσιν ταύτην. Εις την ιστορίαν του (έκδ. 1933 σελ. 220) σημειούται: «Έτει δὲ 1341 συνέβη θαύμα διὰ του τιμιου ξύλου του Σταυρου, τὸ ὁποῖον διηγούμεθα καθὼς αὐτὸ εϋρομεν γραμμένον και μαρτυρημένον.» Καίτοι ἡδύνατο νὰ ὑφίστατο και ἄλλο χειρόγραφον, φρονοῦμεν διτι ὁ Κυπριανός, πιθανότερον, ἀντέγραψεν ἀπὸ τὴν μνημονευομένην μεμβράνην, ἐπειδὴ ὡς ἀρχιμανδρίτης τῆς ἀρχιεπισκοπῆς, ἀφ' ἧς ἐνετάλη ὁ παπασέργιος εἰς ἔλεγχον του Μοναστηρίου, θὰ ἐγνώρισε τὴν εϋρεσιν τῆς μεμβράνης και θὰ ἔσπευσε νὰ ἔχη ἀντίγραφον διὰ τὸ πόνημά του. Εἰς τὴν υπόθεσιν ταύτην συμβάλλει, νομίζομεν, τὸ σημείωμα του κώδικος Λευκάρων, τὸ ὁποῖον ἐγράφη ὑπ' ἄλλης χειρὸς ἢ ἐκεῖνης του Λεοντίου εϋθὺς ἀμέσως μετὰ τὸ τέλος τῆς διηγήσεως και ἔχει ὡς ἀκολουθως: «τὸ ὁποῖον ἐσέβι εἰς τόπον ὡς φαίνεται εἰς τὴν ιστορίαν τῆς Κύπρου ὡς φαίνεται εἰς τὸ δωδέκατον κεφάλαιον τῆς αὐτῆς βίβλου εἰς φύλλον 150 ἐπὶ τῆς βασιλείας Οὐγου του βασιλέως.»

Ἡ περιγραφή τῆς ἀνεύρεσεως του Σταυρου εἰς τὸν κώδικα Λευκάρων ἔχει ἀπὸ τὴν του Κυπριανου τὰς ἀκολουθους διαφοράς. Φυλ. 212.

Εϋρεσις του τιμιου ξύλου

«Κατὰ τὸ 1760 ἔτος ἐρχομένου μου εἰς τὴν Λευκοσίαν και πηγαίνοντας αὐτοῦ ἱκανὸν καιρὸν και ἐργοχειρῶντας κουμάχια (1) βρήκα δύο ἀνδρας ἐκ τῆς αὐτῆς πόλεως Λευκοσία και ἡμῖν συγκατοικος μετ' αὐτούς. βουλόμενος αὐτούς εἰς τὸ του ἀγίου Γεωργίου του Σπαθαρικοῦ τὸ Μοναστήριον ὑπάγειν ἠκολούθουν καγὼ μετ' αὐτῶν. πορευομένων δὲ αὐτῶν ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια και ἐργαζόμενοι τὴν μεταξικὴν ἐργασίαν, πορευόμενος ἐγὼ μόνος μου και συγκατοικούντας με τινὰ ἱερέαν Σέργιον ὀνόματι και ἐργαζόμενος τὴν μεταξικὴν ἐργασίαν. ἐν μιᾷ δὲ τῶν ἡμερῶν ἐρωτῶντας με ἐν ποίῳ χωρίῳ εἶμι εἶπον πρὸς αὐτούς. ἐγὼ εἶμι ἐκ του χωρίου Λεύκαρα ἔνθα ἐστὶ τὸ πανσεβάσμιον και πανάγιον ξύλον του Κυρίου μας, ὃ ἡ ἁγία Ἐλένη ἀφήκεν αὐτῷ αὐτοῦ ὡς ἔχομεν

1) Κουμάχι. Χονδρὸν ὕφασμα, ὡς τὸ δίμιτον, ὑφαινόμενον ἴδια εἰς τὸ Καρπάσι, χρησιμοποιούμενον δι' ἱερατικὰς στολάς. Σήμερον χρησιμοποιεῖται διὰ στιχάρια και «ζιμπούνια» ἀνδρῶν.

ἐξ ἀκοῆς ἐκ τῶν προγόνων ἡμῶν, και διτι ἀτίμητός ἐστι θησαυρός, ἐν οὔτε ἡ ἡμῶν πατρίς Κύπρος, οὔτε αἱ περιβόητοι πόλεις πλουτοῦσιν ἐκ του αὐτοῦ βασιλικου θησαυρου, ὡς πλουτεῖ και ἐκ του αὐτοῦ διαφυλάττεται ἡ ἐμοῦ πατρίς ὡς μάρτυς ἐστὶ και ὁ ἱεροκήρυξ Ἐφραῖμ γράφων εἰς του ἀγίου Κύρκου τὴν διαθήκην δι' αὐτὸν οὕτως «Ἴον (2) ἐστὶ τὸ ἐν Λευκάρους τιμώμενον ξύλον. οὔτε ἐν Λυα ἐώρακα οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις οὔτε ἐν τῷ ὄρει τῷ Ἄθω εὐωδιαν ἔχει ἀρρητον». Ταῦτα δὲ οὕτως γέγραπται παρ' αὐτοῦ, ὡς αὐτόπτης γέγονεν κατ' ἔτος του μεγάλου θησαυρου και βλέπων τὰς ἀπείρους ἰάσεις ἃς παρεῖχε τοὺς μετὰ πίστεως αὐτοῦ κατασπαζομένους. ταῦτα δὲ καμὸς διηγούμενος ὁ ἀνωθεν ἱερεὺς Σέργιος ἤκουε προσεχῶς (3) τοῖς παρ' ἐμοῦ λαλουμένοις ἐκπληττόμενος και θαυμάζων ἐπὶ τῇ παρουσῇ διηγήσει. συμβαίνοντας δὲ κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας ἀποθανεῖν τινὰ ἐπιστάτην ἐνός Μοναστηρίου και προσταζομένου (παρὰ του ἀγίου Μακαριωτάτου) του προγεγραμμένου (4) συγκατοίκου μου παπασεργίου του ἐξετάσαι τὰ περὶ του Μοναστηρίου ἔνθα ὁ αὐτὸς ἐπιστάτης ἔδωσε τὸ κοινὸν χρέος, και ἐξετάζοντας αὐτὸς τὰ πάντα εὗρηκεν (ὡ τῆς του τιμιου και ζωοποιοῦ σταυρου οἰκονομίας) ἐν τινι μεμβράνη παλαιᾷ διηγουμένη. τὰ περὶ του τιμιου ξύλου λέγων οὕτως:

«Ἐρχομένη ἡ ἁγία Ἐλένη ἐκ τῆς ἁγίας Ἱερουσαλήμ με τὰ ἁγία ὁπου ἐβάσταν και νυκτερεύοντας εἰς τὸ χωρίον Τόχνης ἤκουσεν ἀοράτως φωνὴν λέγουσαν αὐτῆς. Κυρία Ἐλένη, ἀπὸ τὰ ἁγία ὁπου βαστάς νὰ ἀφήσης και ἐδῶ. ἡ δὲ προστάξασα και φέροντάς τῆς τὸ ἅγιον ὑποπόδιον και ποιοῦντας αὐτῷ τμήματα τέσσαρα τὰ τρία τμήματα ἐμοίρασεν αὐτὰ τὸ καθὲν τμήμα μέρη τέσσαρα (5). Τὸ δὲ τέταρτον μέρος ἀφήνοντας αὐτὸ σῶον και κοσμήζοντας αὐτὸ μετὰ πολλοῦ ὄλθου, ἀφήκεν αὐτὸ ἐκεῖ, κτίζοντας και ὠραίαν ἐκκλησίαν ἢ και σώζεται ἔως τὴν σήμερον, πορευόμενος ἐκεῖ (6) εἰς τὸ αὐτὸ χωρίον τὸ πανάγιον ξύλον ὡς ἡ ἱστορία δηλοῖ χρονοῦς χιλίους. Τὸ ἔτει δὲ 1318....»

Ἡ περιγραφή του Κυπριανου ἀρχίζει ἀπὸ του: τῷ ἔτει δὲ 1318. Β'. Κυπρ. σελ. 221, στιχ. 21 (έκδ. 1933).

«Ἡθέλησεν ὁ βασιλεύς....ἐπειδὴ ὑπόφεραν με κακὴν εὐχαρίστησιν των ἐκεῖνοι του χωρίου»....

2) Βιολέττα. 3) Προσεκτικῶς. 4) Προμνησθέντος.

5) Βλέπε «Κ. Χ.» ΙΑ'. σελ. 14. 6) Διεφύλαχθη, ἔμεινε ἐκεῖ.

Εἰς τὸν κώδικα Λευκάρων ἐλλείπουσιν αἱ τρεῖς πρῶται γραμμαί, ἀκολουθεῖ δὲ: «Μὴ ὑποφέροντες δὲ οἱ τοῦ χωρίου ἐκείνου ἄνθρωποι τὸ νὰ τοὺς ἀφαιρεθῇ...»

Γ'. «Ἄρχισε παραχρήμα νὰ ὀμιλεῖ ἐλεύθερα. Οἱ δὲ Λατίνοι οἱ μετὰ τῶν ρωμαίων...»

Εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ ὁ Κυπριανὸς (σελ. 222) μετὰ τὴν λέξιν «ἐλεύθερα» συνεχίζει προσθέτων τὸν θαυμασμὸν τῶν ἄλλων καὶ τὴν εὐλάβειαν τῆς Μαδάμας Μαργαρίτας δὲ Βλέσια (7) καὶ ἀποδεικνύων τὸν ἱστορικὸν Γιβλὲτ λαθναθόμενον.

Δ'. «Μέρικοι ἐκ τούτων ἔλεγον ὁμολογοῦντες ἀληθῆ εἶναι...»

Κυπριανὸς (σελ. 222 στιχ. 32): «μερικοὶ δὲ ἐκ τούτων ὁμολόγησαν ἀληθῆ εἶναι.»

Ε'. «καὶ ἐκίνησε πλέον ἀνεμποδίστως.»

Κυπρ. (σελ. 223 στιχ. 18): «καὶ ἐκίνησε ἀνεμποδίστως.»

Στ'. «Ἐκτύπησε τὸ ποδᾶρι του.»

Κυπρ. (σελ. 225 στιχ. 2) «ἐτσάκκισε τὸ ποδᾶρι του.»

Ὁ ναὸς τοῦ τιμίου Σταυροῦ ἀνηγέρθη τὸ πρῶτον κατὰ τὸ 1341 ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ Γαβριήλ, λαβόντος χρήματα ἀπὸ τὴν Ἄλυσίαν, ὡς ἀναφέρεται εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς ἀνευρέσεως τοῦ Σταυροῦ. Ἀπὸ τῆς ἀγεγέρσεώς του μέχρι τοῦ 1740, ὅτε ἀνεκαινίσθη ἐπιτροπεύοντος τοῦ Οἰκονόμου Μακαρίου Ἰακουμίδου, ἀγνοοῦμεν τὰ κατ' αὐτόν. Τὰ γενόμενα ἐξοδα ἀνακαινήσεως, εἰκονοστασίου, εἰκόνων κλπ. ἀναγράφονται λεπτομερῶς εἰς τὸν κώδικα ἀπὸ τῆς 201 σελίδος κέξ. Τὸ εἰκονοστάσιον, ξυλόγλυπτον, πολὺ καλοῦ σχεδίου καὶ ἐπεξεργασίας, ὀφείλεται εἰς τὸν Ρόδιον Κυριακὸν ἢ Χατζηκυριακὸν, πρὸς τοῦτο μετακληθέντα ὑπὸ τῶν ἐπιτρόπων Δουράτζου καὶ Λεοντίου πρωτοσυγγέλου, μετὰ τῶν μαθητῶν του Χατζηνικόλα καὶ Χατζηχριστοφίδη, οἱ ὅποιοι κατεσκεύασαν συγχρόνως τὴν ἀγίαν Τράπεζαν, καὶ τὸν Δεσποτικὸν θρόνον. Τοῦ λεπτοῦργοῦ τοῦ τέμπλου Κυριακοῦ γίνετα μνεία καὶ ἐπὶ τῆς λεγομένης «θύρα τοῦ τιμίου ξύλου,» ἐφ' ἧς ἔχει χαραχθῆ:

«αἱ θεῖαι αὐταὶ εἰκόνες, ὥσπερ βλέπεις αἱ τῶν ἑορτῶν ἁγίων τ' ἀποστόλων καὶ ἡ θύρα δὲ τοῦ Παναγίου ξύλου

7) Βλέπε. Hackett—Πάπαϊωάννου σελ. 297β.

δι' ἀνδρέου τε συνδρομῆς Γερωνύμου καὶ Χριστινοῦς σιμίου τε καὶ τῶν τέκνων πόθη Λεοντίου Ἱερομονάχου

Φιλοθέου χεῖρ ἱστόρησεν ἅμα ἔτη ἀπὸ ΧΥ αψμθ τοῦ τέμπλου λεπτοῦργοῦ Ροδίου Κυριακοῦ.»

Ὁ ἀναφερόμενος Φιλόθεος ἦτο μοναχὸς, μαθητῆς δὲ τοῦ ἱεροδιακόνου Νεκταρίου, ζωγράφου, εἰς τὸν χρωστήρα τοῦ ἑοίου ὀφείλονται αἱ εἰκόνες τοῦ ναοῦ καὶ ἡ ἐπιχρῶσις τοῦ εἰκονοστασίου ὡς φαίνεται ἐκ σημειώματος εἰς τὴν Ἄποκαθλήωσι-ν, ἔχοντος οὕτως:

«Μνήσθητι Κύριε τῶν κεκοιμημένων δούλων σου Φιλαρέτου Ἱερομονάχου

Τὸ χιλιοστὸν ἐπιτακοσιοστὸν ἐξηκοστὸν πρῶτον ἔτος ΧΥ Ἱεραρχούντος τοῦ Πανιερωτάτου καὶ λογιωτάτου Κυρίου Μακαρίου ἐν δὲ

τῇ παρουσίᾳ μονῆ ἐπιστατοῦντος τοῦ αἰδεσιμωτάτου κυρίου Λεοντίου καὶ Μαρίας

τῆς αὐτοῦ πρεσβυτέρας καὶ τῶν τέκνων ἐγένετο ἡ χρυσογραφία τοῦ παρόντος

Τέμπλου σκέψει δὲ καὶ προνοία τοῦ εὐλαβοῦς προσκυνητοῦ ἀνδρονίκου καρυδῆ.

συνδρομῆ καὶ δαπάνῃ τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ Τζώρζου καὶ πάντων τῶν εὐσεβῶν

Χριστιανῶν τῶν κατοικούντων ἐν τῇ κώμῃ ταύτῃ ὡν τὰ ὀνόματα γράψον Χριστὲ βασιλεῦ ἐν βίβλῃ ζωῆς μνησθεὶς ἀβραάμ Ἰσαάκ καὶ Ἰακώβ τῶν σῶν ἱκετῶν ἔτι δὲ μνήσθητι καμοῦ τοῦ ταπεινοῦ Νεκταρίου ἱεροδιακόνου ζωγράφου καὶ τῶν ἐμῶν μαθητῶν Λεοντίου, Φιλαρέτου καὶ Φιλοθέου τῶν μοναχῶν.» (8)

Ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων τοῦ ναοῦ ἐνδιαφέρει παλαιὸν

8) Εἰς τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τοῦ μεγάλου πλαισίου τοῦ Σταυροῦ καὶ κάτωθεν παραστάσεως τοῦ Ἐνταφιασμοῦ ἀπεικονίζεται σεβίζων ἐπίσκοπός τις, Ὀλβιανός, ὡς φαίνεται ἀπὸ ἐπιγραφὴν ἔμπροσθεν αὐτοῦ: «Ω ΣΤΑΒΡΕ ΜΟΥ ΩΩΩΩ ΜΕ ΑΜΑΡΤΩΛΟΝ ΠΟΙΜΕΝΑ ΟΛΒΙΑΝΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΛΕΥΚΑΡΩΝ.» Οὗτος κατὰ τὸν Ι. Περισιτιάνην, εἶναι ὁ ἐπίσκοπος ἐκεῖνος τῶν Λευκάρων ὁ ἀναγνωρίσας τὸν ἐν τῇ κέρατῃ ἀνευρεθέντα Σταυρὸν Τόχνης (1340). Βλ. Ἐκκλ. Κήρυκα 1911 τόμ. Α'. σελ. 275—6.

ευαγγέλιον εκδόσεως τοῦ αψα, εἰς τοῦ ὁποῦ τοῦ ἐξώφυλλον, ἐφθαρμένον εἰς τὸ ἄκρον, ἀναγράφεται ἐνδιαφέρουσα ἀνάμνησις, ἀναφερομένη εἰς τὸν δραγομάνον Χατζηγεωργάκη καὶ τοὺς ἀρχιεπισκόπους Χρυσάνθον καὶ Κυπριανόν:

† 1809. μαρτίου 15. ἐθανάτωσαν τὸν Χατζηγεωργάτην δραγομάνον εἰς τὴν πόλιν, ὁ ὁποῖος ἔκαμε χρόνους στὴν δραγομανίαν καὶ μακαρίσατε αὐτόν. εἰς ταῖς εἴκοσι Ἀπριλίου ἦλθεν... Χατζηκυριακοῦ τοῦ γαμβροῦ του καὶ ἀδελφοῦδες του καὶ θυγατέρες του... τὸν Χατζημιχαήλιν τὸν θεῖον του καὶ ἄλλους τινὰς καὶ τοὺς ἐφυλάκισαν καὶ (1810) Ἰουνίου ἔκαμαν τοὺς δύο ἀρχιερεῖς τῆς Κύπρου τὸν Μακαριώτατον... εἰς τὸν Εὐριππον θεῖον καὶ ἀνεψιὸν καὶ εἰς ταῖς 17 ἦλθαν οἱ... καὶ εἰς τοὺς 30 τοῦ Ὀκτωβρίου (9) ἐχειροτονήθη ὁ Οἰκονόμος τοῦ Μαχαιρᾶ Μακαριώτατος ὄνομ... ἀπὸ χωρίον Στρόβολον ἐχειροτόνησαν καὶ Κιτίου... Κυρηναίας ὀνόματι Μελέτιον νοεμβρ... ἐχειροτόνησεν δ' αὐτόν ὁ ἀρχιεπίσκοπος τοῦ ἀγίου Σινᾶ ὄρους... καὶ ὁ Μακαριώτατος... εἰς τὸν εὐριππον Ὀκτωβρίου 4, ἔκαμε δὲ εἰς τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον ἀπὸ τοῦς 1768 ἕως τοῦς 1810... χρόνους ὁ δὲ ἀνεψιὸς του ἐστράφη εἰς τὴν Κύπρον... θρόνον καὶ εἰς τοὺς αὐθ'. Ἰανουαρίου 22.

1792 ἀρχὴ θανατικοῦ εἰς Λεύκαρα

ἐκτυπήθη μὲ τὴν ἀσθένειαν Τιμόθεος πρωτοσύγγελος πέντε ἀπριλλίου καὶ ἔκαμαν ἱκανὴν ἐλεημοσύνην ἕως τριακόσια γρόσια

9) Δὲν ἦτο γνωστὴ ἡ ἀκριβὴς ἡμερομηνία τῆς χειροτονίας τοῦ πλείστων παραδεχομένων τὴν 29ην Ὀκτωβρίου (J. Hackett-Παπαϊωάννου, Ἱστορ. ἐκκλ. Κύπρου σ. 311α). Εἰς χρονικὰ σημειώματα, τοῦ Παναγῆ Ἀγγελάτου («Κ. Χρονικά» Β' 228) καὶ εἰς τὸ ὄφ' ἡμῶν ἐκ Λύσης δημοσιευθὲν (Κ. Χ. Η' σελ. 84) ἀναφέρεται ἡ 30ῆ Ὀκτωβρίου ἧτις συμπίπτει νὰ εἶναι ἡμέρα Κυριακῆ: «Ἐκ τοῦ αὐτοῦ σημειώματος τοῦ Ἀγγελάτου πληροφορούμεθα ὅτι, ὁ θάνατος τοῦ ἀρχιεπισκόπου Χρυσάνθου ἐπεσυνέβη τὴν 1ην Σεπτεμβρίου, καὶ οὐχὶ τὴν 2 Ὀκτωβρίου, ἐνῶ τὸν αὐτὸν ἐνταῦθα ἀναφέρεται ἡ 4 Ὀκτωβρίου. Περί τοῦ Χατζηγεωργάκι βλ. «Κ. Χ.» Α'. σελ. 84 καὶ πλείοτερα εἰς τὸ περὶ αὐτοῦ βιβλίον τοῦ Κ. Μυριανθοπούλου. (Χατζηγεωργάκης Κορνέσιος, ὁ διερχόμενος τῆς Κύπρου 1719—1809... Λευκοσία 1934). Ὁ Κιτίου Χρυσάνθος ἐπέστρεψεν εἰς Κύπρον 23 Μαΐου 1812.

καὶ εἰς τὰς δώδεκα τοῦ ἀπριλλίου ἀπέθανεν. ἀπὸ τὸ πρῶτ' ἕως τὸ δεῖλγρ. ἔκαμαν καὶ δὲν εὐρέθη χριστιανὸς νὰ τὸν πάρουν εἰς τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τὴν τάξιν, μόνον εὐρέθησαν δύο τούρκους καὶ ἔδωσαν τοὺς ἑκτὼ γρόσια καὶ ἐπῆραν τὸν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἀνοῖξαν καὶ τὸν τάφον του καὶ ἔκαμαν τὴν τάξιν οἱ ἱερεῖς οὐδὲ κερίν ἀνάψαν οὐδὲ λάδι τοῦ ἐβάλαν καὶ ἐγύραν τὸ ξυλοκρέβατον οἱ τούρκοι καὶ ἐπῆγεν κυλιτὸς εἰς τὸν τάφον καὶ ἐσκεπάσαν τὸν, καὶ ἄς εἶναι δι' ἐνθύμησιν.

σελ. 201.

Ἐπιδημία λοιμικῆς

1835 κζ'. μῆνα Ἰανουάριον ἀκολούθησεν ἡ λοιμικὴ ἀσθένεια εἰς τὴν Κύπρον, ἤγουν ἡ πανώλοι καὶ ἔφεραν τὴν ἕνας τούρκους (10) κακόλογους ἐνομαζόμενος ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔσω εἰς ἐνθύμησιν, καὶ ἕως τὸν Μάρτιον ἀπρίλιον ἐπέθαναν ἐξήντα καὶ ἑξομῆντα τὴν κάθε ἡμέραν ἕλον τούρκοι, χριστιανοὶ ὀλίγοι ἀποθάναν, καὶ ἀπριλλίου δ'. ἡμέρα Μεγάλῃ Πέμπτῃ ἀκολούθησε καὶ εἰς χωρίον Λεύκαρα.

1835. Κατὰ μῆνα ἀπρίλιον ἀκολούθησε θανατικὸν μέγαλον εἰς τὸ χωρίον μας Λεύκαρα.

σελ. 290.

1792 ἀπριλλίου 23. μνήμη ἀγίου Γεωργίου, ἡμέρα Παρασκευῆ ἀπὸ τὸ γεῦμα ἕως τὸ δεῖλγρ ἐφαίνετο εἰς τὸν ἀέρα ἀπάνο ὅσων παμπαικῶν ἄσπρον πότε ἐσκυάζετο, πότε ἐγαίνετο ὅσων ὄφεις, ἄλλον ἀεζιλήγγητον καὶ ἄλλον ἐγαίνετο ὅσων... μέγαλον καὶ ἀπούταν ἔρις ἐτύχαιεν... εἰς τὰ δένδρα καὶ ἦτον καὶ ὀλίγον κολητικόν, καὶ ἦτον εἰς ἕλον τὸ νησὶν καὶ ἀκούστηκεν ὑστερης.

σελ. 306

1839 13 Ἰανουαρίου ἡμέρα παρασκευῆ πρῶτ' ἐπῆγεν ὁ μιχαήλ υἱὸς Δεσφῆ μὴνᾶ ἔξω στὸν λεγόμενον ἅγιον Ἀθανάσιον κάτω εἰς τὸ... διὰ νὰ κόψῃ ἕνα πεῦκον νὰ τὸν κάμη σανίδιν ὡς ροκάπος (11) εἰς τὴν τέχνην. λοιπὸν αὐτὸς ὁ κακόμοιρος ἐπῆγεν

10) Βλέπε «Κ. Χ.» τ. Γ' σελ. 174 ἐπιστολῇ 13 Ἰανουαρίου 1835.

11) Ἴσως ἐκ τοῦ δενδροκόπος. Ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος εἶναι ἐξώκληται τῶν Λευκάρων εἰς τοποθεσίαν Κόγισινη ἢ Ρουμπί, ἐρειπωμένον σημερον.

64

Ν. Γ. Κυριαζή

μόνος του και την ιδίαν ημέραν παρασκευήν αρχίγησεν νά κόπτη τὸν πεῦκον, και κόπτοντάς τον ἐξ ἀπροσεξίας του ἦτον ὁ ἅγιος θεός· εἶδεν (12) ἔγυρεν ὁ πεῦκος και τὸν ἐβάρισεν πὸ κάτω εἰς τὸ ζυγίχιν, και ὡς δένδρον μέγα δὲν ἐδυνήθην ὁ ταλαίπωρος νά γλυτώσῃ τὸν κίνδυνον και ἔδοκεν τὸ τέλος τῆς ζωῆς του. μετέπειτα ἡ κακομοῖρα ἡ γυναῖκα του βλέποντας ὅτι ἐπεράσαν δύο ἡμέραι και δὲν ἐφάνη εἰς τὸ ὀσπήτιόν του ἔστειλεν ἄνθρωπον ὀνόματι μιχάλιν, υἱὸν τοῦ ποτὲ Πολί (13) ἐπειδὴ και αὐτὸς ἦταν εἰς τὸ ἴδιον ἰσνάφιν (14) τῆς ροκοπικῆς και ἐξέταξε με ἐπιμέλειαν και ἐπῆγεν εἰς τὸν ἀγῶθεν εἰρημένον τόπον και τὸν εὐρήκεν ἀπὸ κάτω εἰς τὸν πεῦκον θαρηνέμον εἰς τὸ ζυγίχιν πεθαμμένον και καταμαρτυρημένον τὸ πρόσωπόν του. λοιπὸν ἦλθεν ὁ σταλμένος ἄνθρωπος και ἔδωκεν τὴν εἶδῃσιν εἰς τὴν γυναῖκα του και εἰς τοὺς λοιπούς, και ἔδωκαν τὴν εἶδῃσιν εἰς τὴν ἐξουσίαν και ἦλθεν ἄνθρωπος και ἔκαμε κέσμη (15) και τὴν τρίτην ἡμέραν ὅπου ἦλθεν ὁ ἄνθρωπος τῆς ἐξουσίας Ἰανουαρίου 17 ἐπῆγαν ἱερεῖς και τὸν ἐνεταφίασαν εἰς τὸν ἴδιον τόπον τῆς τελευτῆς του και ὁ θεός συγχωρέσῃ τον.

σελ. 307.

1839 Μαρτίου 7.

Ἐδωκεν τὸ κοινὸν χρέος ὁ Γιάκουμος υἱὸς Λουκά. αὐτὸς ἐφυγεν ἀπὸ τοὺς τούρκους τοῦ μυργίου εἰς τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον εἰς τὰ ἀμπέλια του, και ἀπὸ τὴν κακοζωὴν και ἀπὸ τὸ κρῦο ἦταν και προτοῦ ἄρρωστος, και ἔδωκεν τὸ τέλος ἐκεῖ πάνω και ἐπῆγαν ἱερεῖς και τὸν ἐνεταφίασαν ἐκεῖ.

σελ. 178.

1851. Ἐπιτροπεύοντος και ἐπιστατούντος τοῦ Μιχαήλ Τζιν-κῆνη οἰκοδομήθη τὸ σχολεῖον τὸ ἀλληλοδιδασκτικὸν τῶν ἄνω Λευκάρων με τὰ ἐξοδα τῆς ἐκκλησίας τοῦ τιμίου Σταυροῦ και ἐκόστισεν 5.000 γρόσια ἧτοι πέντε χιλιάδαις γρ. ἧτοι λίραις ὀθωμανικαῖς πενήντα.

σελ. 11.

Τὴν σήμερον 18 Φεβρουαρίου 1745.

εἰς χωρίον Κάτω Λεύκαρα εἶναι ἡ ἀλήθεια ἐγὼ ὁ Γιοτῆς

12) Οἶδεν. 13) Παυλῆς και Πολῆς ἐκ τοῦ Παῦλος, Paul, Πὸλ, πολλῆς. 14) Ἰσνάφιν τὸ, τουρκ. συντεχνίτης. 15) λέξις τουρκ. keşif ἐπιτέπιος ἔρευνα.

ρόπα (16) κάτω Λεύκαρα, ἔστωντας ὅπου δριζα τὸ μοναστήριον ἀρχαγγέλου Μιχαήλ Κάτω Λεύκαρα, ὅπου τὸ εἶχα ἀπὸ τοὺς γονεῖς μου με.... με συκιές, με.... με ἑλθαῖς κόρμες 190 ὡς καθὼς φαίνεται ἡ κόπια, με περβόλιν σκάλες 4 και φρακτάδες τέσσαραις, με κιτρομηλιαῖς, με λεμονιαῖς, με χρυσομηλιαῖς, με ἄθασιάν, με ροδιαῖς και ὅ,τι δέντρον ἔχει μέσα με νερόν καθ' ἑπτὰ μερόνυκτα νά ὀρίξῃ μερόνυκτα τέσσερα, και νά ποτίζῃ πὸ τὴν δοξαμένην και... ὀλότελα ὅπου φανερόνγει ἡ κόπια ὅπου ἂν εἶναι κόρμες τριάντα εἰς τὸ χωράφι τοῦ μουλλά σκάλες πέντε κατὰ τὴν σημεῖωσιν ἐκατέβηκα ἐκουσίως ἐκεῖ κάτω και ἔδωκά το τοῦ πανιερωτάτου κυρίου κὺρ Μακαρίου κυτέον εἰς πούλησιν ἄσ. 120 ἧγουν ἀστράντζα (17) ἑκατὸν εἴκοσι και ἑλαδά τα ἄνωθεν γρόσια και... δὲν ἔχω νά κάμω πλέον τίποτε ἀπὸ τὰ ἄνω πράγματα τοῦ Μοναστηρίου, μήτε ἀπὸ τὸ Μοναστήριον. μήτε ἐγὼ, μήτε οἱ μεταγενέστεροι, και ἔτσι εἶναι ἡ ἀλήθεια καθὼς ὁμολογεῖ τὸ ἰδικόν μου γράμμα ἐν μηνί και ἐχρονία ὡς ἄνοθεν ἀκόμη και τὸν ἀμπελότοπον τοῦ λαοπόρα με συκιές, ἀκόμα και τὰ παιδιὰ μου νά μὴ ἔχουν νά κάμουν τίποτε ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου τὰ πράγματα ἔμπροσθεν τῶν κάτωθεν μαρτύρων.

Νικόλας πρωτοπαπᾶς εἰς τὸ παρὸν μάρτυς. Τζότζου παβλή παρὸν μάρτυς. Παπαγεώργιος χαρτοφύλαξ ἱερομόναχος παπασυμεῶν παρὸν μάρτυς».

16) Παναγιώτης—Γιώτης, γιωτῆς. Ἀπαντᾶται και εἰς σημεῖωσιν τῶν κτιθῶρων τοῦ ἐν Γαλάτα ναοῦ τοῦ ἁγίου Σωζομένου: Γιοτῆς Μυλλομένου. Ἴδε «Κ. Χ.» τομ. ΙΒ'. σελ. 58.

17) Ἄγνοοῦμεν τὴν λέξιν. Εἰς τὸν κώδικα Α'. τῆς μητροπόλεως Κιτίου εἰς σελ. 88 ἀναφέρεται ἡ ἀγορά τοῦ κτήματος τοῦτου και ἡ ἐπιδιόρθωσις αὐτοῦ ἀντὶ δαπάνης 600 γροσίων, και ὅτι τοῦτο ἦτο κτήμα τοῦ ποτὲ Πιερῆ Ρώπα, πατρὸς Ἰσως τοῦ Γιοτῆ. Ἐκ τῆς οἰκογενείας αὐτῆς κατάγονται οἱ σήμερον ὑφιστάμενοι οἴκοι Λυσανδρίδου Λευκοσίας, Καλογερά Λάρνακος. Εἰς τὴν Λευκοσίαν ἐγγονοὶ τοῦ ποτὲ Γιοτῆ, μετερχόμενοι τὸν χρυσοχόνον ἔζων οἱ Χατζηλύσανδρος, ὀδτινος υἱὸς ὁ δικαστῆς Σοφοκλῆς Λυσανδρίδης, και Χατζηθεοδόσης, τοῦ ὁποίου ὁ υἱὸς Χατζηκωνσταντῆς, μετὰ ἐπισκεψίν του εἰς Λεύκαρα ἔλαβε τὸ πατρογονικόν του ἐπίθετον Ρώπα, τὸ ὁποῖον ἔφερεν ὁ τελευταῖος τούτου ἀπόγονος Θρασύβουλος Ρώπα ἱατρὸς ἐκ Λάρνακος, ἀδελφὸς τῆς Θεαλείας μητρὸς τοῦ κ. Κλεάνθους Καλογερά.

σελ. 215.

«1742. Ἐπιτροπεύοντος τοῦ μακαρίτη Λουράτζου καὶ τοῦ μακαρίτη Λεοντίου πρωτοσυγγέλου ἐφέραν μάστορα τὸν Χατζηκυριακὸν Ροδίτην μὲ τοὺς μαθητάς του Χατζηνικόλα καὶ Χατζηχριστοφίδην, ἔκαμαν τὸ τέμπλος ὡς φαίνεται γλυπτὸν καὶ τὸν θρόνον τὸν δεσποτικὸν καὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν καὶ ἕνα κανδήλιν ἀσημένιον μὲ ἔξοδα τῆς ἐκκλησίας.»

σελ. 201.

«1740. ἐπὶ τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ πανοσιωτάτου Οἰκονόμου Λευκάρων κυρίου Μακαρίου Ἰακουμίδου ἀνεκαινίσθη ἡ ἐκκλησία τοῦ αὐτοῦ χωρίου καὶ ἡ ἔξοδα τῆς ρηθείσης ἐκκλησίας ἐγένεν ὡς ἑξῆς (18)...»

σελ. 218.

«1789. ἀρχιερατεύοντος τοῦ κὸρ Μελετίου διὰ προσταγῆς τοῦ ἐγγινε μουρουσάλλαις (19) ποὺ τὸν ἀφέντην καὶ ἀνεκαινίστην ἡ ἐκκλησία τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τοῦ Λειβαδίου (20) τοῦ Κουρβάλλου, ἡ ὁποία εὐρίσκεται παττάληκη ἀλειτούργητη ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ καρὰ Μουσταφᾶ πασιὰ ἔπου ἔκαμε τὴν Κύπρον ζάπτην.»

σελ. 255.

«1780. Ἀκόμη διὰ προσταγῆς τοῦ ἐγγιναν ἡ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Μάμαντος (21) ἀνεκαινίστην καὶ αὐτὴ, παττάληκη, ἦγουν

18) Πρόκειται περὶ τοῦ ναοῦ Σταυροῦ. Ἀκολουθεῖ εἰς τινὰς σελίδας ἡ ἀναγραφὴ τῶν ἐξόδων.

19) Λέξεις τουρκ. Müraseli Πιστοποιητικὸν ἀδείας δικαστοῦ. Ἀνακαινίσις ἐγένετο κατόπιν ἀδείας τοῦ Καδῆ.

20) Εὐρίσκεται εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Λευκάρων.

21) Εἰς τὴν εἴσοδον ξενοδοχείου τοῦ Σταυροῦ. Βυζαντινὸς σταυρὸς διαστάσεων 11μ.Χ3μ. Φέρεται ὡς παλαιότερον κεκτημένον τοιχογραφίας. Σπανίως λειτουργεῖται σήμερον. Περὶ τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ ναοῦ γίνεται λόγος καὶ εἰς ἐνθύμησιν εἰς χειρόγραφον τινὰ ἀκολουθίαν εἰς ἐσκορπισμένα φύλλα. Εἰς τὴν ἀνάμνησιν γίνεται μνεῖα ἀνομβρίας καὶ παρακλήσεων διὰ βροχὴν, ἡ ὁποία ἔχει ὡς ἀκολουθῶς:

«780 Ἰουνίου δ'. ἀνακαινίστην ὁ ναὸς τοῦ ἁγ. Μάμαντος. ἀψπα ἐγγινε τὸ σιτάρι δύο γρ. τὸ καφίζι καὶ παραπάνω καὶ τότες ἦλθε περατικὸν καὶ ἐκατέβην ὀλίγον, ὅμως ἦλθεν ἀνεδρία ἄλιν καὶ δὲν ἐγίνησαν οἱ σποράδες, καὶ ἐξέβι ἀκρίδα πολλὴ καὶ ἐκατάφαγόν τα καὶ τότες οἱ Λευκαρίτες εὐγαλαν τὸν τίμιον Σταυρὸν μὲ τὰ λιτανείας μεγάλης καὶ ἀγρυπνίας ὀλονυκτίου καὶ ἔκαμαν δέκα ὀκτώ παρακλήσεις. πρώτη ἐγένη εἰς τὸν ἅγιον Μάμαν.»

σταυλὸς τοὺς χοίρους, καὶ αὐτὴ ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ καρὰ Μουσταφᾶ. Ἐγγινε ἀνεκαινίσις εἰς τοὺς τοίχους τούτους ὅπου φαίνονται καὶ εἰς σκέπασμα καὶ εἰς ὕψωμα καὶ πόρταις καὶ ἔξωθεν τὸ σημηγνήριν (22) καὶ ἐγγιγεν ἡ ἔξοδα ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ τίμιου Σταυροῦ καὶ ἡ ποσότης ἔως τριακόσια γρόσια ἐπιτροπεύοντος τοῦ μακαρίου ἱερομονάχου καὶ Χριστοφῆ (23).»

σελ. 257.

«Πουγιουλτῆ(24) τοῦ ἁγίου Μάμαντος τῶν πάνω Λευκάρων (25) ἔτος τούρκων 1109 (26). Διὰ τοῦ παρόντος γράμματος δῆλον γίνεται ὅτι κατὰ τὸν ὄρισμὸν τοῦ ἐνδοξοτάτου Μουσταφᾶ πασᾶ καὶ μὲ τὸ μέσον τοῦ θεκίλη χάρτζι του(27) ὅπου ἐξεπίτηδες ἔστειλεν πρῶτον ἐφανερῶθην ὅτι εἰς τὸ κατιλλίκι ἐτοῦτον εἰς τὸ χωρίον πάνω Λεύκαρα εἶχαν ἐπτὰ ἐριμμέναις ἐκκλησίαις(28) ταῖς ὁποῖαις χωρὶς φερμάνι ταῖς ἀνεκαινίσαν οἱ ἄπιστοι (29) καὶ ὅτι ἕνα μεστίζήτην (30) ἔπου ἐχάρισε εἰς τοὺς πιστοὺς (31) τὸν καιρὸν ὅπου ἐκυρίευσεν τὸν τόπον ὁ καρὰ Μουσταφᾶς πασᾶς μὲ τὸ νὰ ἐρημώθῃ οἰκειοποιήθησαν καὶ αὐτὸν κάμνοντάς τον ἰδικήν των ἐκκλησίαν. κατὰ τὸν ρηθέντα λοιπὸν ὄρισμὸν ἐπήγαμεν εἰς τὸν ἴδιον τόπον διὰ νὰ κάμομεν ἐξέτασιν καὶ νὰ φανερώσομεν τὴν ἀλήθειαν, ὅθεν πηγαινάμενοι μᾶς ἐφάνησαν ἀπὸ τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου αὐτοῦ ὁ παπαπέτρος καὶ ὁ παπαλεόντιος καὶ ὁ παπαμιχαήλ καὶ ὁ λουκάς καὶ ὁ νικολῆς καὶ ὁ Τζορτζῆς καὶ ὁ λογιζῆς καὶ ὁ Ἀντώνης καὶ ὁ Τομάζος καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ ἀνεγνώσαμεν τὸν τίμιον ὄρισμὸν, καὶ ὅλοι κοινῇ ἀπεκρίθησαν ὅτι

22) Ὁ ἀυλόγυρος τῆς ἐκκλησίας. 23) Ὁ ναὸς τοῦ ἁγίου Μάμαντος μὲ τὰ περίεξ αὐτοῦ κτήματα ἀνήκει εἰς τὸν ναὸν τοῦ Σταυροῦ Λευκάρων.

24) Βαγιουλτ, τό, Διάταγμα, σχετικὸν διὰ τι. 25) Πρὸς διακρίσιν ἀπὸ τὰ κάτω Λεύκαρα δύο χιλιόμετρα ἀνατολικότερον.

26) 1702 περίπου. 27) Vekilharc. Πληρεξούσιος ἀντιπρόσωπος.

28) Ἰσάριθμοι ἐκκλησίαι διασώζονται καὶ σήμερον ἐντὸς τῆς κωμοπόλεως Λευκάρων: Δημήτριος, Γεώργιος, Ξενοφῶν (Ξορινός), Ἀνάργυρος, Ἀνδρόνικος, Μάμας, Σταυρός.

29) Οἱ χριστιανοί. 30) Mescit, πρόφερε Μεσῆτ, ὁ, λεξ. τουρκ. σημαίνουσα μικρὸν τουρκικὸν τέμενος, τ ζ α μ ο υ δι ν. συνήθως χωρὶς μιναρῆ. 31) Τοὺς ὀθωμανούς.

ἀπὸ τὸ φέτιν (32) τοῦ τόπου μέσα εἰς τὸ χωρίον μας μεσζίτην δὲν ἀκούσαμεν, καὶ ἀπὸ τὸ ἔκπαλαι αὐταῖς ἢ ἑπτὰ ἦτον ἐκκλησιαίαις καὶ εἰς μερικοὺς τόπους ἐσαραθρῶθησαν καὶ θέλοντας νὰ ταῖς ἀνακαινίσουν εἰς ταῖς ἡμέραις τοῦ Χαμουτάν ἀφέντη, πρῶην κατῆ τοῦ κατιλλικίου Λαρνάκου καὶ τοῦ πρῶην ἡγεμόνος Μεχεμέ πασά κατὰ τὴν παλαιὰν συνήθειαν διὰ τὴν ἀνακαινίσιν (33) τούτων τῶν ἐκκλησιῶν ἔδειξαν χουκέτιν (34) τῆς κρίσις καὶ πουγιουλτῆ, ἔθεν μαζί μὲ τὸν πουπαχίρη (35) καὶ μὲ τοὺς παρρηθένας ἐπῆγαμεν ἄλλοι εἰς θεωρίαν τοῦ κχεσμίου τούτου τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ταῖς ἐβρήκαμεν πάνω εἰς τὸ παλαιὸν οἰκοδομημέναις, ποίας τὴν στέγην, καὶ ποίας τὸν τοῖχον χωρὶς καμμίας προσθήκης γένου κτίσματος, καὶ διὰ τὸν εἰρημένον μεσζίτην ἐρωτῶντες οἱ τοῦρκοι μᾶς ἀποκρίθησαν ἔτι πρὸ ὀγδοήκοντα χρόνους εἰς τοῦτο τὸ χωρίον πῶς εἶχε μεσζίτην καὶ ἡρημῶθη μῆτε ἠκούσαμεν ἀλλ' οὔτε ἤξεύρομεν. ἔθεν μᾶς ἐζητήθη χουκέτιν δηλωτικὸν καὶ ἐγράφη τὸ παρὸν εἰς τὸ φεγγάριν τοῦ τζιλχαρτζε (36) εἰς τὴν ἐχρονίαν 1109 ἔμπροσθεν τῶν κάτωθεν ἀξιοπίστων μαρτύρων.

—κουσεῖμπεγης, υἱὸς τοῦ ρχαματὰ ἀπὸ χωρίον Σκαρίνου μάρτυς.
—Μεχεμέτπεγης, υἱὸς τουρμούχι Κοφινιότης μάρτυς.—Μεχεμέτπεγης, υἱὸς τοῦ μουσά σπαχῆς τοῦ ἀνωθεν χωρίου μάρτυς.—Ἀχμετ ἐφέντης κάτοικος εἰς τὴν Ἀλαμηνὸν μάρτυς.—Ἐμίρ Μεχεμέταγας τειζαπάνις (37) τοῦ Λαρνάκου μάρτυς.—Τεrbisμπεγης υἱὸς κουσεγι μάρτυς.

32) Φέτιν, τὸ, λέξις τουρκ. Fetih=κατάκτησις (1570). 33) Οὐδὲμία ἐπιδιόρθωσις ἐγένετο ἀνευ ἀδείας. Προσεκαλεῖτο καὶ ἐπεσκέπετο αὐτοπροσώπως ὁ καθῆς ἢ δι' ἀντιπροσώπου του ἐξήταζε τὸν ναὸν καὶ καθώριζεν ὅ,τι ἔπρεπε νὰ ἐπιτελεσθῆ. Συμφώνως πρὸς τὰ καθοριζόμενα ὑπὸ τούτου ἔπρεπε νὰ περιορισθῆ ἢ ἀνακαινίσαις τοῦ ναοῦ.

34) Huccet (πρόφερε Hujjet) ἔγγριφον ἱεροδικαστηρίου.

35) Mubasir (πρόφ. Mubashir), ἐπιδότης, ἢ ὑπάλληλος ἐντεταλμένος τὴν διεξαγωγὴν ὀρισμένης προσωπικῆς δουλειᾶς.

36) Zilhicce, =Ἰούνιος. Τὸ 1109=1702 περίπου. 37) Τειζαπάνης, ὁ, τουρκ. dezdehan=τουρκόπουλος, ἀγροφύλαξ.

Εὐθὺς μετὰ τοῦτο ἀκολουθεῖ ὡς ὑποσημείωσις ἢ ἀκόλουθος ἐνθύμησις:

«Τὸ παρὸν εὐρέθη εἰς ἓνα παλαιὸν χάρτην καὶ τὸ ἐμετρήκωσα ἐγὼ ὁ παπᾶ Λεόντιος ἐφημέριος τοῦ αὐτοῦ χωρίου καὶ πνευματικὸς καὶ ἔστω δι' ἐνθύμησιν 1798 Ἰουνίου κθ'.»

Ὁ παπαλεόντιος οὗτος εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀντέγραψεν εἰς τὸν κώδικα Λευκάρων τὴν περιγραφὴν τῆς εὐρέσεως τοῦ τιμίου Σταυροῦ ἀπὸ τὸ ὀγκῶδες χειρόγραφον, τὸ ὁποῖον ὑπῆρχεν ἄλλοτε εἰς τὸν αὐτὸν ναόν.

Κτηματολογικὸς κώδιξ Ἀρχιεπισκοπῆς

σελ. 1099.

«Ἐν ἔτει ἀφξξ (1767) Ἰανουαρίου α'. ἐκδημήσαντες πρὸς Κύριον τοῦ προκατόχου αἰδιόημου κυρίου Παΐσιου κατὰ τὴν ε'. τοῦ αὐτοῦ μηνὸς εὐδοκία τοῦ Παναγᾶθου θεοῦ δι' ἀκκαινίσεως (:) τῶν θεοπροβλήτων ἁγίων ἀρχιερέων κοινή θελήσει καὶ γνώμη παντὸς τοῦ εὐαγοῦ κλήρου τῆς ἐπισήμου πόλεως Λευκωσίας διὰ κανονικῶν ψήφων προεβιάσθη ὁ νῦν Μακαριώτατος πατὴρ καὶ δεσπότης κύριος κύριος Χρύσανθος ἀπὸ Μητροπολίτης Πάφου ἐπὶ τὸν περίβλεπτον καὶ ἀποστολικὸν θρόνον τῆς ἀγιωτάτης ἀρχιεπισκοπῆς, ἡγεμόνευε δὲ τῆς πατρίδος κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον εἰς τὴν Σουλεϊμάν ἐφέντης ἄνομα ἀνὴρ τύραννος καὶ πανούργος τὸν τρόπον καὶ τὴν γνώμην ἀκόρεστος πρὸς ἐσχροκέρδειαν ἀνεκδιηγήτους μηχανὰς καὶ δολιότητας καὶ καταδιωγμοὺς μηχανόμενος κατὰ πάντων ἵνα ἐμπλήσῃ τὴν φιλοχρήματον αὐτοῦ γνώμην, πρὸς τοῦτους κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον συνέθη καὶ σκληρὰ πείνη τῆ πατρίδι διὰ τὴν δυστυχίαν τῶν γεννημάτων καὶ εὕρισκετο ἡ πατρίς εἰς ἀθλίαν κατάστασιν πρῶτον μὲν διότι ὁ πολὺς θάνατος τῶν ἀνδρῶν οἵου συνέθη κατὰ τὸ νθ'. ἔτος (1859) ἀπὸ τὴν πανώλην ἐφθηρε σχεδὸν τὸ ὑπὲρ ἡμῶν μέρος τῶν κατοίκων καὶ ἐκατήνησεν εἰς ἓνα βραχύτατον ἀριθμὸν οἱ κάτοικοι καὶ διὰ τοῦτο ἦσαν ἐπιφορτισμένοι οἱ ἑναπομῆναντες ἀπὸ τὰ ἀφευκτα νοσήματα καὶ δεύτερον ἢ ἀναχώρησις τῶν ζώντων ἀπὸ τῆς πατρίδος διὰ τὴν δυστυχίαν τῶν γεννημάτων καὶ τρίτον διὰ τὴν ἐπέκτασιν τῶν πολλῶν νοσημάτων καὶ δ'. διὰ τὴν ἐπανάστασιν τῶν ἐπαναστατησάντων χαλῆλιδων. ἀναβάς οὖν ἐπὶ τὸν θρόνον ὁ καλὸς ποιμὴν καὶ γενναῖος τὴν ψυχὴν εὗρεν ὡς ἓνα κυκεῶνα συγχισμένα τὰ πράγματα τῆς πατρίδος ὁμοῦ οὐκ ἀπεδηλίασεν ἀλλ' εὐθὺς ὑπὲρ

της του κοινου ωφελειας προσπαθων πρωτην φροντιδα επελαβετο
 δπως αναστηλη την ακορεστον ορμην εκεινου του πλεονεκτου η-
 γεμωνος και επιχηρηση ευθως ενα ελευθερωση τους ορθοδοξους
 εκ της αρπακτικης ορμης και κακοσεως, οπερ μετα πολλων μ-
 χθων μαλα καλως εκατόρθωσε, κατα δε τον βον χρονον του αυτου
 προβιδασμου επειδη ηυδόκησεν ο θεος και εγένετο ευτυχία των
 γεννημάτων και εδιορίσθη υπό του ανακτος άλλος ήγεμων, φρέ-
 νιμος, ήσυχος διοικητής και ελευθερώτης ή πατρις από τας συ-
 νεχούσας ταλαιπωρίας ήρξατο ο Μακαριώτατος ήμων πατήρ και
 δεσπότης κύριος Χρυσανθος του ανακαινίζειν και δια συνδρομής
 και βοηθείας αυτου οικοδομειν εκ θάθρων τας επί της πατρίδος
 ιεράς εκκλησίας και απαρτίζων δια αγίων και προσκυνητών ει-
 κόνων και ψυχοφελών διδλίων και ιερών αμφίων και σκευών. Έν
 τη παρούση ένταυθα υποσημειώσει εμφαίνουιν κατεστρωμένοι πού
 και τότε και πάσας ιεράς εκκλησίας επί των ήμερών του Μακα-
 ριωτάτου ήμων πατρός και δεσπότηου κυρίου κυρίου Χρυσάνθου
 ανεκαινίσθησαν ή εκ θάθρων ώκοδομήθησαν δια συνδρομής και
 βοηθείας της αυτου Μακαριότητος.....»

Κώδιξ Μ. Κιτίου Β' σελ. 82.

1834 Δεκεμβρίου 20.

Ίσον απαράλλακτον της προς ήμας σταλείσης πατριαρχι-
 κής επιστολής.

Μακαριώτατε και αγιώτατε αρχιεπίσκοπε Νέας Ίουστινιανής
 και πάσης Κύπρου εν αγίω πνεύματι αγαπητέ αδελφέ και συλ-
 λειτουργέ της ήμων Μετριότητος Κύρ Πανάρετε χάρις ειή σοι
 και ειρήνη παρά θεού.

Ότι ή φιλάγαθος του Ύψιστου πρόνοια αποθεμένη εν καιροίς
 ιδίοις των θείων αυτοίς βουλών τα μεγάλα αποτελέσματα, τας
 με των λαμπρών αυτης δωρεών τας άμοιβάς διατρανοί των εις
 αυτην ελπίζόντων την ευαρέσκειαν (:) δέν είναι άμφιβαλλόμενον.
 Ό γάρ ελπίζων, φησίν, επί Κύριον, ου κατεσχυνήσεται. αγαθά
 δε δίδωσι ο θεός τοίς δούλοις αυτου. Και ιδού ή αναντίρρητος
 δεξις εκ της γενομένης ήδη περι ήμας ανακτορικης φιλοτιμίας-
 της οποίας ουδεμίαν άλλην άφομοίωσιν, ουδέ παράδειγμα έχο-
 μεν, μετά τοσαύτην πάροδον προσώπων και χρόνων και εποχών.

Η θεία Πρόνοια, εις ήν εκ κοιτίας μητρος ήμων, απερρέφεμεν(;) και προς ήν εθέμεθα πάσας ήμων τας ελπίδας εν τη πολυμόχθω ταύτη πνευματικη Αρχή διετήρησε την ευκλειαν ταύτην εις την καθ' ήμας εποχή αξιομνημόνευτον σημερινήν ήμέραν, ήτις απο-
 καθίσταται αναμφιβόλως ήμέρα πολιτικης αναμορφώσεως του ήμετέρου Γένους και μιās ευδαιμονεστέρας εθνικης ήμων υπάρ-
 ξεως, επαγγελία και συμπλήρωσις (:) Και αυτη εστιν ή κ' του τρέχοντος Δεκεμβρίου μηνός, καθ' ήν προσκληθέντες ήμεις επι-
 σήμως ήξιώθημεν αυτοπροσώπου παρουσίας και εμφανίσεως προς αυτον τον κραταιότατον και ευσπλαχνικότατον ήμων Ανακτα ήσπάσθημεν τον πανέκλαμπρον αυτου πόδα, ενεσχέθημεν της προσενεστάτης αυτου προσλα:ας και της διαβεβαιώσεως των προς ήμας και προς το ήμετερον Γένος βασιλικών και πατρικών αυτου διαθεσεων και σκοπών και επιτέλους ετιμήθημεν και με δια λίθου πολύτιμον βασιλικόν περάσημον. ή ανακτορικη αυτη φιλο-
 τιμία και ανυπερέβλητος επιείκεια ενέπλησεν χαράς άμυθήτου και αγαλλιάσεως τας καρδίας των ευαίσθητων έξηγούσα καθα-
 ρώς δια της εις το άτομον ήμων υπερβαλλούσης τιμής, την [προς το] ήμετερον γένος ευμένειαν και πατρικην κηδεμονίαν του πολυχρονίου ήμων ανακτος, τους προνοητικούς σκοπούς και τας ανα-
 βάσεις ας διέθετο εν τη καρδια αυτου υπέρ ήμων των αγαπητών αυτου ραγιαδων. Και την ήμέραν ταύτην τιμώντες και ήμεις εθεοπίσαμεν δια πατριαρχικού ήμων και Συνοδικου τόμου. Ίνα πανηγυρίζοντες από του νυν και εις το έξής υπό πάντων των ήμε-
 τέρων όμογενών και αποκαλύψετε τα θαυμάσια ταυτα της θείας περι ήμας ευδοκίας και αντιλήψεως, την όποιαν εμφαίνει τρα-
 νώς και αυτη ή σύμπτωση της ιεράς μνήμης του κατα την ήμέ-
 ραν ταύτην εορταζόμενου θεοφόρου πατρός ήμων Ίγνατίου, εν νήπιον έτι όντα ενιγκαλίζετο ο Κύριος παραλληλίζουσα θαυμα-
 σίως την προς εκεινον Δεσποτικην του Σωτήρος ευλογίαν, με την προς ήμας βασιλικην ευμενεστάτην ταύτην υποδοχήν. Ταυτα ει-
 δοποιούντες και τη αρχιερωσύνη σου δια της παρουσης εκκλη-
 σιαστικης ήμων επιστολής κοινωνόν ποιούμεν σε της χαράς και των χρηστοτάτων ελπίδων των εκ της ανακτορικης άπαραμίλλου ευ-
 μενείς άδιστακτων διατρεφόμενων και έντελλόμεθα και παραγ-
 γέλλομεν σοι δπως διακοινώσης ταυτα πάντα και τοίς ευλογη-
 μένοις επαρχώταις σου δια να αισθανθώσιν υπέρ άλλο ποτε, οτι τα χρέη των προς τον Γαληνότατον ήμων Ανακτα δέν είναι μό-
 νον ή ευπέθεια και ύπακοή προς το βασίλειον αυτου κράτος άλλ-

λά και μιὰ ελλικρινεστάτη ἀφοσίωσις και εὐγνωμοσύνη ἐγκάρδιος ἀναλόγως τῆς περὶ ἡμᾶς δαφνιστάτης αὐτοῦ χάριτος και ἐνεργείας, και ἀκολούθως ἀναπέμφητε ὁμοθυμαδὸν εὐχὰς και δεήσεις ἐκτενεῖς πρὸς τὸν Ὑψιστον ὑπὲρ τῆς αὐτοκρατορικῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος, ὅπως διαφυλάττη και περιέπη αὐτὴν ὡς κέρην ὀφθαλμοῦ καθυποτάττων ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ πάντα ἐχθρὸν και πολέμιον. Εἶτα θὰ διατάξῃς ἐν ἐκάστη χώρα και πόλει τῆς ἐπαρχίας σου ἵνα ἐορτάζηται ἀπὸ τοῦ νῦν και εἰς τὸ ἐξῆς και πανηγυρίζηται παρά πάντων ἡ ἡμέρα αὐτῆ τῆς κ'. τοῦ Δ(εκεμβρίου) πρὸς ἀτίδιον μνῆμην τῆς ἀνακτορικῆς φιλοτιμίας και τῆς εὐκλείας και τιμῆς τοῦ Γένους ἡμῶν ἀνάμνησιν και ἐπιτελώνται ἐν αὐτῇ δοξολογίαι και ὕμνοι πρὸς τὸν Ὑψιστον θεὸν και δεήσεις ἐκτενεῖς ὑπὲρ συντρέξεως διαμονῆς και εὐδαιμονίας τοῦ θεοφρουρήτου βασιλικοῦ Κράτους, ἐπιμελούμενοι εἰς τὴν ἀδιάλειπτον ἐξακολούθησιν τῆς ἱερᾶς ταύτης ἀξιοχρέου συνθηθείας και τάξεως συνωδᾶ τῇ εὐνοίᾳ και τοῦ ἐπίτηδες ἐκδοθέντος Πατριαρχικοῦ ἡμῶν και Συνοδικοῦ τόμου. Ἡ δὲ τοῦ θεοῦ χάρις και τὸ ἀπειρον ἔλεος εἴη μετὰ τῆς Ἀρχιερωσύνης σου. Τὴν ὑπὲρ τοῦ πολυχρονίου ἡμῶν Ἀνακτος κοινήν μετὰ τῶν ἐπαρχιωτῶν σου ἐπ' ἐκκλησίας πρὸς τὸν Ὑψιστον δέησιν και ἱκεσίαν θέλεις ἐκτελέσῃ ἅμα ἐγχειρισθεῖς τὴν παροῦσαν ἡμῶν ἐπιστολήν

- Ὁ Κωνσταντινουπόλεως και ἐν Χῳ ἀγαπητὸς ἀδελφός
- Ὁ Ἡρακλείας και ἐν Χῳ ἀγαπητὸς ἀδελφός
- Ὁ Νικομηδείας Πανάρετος και ἐν Χῳ ἀγαπητὸς ἀδελφός
- Ὁ Χαλκηδόνος Ἱερόθεος και ἐν Χῳ ἀγαπητὸς ἀδελφός
- Ὁ Δέρκων Νικηφόρος και ἐν Χῳ ἀγαπητὸς ἀδελφός
- Ὁ Προύσης και ἐν Χῳ ἀγαπητὸς ἀδελφός
- Ὁ Σοφίας Παῖσιος και ἐν Χῳ ἀγαπητὸς ἀδελφός
- Ὁ Σερρών Δανιήλ και ἐν Χῳ ἀγαπητὸς ἀδελφός
- Ὁ Καστορίας Ἀθανάσιος και ἐν Χῳ ἀγαπητὸς ἀδελφός
- Ὁ Π. (κενὸν) » » » » »

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΟΝΟΧΕΙΡ

Εἰς τὰ «Κ. Χρονικά» (τομ. Ζ'. σ. 106 κέξ) ἐδημοσιεύθη ἀνέκδοτος ἐπιστολή τοῦ γάλλου προξένου Mechain, ληφθεῖσα ἐκ τοῦ ἀρχείου τοῦ γαλλικοῦ προξενείου, ἀναφερομένη εἰς κατηγορίαν τινὰ τῆς Catherine Monochio.

Ἐκ τῆς ἱστορίας εἶναι γνωστὸν ὅτι μεταξὺ τῶν θυμάτων τοῦ 1821 περιλαμβάνεται και ὁ Ἰωάννης Μονόχειρ, οὐδεὶς δὲ ὑπὸ τὸ ὄνομα Monochio. Συνεπῶς ἡ Catherine Monochio δὲν θὰ ἦτο ἄλλη τις ἀπὸ τὴν C. Monochir, παραλλαγέντος τοῦ ὀνόματος τῆς ἀπὸ κακῆν γραφῆν τοῦ r ὥστε νὰ φαίνεται ο. Ἀλλ' ἐπισταμένη μελέτη τοῦ ὀνόματος ὅπου ἐγράφετο, εἰς τὰ ὑπ' ὄψιν μας ἔγγραφα δὲν ἄφηνεν ἀμφιβολίαν ὅτι ἐγράφετο Monochio και ὄχι Monochir. Ἐπρόκειτο ἐπομένως περὶ λάθους τοῦ γράψαντος ἀκούοντος Monochio ἀναφερόμενον τὸ ὄνομα Μονόχειρ; Μὲ τὴν ἐλπίδα διαλύσεως τῆς ἀμφιβολίας αὐτῆς ἀπὸ συμπληρωματικῆν δευτέραν ἔρευναν και μελέτην τοῦ προξενικοῦ τῆς Γαλλίας ἀρχείου, ἀποδόσαν ἀπαραίτητον και διὰ πολλοὺς ἄλλους λόγους ἐδημοσιεύθη ἡ ἐπιστολή με ἀμετάβλητον τὸ ὄνομα ὡς εἶχεν εἰς τὴν γαλλιστὶ γραφεῖσιν ἐπιστολήν. Ἐκτὸς ἄλλων λόγων, ὡς ἐφρονοῦμεν και τότε, ὅτι ἀναμφισβήτως πρόκειται περὶ τοῦ Ι. Μονόχειρ και ὄχι Monochio μαρτυρεῖ και τὸ σημεῖωμα «Petizione de Caterina Monochir» ὅπου ἀπαντᾷ εἰς τὸ χειρόγραφον τοῦ ἐκ Λάρνακος Giuseppe Cirilli (tom. Β'. p. 173, LXXIII) (1) ὑπὸ τὸν τίτλον «Note che trascrivo curiosi e di vecchia data».

Ὁ Ἰωάννης Μονόχειρ οὗτος, πλούσιος και καλῆς κοινωνικῆς θέσεως, φέρεται εἰς τὴν ἐπιστολήν τοῦ Mechain ὡς παλαιὸς εἰσπράκτωρ φόρων, δηλαδὴ ἐνοικιαστῆς μάλλον φόρων ὡς ἡ τότε συνήθεια, κεκτημένος δὲ εἰς Λάρνακα ὠραίαν κατοικίαν. Καταδιωχθεὶς εἰς Λευκοσίαν ἀπέδρασε μετεμφισθεὶς εἰς ὀθωμανίδα, και ἐλθὼν εἰς Λάρνακα, κατὰ πᾶσαν βεβαιότητα μετὰ τῆς συζύγου του, κατέφυγεν εἰς τὸ γαλλικὸν προξενεῖον. Ἐνταῦθα μετὰ τινὰ χρόνον μετεμφισθεὶς μετὰ τὸν ἀνεψιον τοῦ ἀρχιεπισκόπου και τὸν ἑξαρχον τῆς Μεσαορίας και μετὰ ἄλλους τινὰς, ὠδηγῆ-

1) Ἐγεννήθη ἐν Λάρνακι τῷ 1801, σπουδᾶσας εἰς τὴν Βηρυτὸν, κατέλειπε και ἀριθμὸν τινὰ ποιημάτων γαλλιστὶ και ἰταλιστὶ, ὧν τινὰ θὰ δημοσιευθοῦν ἐν καιρῷ.

θη υπό συνοδείαν και ριφθείς εις ξνοπλον λέμβον επεβιάσθη εις τὸ ἐν Λάρνακι ἠγκυροβολημένον γαλλικὸν πλοῖον Rusé, τῆ βοηθεία τοῦ Querner πλοιάρχου τοῦ Rusé. Ἡ περιουσία του κατεσχέθη ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως και ἰδίᾳ τὸ εἰς αὐτὸν ὀφειλόμενον ἀπὸ τὸ θησαυροφυλάκιον ποσὸν, τὸ ὅποιον ἦτο πολὺ σημαντικόν. Διασωθεὶς εἰς τὸ ἐξωτερικόν, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς Μασσαλίαν ἢ Παρισίους κατ' ἀρχὰς ὑπέγραψε και τὸ γνωστὸν ἔγγραφο τῶν εἰς Εὐρώπην διασωθέντων Κυπρίων ὡς «πρώϊν κωτ' ἀμπασης» (2).

Ἐν τῷ Μονόχειρ εἶχε νυμφευθῆ τὴν Αἰκατερίνην, ἡ ὁποία, ὅπως και ἡ ἀδελφὴ αὐτῆς Μαριγῶ Τσιγκίνη, ἦσαν φαίνεται μέλη τῆς οἰκογενείας Γαβριὴλ Ζαχαριάδη τῆς Λάρνακος, τῆς ὁποίας ἀπόγονος εἶνα: και ὁ εὐεργέτης τῆς Λάρνακος Κωνσταντῖνος Ζαχαριάδης (3). Ἡ σύζυγός του Αἰκατερίνη, ἀγνωστον ἂν μετὰ τοῦ συζύγου της, ὅπερ πιθανότερον, διότι βλέπομεν ὅτι τὸν Μονόχειρα ἡ ἀστυνομία μετετόπισεν εἶτα εἰς τὴν Βενετίαν (4), φαίνεται ὅτι κατέφυγε και διέμενεν εἰς Τεργέστην, διότι ἀπὸ τὴν πόλιν ταύτην διηύθυνεν ἀναφορὰν πρὸς τὸν λόρδον Stanford, ἔκτακτον ἐντεταλμένον και ὑπουργὸν πληρεξούσιον τῆς Α. Μ. τοῦ βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, ἵνα δώσῃ ἐντολὴν πρὸς τὸν αὐτοκρατορικὸν ἐν Κύπρῳ πρόξενον νὰ ὑποχρεώσῃ τὸν Michele Bartella (5) νὰ θεωρήσῃ ὡς ἐκπροσωποῦσαν αὐτὴν και παραδώσῃ εἰς τὴν ἀδελφὴν του (Μαριγῶ Τσιγκίνη) δέκα κενὰ βαρέλια κουμανδαρίας (6), τὰ ὅποια εἶχεν ἀφήσῃ ὅτε μετὰ τοῦ συζύγου της Μονόχειρος διεσώζετο ἐπὶ τοῦ γαλλικοῦ πλοίου κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1821. Πρόξενος τῆς Ἀγγλίας ἐν Λάρνακι ἦτο τότε ὁ Ἀντώνιος Βοντιτσιάνος.

2) I. Περισιάνη, Γενικὴ Ἱστορία τῆς Κύπρου 1914 σελ. 779, 787.

3) Α. Χ. Οἰκονόμου. Ἐνα Πάνθεον. Οἱ μεγάλοι εὐεργέται τῆς Λάρνακος καὶ δωρηταὶ καὶ τῶν περιχώρων της. Ἐν Λάρνακι 1934 σελ. 18 κέξ. 4) Χειρόγραφον G. Cirilli, p. 173.

5) Ὁ Bartella ἦτο δραγομάνος τοῦ ἀγγλικοῦ προξενείου. Ἀσφαλῶς δὲν εἶναι ἰθαγενής. Ἐγεννήθη ἐν Λάρνακι τῷ 1782. Δύο τῶν υἱῶν του, ὁ Michele (1848) και ὁ Alberto ἐγένοντο frères τῶν E. C. ἕνας δ' ἀνεψιός του ἐγένινεν ἱερεὺς Μαρωνίτης (1842).

6) Τὰ πολὺ παλαιὰ βαρέλια κουμανδαρίας ἐπωλοῦντο και κενὰ πολὺ ἀκριβὰ, ἐπειδὴ περιέχουσι τὴν «Μάνα» διὰ τῆς ὁποίας νέας ἐσοδείας κουμανδαρία ἐντὸς ἑτοῦς γίνεται ὡς παλαιὰ 5—10 ἑτῶν.

Ἐν τῷ Μονόχειρ εἶχε και μίαν θυγατέρα, τῆς ὁποίας ὁ σύζυγος ἐξηναγκάσθη νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν σωτηρίαν του διὰ τῆς φυγῆς, καταφυγὼν εἰς τὸ αὐστριακὸν προξενεῖον. Εἶχεν ὅμως τὴν ἀτυχίαν νὰ πολιορκηθῆ. Τριακόσιοι στρατιῶται τοποθετήσαντες κλίμακας προσεπάθησαν νὰ ἀρπάσωσιν αὐτὸν ἀπὸ τὸ προξενεῖον καθὼς και τοὺς ἄλλους ὅσοι ἐπεζήτησαν τὴν σωτηρίαν των διὰ τῆς προσφυγῆς των εἰς τὸ αὐστριακὸν προξενεῖον. Ἡ ἀπόπειρα ὅμως αὐτῆ τῶν στρατιωτῶν δὲν ἐπέτυχεν εὐτυχῶς. Βραδύτερον, τρεῖς μῆνας μετὰ τὸν ἀπόπλου τοῦ Μονόχειρος, κατάρθωσε νὰ διασωθῆ και αὐτὸς ἐπιβιβασθεὶς πλοίου τινὸς και νὰ φύγῃ μακρὰν τῆς Κύπρου. Ἦλθεν εἰς Ρώμην και κατόπιν εἰς Τεργέστην ὅπου κκτέφυγον και τόσοι ἄλλοι Κύπριοι, κατόπιν δ' εἰς Βενετίαν, ὅπου εὐρίσκετο και ὁ βραδύτερον ἐπανακάμψας εἰς Κύπρον Τελεβάντος ὡς πληροποροῦμεθα ἀπὸ τι σημεῖωμα τοῦ G. Cirilli: «...I. Televando emigrati a venezia nel 1821 e poi retornati in Cipro».

Ἐν τῷ Ἰωάννης Μονόχειρ εἰς τὴν Τεργέστην εὐρισκόμενος μετετοπίσθη εἰς τὴν Βενετίαν (7) ὑπὸ τῆς Ἀστυνομίας Τεργέστης. Ἡ οἰκία τοῦ Μονόχειρος κατασχεθεῖσα και δημοπρατηθεῖσα ἠγοράσθη ὑπὸ τοῦ Ζαπίτη Λάρνακος, οἰκονικῶς ἀγοράσωντος αὐτὴν δι' ἄλλον.

Ν. Γ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ

Ἐν Λάρνακι τὴν 21 Ἰανουαρίου 1825

Πρεσβευτὴν Κπ.

Ἐν τῷ κυβερνήτης τῆς Κύπρου διατεθειμένος πάντοτε, σὰν κάθε καλὸς μουσουλμάνος, νὰ δυσαρεστήσῃ χριστιανὸν, ὅταν νομίξῃ πῶς δύναται νὰ τὸ κάμῃ ἀτιμωρητὴ, δὲν ἔδωκεν εἰς τοὺς γάλλους τὰς ἐπιστολάς ποῦ ἔφερον ὁ ταχυδρόμος του παρὰ καθ' ἣν στιγμήν ἀνεχώρει ταχυδρόμος διὰ Κπ. Τοιοῦτοτρόπως λαμβάνων αὐτὴν τὴν στιγμήν τὴν ἐπιστολὴν μετὰ τὴν ὁποίαν μετ' ἐτίμησεν ἡ Γ. Ε. δὲν ἔχω παρ' ἐλάχιστον καιρὸν διὰ νὰ σᾶς ἀπαντήσω.

Ἡ ἐπιστολή σας ἀναφέρεται εἰς τὴν κατηγορίαν ποῦ μοῦ προσάπτει κάποια κυρία Catherine Monochio (8). Ἡ πολὺ μεγάλη λύπη τὴν ὁποίαν μοῦ ἐπροξένησεν ἀρχικῶς ἡ ἀχαριστία τῆς οἰκογενείας αὐτῆς ἐλησμονήθη ἀπ' ἧς στιγμῆς ἐτελείωσα τὴν ἀπάντησίν μου πρὸς τὸ ὑπουργεῖον τῶν ἐξωτερικῶν, δηλαδὴ

7) «Κ. Χ.» Ζ'. 110. 8) Ἰδε «Κ. Χ.» 1930 σελ. 106.

από της 24 Δεκεμβρίου. Δεν λίσθάνομαι πλέον σήμερα παρά ζωηράν ευγνωμοσύνην διὰ τὴν τιμίαν ἐμπιστοσύνην ποῦ εὐδοκεῖ νὰ μοῦ ἐπιδεικνύει ἀνώτερός μου, τάξεως καὶ χαρακτῆρος τῶσον ἀνωτέρου ὅσον ἡ Υ. Ἐξοχότης. Τολμῶ νὰ σὰς διαβεβαιώσω, κύριε, ὅτι δὲν εἶμαι ἀντάξιος ταύτης, καὶ διὰ νὰ ἀπολογηθῶ, ὡς ὀφείλω, σπεύδω νὰ ὑποβάλω ἀντίγραφον ἐπιστολῆς μου, τὴν ὁποίαν ἔγραψα τὴν 24 Σεπτεμβρίου διὰ τὸν ὑπουργόν, παρακαλῶν ὑμᾶς νὰ τὴν μελετήσητε καλῶς. Περιέχει κάθε διαφώτησιν, τὴν ὁποίαν ἠδυνάμην νὰ παράσχω.

Ἀπὸ τῆς 15 Ἰανουαρίου ἔλαβον ἀπὸ τὴν Καν Monochio ἡ μάλλον ἀπὸ τὸν σύζυγόν της, ἐπιστολὴν χρονολογουμένην ἐκ Τεργέστης εἰς ἀπάντησιν ἰδικῆς μου, τὴν ὁποίαν τοῦ ἔγραψα κατὰ τὸν παρελθόντα Μάϊον, καὶ εἰς τὴν ὁποίαν τὸν προσεκάλεον νὰ διασθῆ νὰ στείλῃ ἐπιτροπικὸν σὲ κανένα ἐν Κύπρῳ, ὅστις νὰ ἔλθῃ νὰ ἀποσύρῃ ἀπὸ ἐμὲ τὰ κοσμήματα, διὰ τὰ ὁποῖα δὲν ἠθελον νὰ ἀναλάβω οὔτε τὰς ἐνοχλήσεις οὔτε τὸν κίνδυνον τῆς ἀποστολῆς. Ἐπεριορίσθη νὰ ἐλέγξω τὸ αὐθάδες ὕψος τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Monochio, διότι δὲν ἐγνώριζα ἀκόμη τὰς συκοφαντίας. Μοῦ ἀπήντησε ζητῶν συγγνώμην καὶ κατονομάζων τὰ πρόσωπα, ποῦ δὲν εἶχον ἐγχειρίσῃ τὰς προηγούμενας τοῦ ἐπιστολάς, καὶ οἱ ὁποῖοι κατεκράτησαν ἀναμφιβόλως τὰς ἰδικὰς μου διὰ νὰ ἐπιφέρῃ τὴν κατηγορίαν αὐτὴν. Τὰ ἄτομα αὐτὰ εἰς τὸν φάκελλον τῶν ὁποίων αἱ πρὸς ἐμὲ ἐπιστολαὶ ἐτέθησαν εἶνε 1ον) Ἕλληνας ὑπάλληλος τοῦ κ. Lapiette, Σουηδοῦ σήμερα. 2ον) Ὁ πρωτότοκος υἱὸς τοῦ προξένου τῆς Σουηδίας (ὑπὸ τὴν τελείαν ἐξάρτησιν τοῦ πατρὸς του). 3ον) Ἐνας δραγομάνος τοῦ προξένου τῆς Πρωσίας, καὶ τέλος ὁ υἱὸς ἐνδὸς προγεγραμμένου. Εἶναι πιθανὸν οἱ δύο τελευταῖοι νὰ μὴ ἔλαβον τὰ δύο ἐπ' ὀνόματί τους δέματα. Αἱ ὁμολογίαι αὐταὶ τοῦ Monochio μαρτυροῦσι τοὺς πρώταιτους τῆς συκοφαντίας. Ἡ δημόσιος ἀγανάκτησις μοῦ τοὺς ὑπέδειξεν ἤδη, ἀλλὰ δὲν ἐπίστευον. Εἶνε προφανὲς τοῦτο σήμερα καὶ συμφωνεῖ μὲ τὰς προηγούμενάς καὶ ἐπακολούθους πράξεις τοῦ ἀπολυθέντος Δραγομάνου, τὰς ὁποίας εἶνε ἀνωφελὲς ἤδη νὰ ἀναφέρω ἐφόσον δὲν μοῦ ἐπιτίθεται, καὶ δὲν παραβιάπτουν τὴν πίστιν τοῦ διαδόχου του.

Ὁ Monochio ἔκαμνε πάντοτε νὰ φαίνεται ἡ γυναῖκα του διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν κατάσχασιν ποῦ ἐφοβεῖτο νὰ μὴ κάμωσιν οἱ ἄλλοι του πιστωταὶ, καὶ ἐπέμενε παρακαλῶν με νὰ φροντίσω νὰ ἐμπιστευθῶ τὰ κοσμήματά του εἰς ἐμποροπλοίαρχον, ὅστις νὰ τοῦ

τὰ δώσῃ εἰς Τεργέστην. Συγχρόνως ἔγραψε καὶ εἰς τὸν κ. Γεωργιάκη Censal τοῦ οἴκου S. F. Michel νὰ ἀποσύρῃ τὰ κατατεθειμένα καὶ νὰ τοῦ τὰ ἀποστείλῃ. Αὐτὸς, ποῦ τὸν εἶχα καλέσῃ, μοῦ εἶπεν ὅτι ἠρνήθη μέχρι σήμερα κάθε σχέσιν μὲ τὸν Monochio, μὴ ἀπαντῶν εἰς τὰς ἐπιστολάς του, καὶ ὅτι δὲν ἐδέχετο ἐπίσης τὴν τελευταίαν παραγγελίαν, διότι ὡς ὑπῆκοος τοῦ Μεγάλου Αὐθέντου ἠθελε νὰ μὴ ἔχῃ σχέσεις μὲ τοὺς θεωρουμένους ὡς ἐπαναστάτας, καὶ ὅτι ἡ ἀπόφασίς του αὐτῆ τοῦ ἐνεπνεύσθη τῶσον ἀπὸ τὴν ἀπέχθειάν του πρὸς τοὺς δολοπλόκους καὶ τὰς μηχανορραφίας, ὅσον καὶ ἀπὸ φόβον μὴ ἐνοχοποιήσῃ τὸν ἔμπορον ποῦ ὑπηρετοῦσε.

Ἐγὼ, κύριε, ἀποφασισμένος πλέον ἢ ποτὲ νὰ μὴ ἐκτεθῶ εἰς στενοχωρίας διὰ τὰς ὑποθέσεις τῶν νεωτέρων ἐλλήνων φυλάττω ἐν τάξει κατατεθειμένον τὸ ἐμπιστευθὲν εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ προξενείου, συμφώνως πρὸς τὴν πληροφориαν ποῦ ἔδωσα εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τὴν 24 Δεκεμβρίου. Μὲ τὴν πρώτην εὐκαιρίαν διὰ Τεργέστην θὰ γράψω εἰς τὸν Monochio νὰ στείλῃ ἐν ἀντιπρόσωπόν του εἰς τὴν καγκελλαρίαν τοῦ προξενείου, καὶ μὲ αὐτὸ τὸ πνεῦμα παρακαλῶ τὴν Υ. Ε. νὰ ἀπαντήσητε εἰς τὰς ὑστεροὺς ἀπαιτήσεις, αἱ ὁποῖαι εἶνε δυνατόν νὰ σὰς ἀπευθυνθῶσι.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ξαφνικὰ καὶ ἀπροσδόκητα, σὲ μιὰν ἡλικίαν ἀνθηρῆ καὶ γυνιμη τῶν 52 χρόνων, πέθανε στὸ τέλος τοῦ περασμένου Δεκεμβρίου ὁ Καθηγητῆς τῆς Γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλος. Ἡπειρώτης στὴν καταγωγῆ, ὑπῆρξε μόνον τέλειωσε τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν, στὴν ἀρχὴ τοῦ σταδίου του, ἐδῶ στὸ Παγκύπριον Γυμνάσιον καὶ ἀργότερα σ' ἄλλα γυμνάσια τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους. Ἐσομπλήρωσεν ἔπειτα τὶς σπουδὰς του στὴ Σορβόνη, στὴν École des Hautes Études τῆς Γαλλίας καὶ στὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βασιλείας. Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου ἐγένετο ἐν 1927, ἀφοῦ πρωτίτερα ἐργάσθητε ὡς συντάκτης τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ ἀπὸ τὸ 1921—1927. Ἀπὸ τὴν πανεπιστημιακὴν τρυ ἐδρα δίδαξε μὲ πολλὴ μέθοδο καὶ ζῆλον καὶ, μὲ τὸ πατρικὸν ἐνδιαφέρον ποῦ ἔδειχνε στοὺς μαθητὰς τρυ, τοὺς ἐνεθάρρυνε καὶ ἐκέντριζε τὴν ἀγάπην τους στὴν ἔρευνα καὶ

τὴν ἐπιστημονικὴν ἐργασία. Τὰ ἐπιστημονικά του ἔργα ἀναφέρονται τόσο στὴ νέα ὅσο καὶ στὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴ γλωσσολογία κατὰ τὴν λαογραφία. Ἔργα αὐτοτελῆ ἐξέδωκε τὸ «Περὶ τοῦ δυναμικοῦ τονισμοῦ ἐν τῇ ἰδιώματι τοῦ Ζαγορίου», ἐργασία ποῦ ἀπετέλεσε τὴ διδακτορικὴ διατριβὴ του καὶ βραβεύτηκε στὸν «Ράλλειον Φιλολογικὸν Διαγωνισμὸν», τὴν «Tsakonische Grammatik» (Γραμματικὴ τῆς Τσακωνικῆς) μετὰ πρόλογο τοῦ Γερμανοῦ Καθηγ. E. Schwyzer καὶ τὴν «Σύντομον Ἱστορίαν τῶν Ἑλληνικῶν διαλέκτων» ποῦ πρόφτασε καὶ δημοσίευσε μονάχα τὸ πρῶτο μέρος, τὴν «Ἱστορίαν τῶν Ἀρχαίων διαλέκτων». Ὁ μακαρίτης Καθηγητὴς σκοπὸν εἶχε νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἐργασία του καὶ στὲς νεοελληνικὰς διαλέκτους καὶ εἶχε δημοσιεύσει ἤδη τὴν εἰσαγωγὴν, ποῦ ετοίμασε γιὰ τὸ δεύτερο αὐτὸ μέρος, στὴν Ἐπετηρίδα τῆς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν τ. 1 (1924) 93—103, μετὰ τὸν τίτλο «Ἐισαγωγὴ εἰς τὴν Νεοελληνικὴν διαλεκτολογίαν, 1) Περὶ τῆς ἀρχῆς τῶν νέων Ἑλληνικῶν διαλέκτων».

Τὴν Κύπρον τὴν ἀγάπησε ξεχωριστὰ καὶ ἀρκετὲς ἐργασίες του ἀφιέρωσε στὴ μελέτῃ τῆς γλώσσας καὶ λαογραφίας τῆς, ὅπως: Μικρὰ συμβολὴ εἰς τὴν μελέτην τῆς κυπριακῆς διαλέκτου: Λεξικογρ. Ἀρχ. 6 (1923) 72—82, Κυπριακὰ παροιμίαι: Κυπρ. Χρον. 2 (1924) 12—24, 68—75, 98—107 καὶ ἄλλ. Ἄλλες πραγματείες του δημοσιευμέναι στὴ Λαογραφία, στὴν Ἀθηνᾶ, στὰ Byzantinisch—Neugriechische Jahrbücher, στὰ Byzantinische Zeitschrift, στὸ περιοδικὸν τοῦ Kuhn κλπ. ἀναφέρονται ἄλλες σὲ λαογραφικὰ καὶ γλωσσικὰ θέματα τῆς ἰδιαίτης του πατρίδας, ἄλλες σὲ γλωσσικὰ τῆς Κρήτης, ἄλλες στὴν ἔρευναν ἀνεξέταστων ἀκόμα στοιχείων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ ἄλλες σὲ βιβλιοκρισίες. Ἡ πραγματεία του μάλιστα «Περὶ τῆς γλώσσης τῶν κωμῶν τῶν τοῦ Ἀριστοφάνους» στὸν 56ον τόμ. τῆς Ἀθηνᾶς σελ. 1—60 πῆρε καὶ τὸ «Κόντειον βραβεῖον». Μεγάλῃ ἐπίσης ὑπῆρξεν ἡ συμβολὴ του στὴν ἐκδόσιν τοῦ λαμπροῦ περιοδικοῦ «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά», ποῦ ἐκδίδεται ἀπὸ τὸ 1926 καὶ ποῦ δημοσίευσε ἀρκετὰς μελέτας καὶ βιβλιοκρισίες του. Πῆρε μέρος σὲ πολλὰ διεθνή γλωσσολογικὰ συνέδρια, στὰ πρακτικὰ τῶν ὁποίων ἐδημοσιεύθησαν οἱ ἀνακοινώσεις του. Τὸ τελευταῖον συνέδριον, ποῦ πῆρε μέρος, ἦταν τὸ Β'. διεθνὲς Συνέδριον Βυζαντινῶν Σπουδῶν τοῦ παρασμένου Σεπτεμβρίου στὴ Ρώμην, ὅπου ἔκαμε καὶ τὴν τελευταία του ἀνακοίνωσιν «Περὶ τῆς διαλεκτικῆς ποικιλίας τῆς Μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς». Μετὰ τὴν ἐπιστάσιάν του καὶ πᾶν σὲ δικό του ἐρωτη-

ματολόγιον μετὰ χίλιες τόσες ἐρωτήσεις, ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν εἶχεν ἐγκολπωθῆ σκέδιο καὶ ἐπρόκειτο νὰ ἀρχινηθῆ ἡ κατάρτιση τοῦ Γλωσσικοῦ Ἀτλαντα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καὶ πρὶν λίγους μῆνες μετὰ χορηγία τοῦ κράτους ετοίμαζεν Ἐπετηρίδα τοῦ Γλωσσολογικοῦ Σπουδαστηρίου του, μετὰ τὴν συνεργασίαν τῶν μαθητῶν του. Δυστυχῶς ὁ θάνατος δὲν τὸν ἀφῆκε νὰ τὴ φέρῃ στὸ φῶς. Ἐλπίζομε πῶς οἱ μαθητὲς του θὰ ἀναλάβουν τώρα αὐτοὶ νὰ ἐκδώσουν τὴν Ἐπετηρίδα, ἀφιερωμένην στὴ μνήμην τοῦ δασκάλου τους, ποῦ δὲν ἐπρόφρασαν νὰ τὸν χαροῦν.

Ὁ Καθηγητὴς Ἀναγνωστόπουλος, μετὰ τὸν χαρακτήρα ποῦ ἀποστρέφεται τοὺς καυγάδες, εἶναι τὸ μοναδικὸν παράδειγμα ἀνθρώπου, στὰ χρονικὰ τῶν ἐπιστημόνων καὶ μάλιστα τῶν γλωσσολόγων τῆς Νέας Ἑλλάδος, ποῦ κατώρθωσε νὰ μὴν ἀναμειχθῆ στὸ γλωσσικὸ ζήτημα, νὰ προπηλακισθῆ καὶ νὰ προπηλακίσῃ. Ὑπῆρξε τόσο λεπτὸς στὸ σημεῖον αὐτὸ καὶ ὅσες φορές τοῦ δόθηκε ἀφορμὴ νὰ μιλήσῃ ἀπὸ τὴν καθηγητικὴν του ἔδραν τὸ ἔκαμε μετὰ τὴν μεγαλύτερην ἀμεροληψία καὶ τὸν δεξιότερον χειρισμό. Εἶναι ἡ ἀλήθεια πῶς εἰκοῦσε τὴν νεοδημοκρατικὴν κίνησιν καὶ εἶχε χέρι τόσο στὴν ἰδρυσὴν τῆς, ὅσο καὶ στὴ συγγραφήν τῆς «Γραμματικῆς τῆς γραμμῆς ἀπὸ Ἀθηναίων», μὰ δὲν φαινόταν καθόλου ὁ ἴδιος. Ἔτσι, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ καθηγητοῦ Ἀναγνωστοπούλου, ἔχασεν ἡ Ἐπιστήμη ἕνα ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀκούραστους ἐργάτας τῆς καὶ ὁ φοιτητικὸς κόσμος ἕνα ἀπὸ τοὺς πιὸ εὐσυνείδητους δασκάλους.

K. II. XATZH-TΩANNOY

Περιοδικὰ καὶ Βιβλία

«Ἡ Γνώσις», μηνιαῖον περιοδικόν, ἔτος Γ'. τεύχος 11—12 Νοέμβριος—Δεκέμβριος 1936. Ἐν Λευκοσίᾳ.

«Κυπριακὰ Γράμματα», μηνιαῖο περιοδικὸ μελέτης καὶ τέχνης ἔτος Γ'. ἀρ. 5. Φεβρ 1937. Λευκοσίᾳ Κύπρος.

Πάφος, μηνιαῖο παγκύπριον λογοτεχνικὸν περιοδικόν. Χρονικὰ Β'. ἀριθμὸς 6, Φλεβάρης 1937.

Μιχαὴλ Γ. Ζησίμου.—Εἰλικρινὴς συνεργασία τῆς Κύπρου μετὰ τὴν Ἀγγλίαν. Μελέτη—διάλεξις γενομένη εἰς τὴν λέσχην «Ὁμόνοια» Βαρωνίων τὴν 22)12)1922, καὶ ἔκτοτε συμπληρωθεῖσα. Ἐκδόσις πρώτη, Δεκέμβριος 1936, τύποις «Ἀλβίων» Θ. Μ. Χατζηγιάννου Λάρνακα.

Κλεάνθους Π. Γεωργιάδου.—Ἡ καταγωγὴ τῶν Κυπρίων. Λευ-

κωσία Κύπρου 1936, σελ. κατ'351. 8ο Σελλίνια 4. (Πρῶτον βραβείον Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν).

Κατὰ τοὺς ΚΓ'. Παγκυπρίους ἀγῶνας, τοὺς τελεσθέντας τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1935 εἰς Λεμεσόν εἶχε προκηρυχθῆ τὸ ἕκτον φιλολογικὸν Διαγώνισμα Κυρίλλου τοῦ ἀπὸ Κερηνείας με θέμα «Ἡ καταγωγή τῶν Κυπρίων καὶ τὰ πορίσματα τῶν ἐν γένει ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν». Ἡ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ὀρισθεῖσα ἐπιτροπεία ἐβράβευσε τὴν μελέτην τοῦ κ. Κ. Γεωργιάδου, τὴν ὁποίαν ἐστήριξε ἐπὶ τῶν πορισμάτων τῆς Γεωγραφίας, Ἀνθρωπολογίας, Γλωσσολογίας καὶ ἱστορίας, Ἐθρσκειῖας καὶ Μυθολογίας καὶ τῆς Ἀρχαιολογίας.

Ὁ συγγραφεὺς ἠρεύνησε καὶ ἐμελέτησε καλῶς κάθε πηγὴν ἣ ὁποία ἠδύνατο νὰ συμβάλῃ ὥστε νὰ εἶναι πλησιέστερον πρὸς τὴν ἀλήθειαν τὰ πορίσματα τῆς μελέτης του, κατὰ τὰ ὁποῖα οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Κύπρου ἦλθον ἐκ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ὁ πληθυσμὸς τῆς Νήσου διεμορφώθη τελικῶς τὸν ἸΓ'. αἰῶνα γενόμενος καθαρὸς ἑλληνικὸς.

Ὑπὸ τοῦ ἐν Κτήματι ἀξιολόγου Συλλόγου «Κυνύρα» ἐξεδόθησαν εἰς τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον «Διαλέξεις περὶ τῶν κορυφαίων Κυπρίων φιλοσόφων καὶ πεζογράφων, Πάφος—Κύπρου 1937» ἐκ σελ. 149, ὅσαι ἐγένοντο κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος διαλέξεις εἰς τὸν Σύλλογον «Κυνύρας» ἦτοι περὶ Ζήνωνος τοῦ Κιτιέως ὑπὸ τοῦ Γυμνασιάρχου τοῦ Παγκυπρίου κ. Κ. Σπυριδάκι, περὶ Δημόκρου τοῦ Κυπρίου κυνικοῦ φιλοσόφου ὑπὸ τοῦ κ. Κλ. Γεωργιάδου, περὶ ἀγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου ὑπὸ τοῦ γυμνασιάρχου κ. Π. Πασχαλίδου, περὶ Λεοντίου Μαχαιρᾶ καὶ ἀρχιμανδρίτου Κυπριανοῦ ὑπὸ τοῦ κ. Τ. Ἀνθία καὶ περὶ Μελη Νικολαΐδου ὑπὸ τοῦ κ. Σ. Χρίστη.

Ἡ προσπάθεια τοῦ «Κυνύρα» νὰ δώσῃ διὰ ἰκανῶς πεφωτισμένων Κυπρίων τῆς σήμερον ἀρκούντως χαρακτηριστικὴν εἰκὼνα τῆς πνευματικῆς καταστάσεως τῆς πατρίδος μας ἀπὸ τῶν παλαιότερων χρόνων μέχρι τῆς σήμερον εἶναι πολὺ ἀξιόπαινος. Ἡ Κύπρος καθ' ὅλας τὰς περιόδους, καὶ κατὰ τὰς χειροτέρας ἀκόμη τοῦ βίου της δὲν ἐστερήθη ἀνδρῶν ἀξίων λόγου, ποὺ τιμῶσιν αὐτήν. Νὰ στρέψωμεν τὴν προσοχήν μας πρὸς τοῦτους καὶ νὰ τοὺς μελετήσωμεν καλῶς, ἀποδεικνύει ὅτι εὐρισκόμεθα εἰς ἀνώτερον πνευματικὸν ἐπίπεδον κατανοοῦντες ὅτι προσέφερον, καὶ εὐγνωμοσύνης ἀποτίοντες φόρον μελετῶντες τὸ ἔργον τῶν.

Τὴν πολὺ φιλοπάτριδα αὐτὴν χειρονομίαν τοῦ «Κυνύρα» ἐπηκολούθησεν ἡ ἀρίστη ἔμπνευσις νὰ ἐκδώσῃ εἰς τεῦχος τὰς γενομένας διαλέξεις. Τὸ ἔργον, νομίζομεν, θὰ ἐπεστέγαζεν ἢ ὅσον τὸ δυνατόν εὐρύτερα κυκλοφορία τοῦ βιβλίου, ὡς καὶ τῶν μελλόντων βέβαια συνεχιζομένων τῶν διαλέξεων μελλοντικῶς.

Παραρτάματα.—Εἰς σελ. 34 ὑπόσημ. 60. γραμμὴν 5 ἀντὶ Μαυρωμένου, γράφε Μαυρωμένον.